

Vejledning til Undervisere

Grundkursus for
kommende plejefamilier

Forord

Dette materiale er udarbejdet som en del af aftalen om Barnets Reform, der trådte i kraft den 1. januar 2011. Barnets Reform indeholdt flere centrale ændringer af serviceloven, som berører plejefamilieområdet. Under overskriften Nærhed og Omsorg blev der med Barnets Reform sat fokus på en styrkelse af plejefamilieområdet, idet det er et centralt princip i reformen, at alle børn skal have mulighed for nære og omsorgsfulde relationer. I de tilfælde, hvor forældrene ikke kan tilbyde dette, må der gives barnet en støtte, som sikrer, at barnet på anden vis vokser op i et trygt omsorgsmiljø. Med Barnets Reform blev det også fastslået i serviceloven, at kommunalbestyrelsen skal sikre, at plejefamilier får den fornødne introduktion, efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Det indebærer en ret og en pligt for plejefamilien til uddannelse, efteruddannelse og supervision.

Det er på denne baggrund, at nærværende kursusmateriale er udviklet. Materialet er udviklet af VIA University College, Professionshøjskolen Metropol, Professionshøjskolen University College Nordjylland, UC Syddanmark, Professionshøjskolen UCC, SOSU Greve i samarbejde med Servicestyrelsen.

KRITH

Kompetencer

Ressourcer og relationer

Inddragelse

Tillid, trivsel og tilknytning

Hverdagsliv

Indholdsfortegnelse

FORORD	2
INDHOLDSFORTEGNELSE	3
INDLEDNING	6
KRITH – INTRODUKTION TIL KURSUSMATERIALET	7
Læringsmål	7
Indhold	7
Grundsynet i KRITH	8
Relationel og kontekstuel	8
Ressourcer	9
Inddragelse	9
Tillid og tilknytning	10
Hverdagslivets styrke	12
Undervisningsprincipperne i KRITH	12
Deltagerforudsætninger	13
Vejledningen	14
Øvelser	14
Praktiske forhold omkring øvelserne	14
Etiske overvejelser	15
Anvendelse af arbejdshæftet	15
Kursusdagens omfang og organisering	15
KURSUSDAG 1. AT VÆRE PLEJEFAMILIE, PLEJEFAMILIENS ROLLE OG LIV	16
Dagens læringsmål	16
Underviserens praktiske forberedelse og redskaber	16
Kursisternes forberedelse til dagen	16
Dagens program	16
Velkomst og forventningsafstemning	16
Spilleregler på grundkursus	17
Etikken på holdet	17
Forventningsafstemning	17
Hvad vil det sige at være plejefamilie?	19
Læringsmål	19
Aflastning og alkohol	28
Vurdering af konsekvenser for plejeforældrenes egne børn	29
Logbog og iagttagelser	30
Inddragelse, anerkendelse og (mangel på) respekt	33
Netværkstegning	36

KURSUSDAG 2. BØRNS UDVIKLING OG OPDRAGELSE – BØRNS BEHOV FOR NÆRHED OG TILKNYTNING – BØRNS BEHOV FOR SAMMENHÆNG GENNEM VARIGE STABILE RELATIONER OG LIVSLANGE BÅND

Dagens læringsmål	39
Underviserens praktiske forberedelse og redskaber	39
Dagens program.....	39
Almindelige børn kan.....	40
Opdragelse og hverdagsliv	43
Det moderne børnesyn og opdragelsen.....	43
Dobbeltsoialisering og multisocialisering	44
At opdrage plejebørn.....	46
Opdragelse og adfærd	47
Hvordan kan vi forstå barnets udvikling?	49
Arv og Miljø	51
Risiko og beskyttelse	53
Risikofaktorer	53
Belastning og beskyttelse på en og samme tid	56
Resiliens	58
Beskyttende faktorer	58
Mønsterbrydere	60
Børns behov for tilknytning, nærhed og tryghed med få omsorgspersoner	61
Hvordan barnets erfaringer med nære omsorgspersoner former og skaber barnets tilgang og forventning til den sociale verden.....	63
Plejebørns måder at udtrykke behov for omsorg og nærhed	65
Børns behov og professionelle relationer	67
Er det ødelæggende for omsorgen og tilknytningen, at man får penge for den?.....	68
Hjemmeopgave til kursusdag 3	72

KURSUSDAG 3. SAMVÆR MED BARNETS FORÆLDRE. BØRN I KRISE.....

Dagens læringsmål	73
Underviserens praktiske forberedelse og redskaber	73
Dagens program	73
Samarbejdet med forældrene	75
Historien om Hannah og Rose	79
”Forældre gør det, så godt de kan.”.....	83
Forældresamarbejde – hvordan?	85
Børn og unge i krise – reaktioner på anbringelsen	86
På besøg i plejefamilien	90
Hjemmeopgave til kursusdag 4	92

KURSUSDAG 4. LOVGIVNINGSMÆSSIGE RAMMER – SAMARBEJDET MED DE PROFESSIONELLE – AT VÆRE EN OFFENTLIG FAMILIE	93
Dagens læringsmål	93
Underviserens praktiske forberedelse og redskaber	93
Dagens program	93
Barnets styrkede retsstilling	94
Fortrolighed – tavshedspligt og underretningspligt i samarbejdet med offentligt og privat netværk	100
At være en offentlig familie	106
Godkendelse, tilsyn og støtte – kontrol, rådgivning og supervision	111
Match mellem familie og plejebarn.....	110
Efteruddannelse og supervision	113
EVALUERING AF GRUNDKURSUS FOR KOMMENDE PLEJEFAMILIER.....	121
Litteratur til grundkurset.....	125
Oversigt over kursusmateriale KRITH.....	128
Links til relevante hjemmesider for plejefamilier.....	129
Underviserkompetencer Grundkursus	130

Indledning

Dette kursusmateriale er en vejledning til underviserne på grundkurserne for kommende plejefamilier. Med indførelsen af nærværende grundkursus ønsker man at sikre kursisterne de bedst mulige rammer og forudsætninger for at påtage sig og varetage plejefamiliearbejdet. Derfor er det med indførelsen af Barnets Reform et krav, at et firedages grundkursus svarende til dette som udgangspunkt skal være gennemført inden anbringelsen af barnet eller den unge i plejefamilien.

Kursusmaterialet tager afsæt i det eksisterende RUGO materiale, der i sin tid blev udviklet af Socialministeriet, Kommunernes Landsforening samt de centrale organisationer på området. Nærværende kursusmateriale er opdateret og centreret omkring de ændringer på plejefamilieområdet, som trådte i kraft med Barnets Reform 1. januar 2011.

Kursusmaterialet har fået navnet KRITH, som står for:

KRITH

Kompetencer

Ressourcer og relationer

Inddragelse

Tillid, trivsel og tilknytning

Hverdagsliv

KRITH består udover dette fire dages grundkursus for kommende plejefamilier af kursusmateriale til:

- Otte to dages kurser som obligatorisk årlig efteruddannelse af plejefamilier
- Tolv dages videreuddannelseskursus for kommunale plejefamilier, der skal varetage de mest komplekse opgaver

Kompetencer, Ressourcer og relationer, Inddragelse, Tillid, trivsel og tilknytning, Hverdagsliv er elementer, der er gennemgående i alle dele af kursusmaterialet.

Formålet med kurset er, at deltagerne skal introduceres for den nyeste og mest relevante viden, teori, forskning og lovgivning. Det vægtes samtidigt i kurset, at deltagerne får udviklet handlekompetencer til at håndtere hverdagen som plejefamilie samt får mulighed for at reflektere over, hvad livet som plejefamilie indebærer.

KRITH – Introduktion til kursusmaterialet

Grundkurset er bygget op omkring 6 læringsmål, der beskriver, hvad kursisterne skal nå i løbet af kurset som et grundlag for plejefamiliefunktionen.

Læringsmål

Læringsmålene for det fire dages obligatoriske grundkursus for kommende plejefamilier er, at kursisterne efter kurset

- har udviklet indsigt i og kender egne ressourcer og begrænsninger i forhold til at drage omsorg for et plejebarns trivsel og løbende søger at tilegne sig ny viden og nye handlekompetencer som plejeforælder.
- kan understøtte stabilitet og sammenhæng i barnets og den unges liv og drage omsorg for et barn og ung i pleje, herunder tage hensyn til følgerne af anbringelsen og andre særlige behov.
- kan fremme plejebarnets eller den unges selvstændighed, trivsel, sundhed og udvikling gennem inddragelse af plejebarnet i forhold til hjem, dagtilbud, skolegang og fritid.
- kan støtte barnets samvær med forældre, pårørende og øvrige netværk med udgangspunkt i barnets bedste og indgå i et trivselsfremmende, inddragende og respektfuldt samarbejde.
- kan indgå i et gensidigt forpligtigende samarbejde med professionelle omkring barnet til barnets bedste.
- kender de lovgivningsmæssige rammer for plejefamiliefunktionen.

Indhold

- Plejefamilien, dens funktion og opgaver
- Børn og unges identitet og selvforståelse, trivsel og udvikling, herunder skolegang, fritid og sundhed
- Beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer
- Stabilitet og sammenhæng i børnenes og de unges liv som afgørende for trivsel
- At støtte barnet/den unge i at udvikle, fastholde og blive en del af fællesskaber og relationer eksempelvis kammeratskaber
- Omsorgssvigt – tab, kriser, traumer og savn hos barnet/den unge
- Plejefamiliens rolle i samarbejdet med kommunen omkring anbringelsen
- Samarbejdet med barnets eller den unges familie og inddragelse af forældrene - konflikthåndtering
- Relevant lovgivning om plejefamiliefunktionen
- Ideer og tilgange til at støtte plejebørn i at navigere i et ofte sammensat liv, fra barnets forældre, over plejefamilie til eksperter omkring plejebarnet

Grundsynet i KRITH

Udgangspunktet for kursusmaterialet er serviceloven og det, som mange har kaldt det moderne børnesyn.¹ I det følgende redegøres for børnesynet, som ligger til grund for KRITH.

Relationel og kontekstuel

KRITH har fokus på relationer og forståelsen af konteksters betydning, frem for kategorisering og egenskabsforklaringer. Til trods for, at faglige diskussioner længe har vægtet en mere relationel og kontekstuel tilgang end egenskabsforklaringer, så slår årsags-virkningstankegangen stadig igennem i hverdagslivet. Derfor skal der sættes fokus på at reflektere over selvfølgeligheder og årsagsforklaringer, der er gået på autopilot.

Diagnoser, kulturelle tilhørsforhold, religiøse tilhørsforhold m.v. vækker ofte ureflekterede antagelser om, hvorfor børn og unge agerer, som de gør, uden at sætte spørgsmålstejn herved.² Derfor sættes fokus på viden om, refleksioner over og diskussioner af opfattelser af børnene i kursusmaterialet. På denne måde ønsker vi at sikre, at plejefamilierne får støtte til at se barnet først – før normers eller diagnoser forventelige univers. Derved bliver plejefamilien i stand til at gå ind i det relationelle samspil, som beforder udvikling.

Systemisk tænkning skærper opmærksomheden på at forstå barnet og plejefamilien i dets kontekst som en del af et system. Barnets situation sættes ind i en forståelsesramme, hvor blikket inviteres omkring i systemerne, og forenkede årsags-virknings-forklaringer undgås.³ Barnets udviklingskontekst: familie, andre nære relationer og netværk, skole, SFO, lokalmiljø, kammerater samt de sammenhænge, som alt dette er indlejret i, får med dette perspektiv betydning for, hvordan barnet forstås og opfattes. Således fokuseres der med systemisk tænkning netop på relationer og kontekst⁴ – på at forklaringer er lokale og situerede, og systemets dele gensidigt påvirker hinanden.

Med henblik på at inddrage barnets perspektiv inddrages narrative tilgange, hvor barnets fortællinger bruges i relationen til barnet. Dette skærper ligeledes fokus på, at der altid kan fortælles en anden historie. Ingen historie er den dogmatiske sandhed. Narrative tilgange bidrager desuden til, at problemet adskilles fra personen – det eksternaliseres.⁵

-
- ¹ Sommer, Dion. (2003): *Barndomspsykologiske facetter*. Aarhus: Systime Academic.
Sommer, Dion. (2003): *Barndomspsykologi. Udvikling i en senmoderne verden*.
Hans Reitzel; Stern, Daniel. (2004): *Det nuværende øjeblik i psykoterapi og hverdagsliv*.
Hans Reitzel; Stern, Daniel. (2000): *Spædbarnets interpersonelle verden*.
Hans Reitzel; Trevarthen, C. 1998: *The concept and foundation of infant intersubjectivity*.
I S. Bråten (red): *Intersubjective communication and emotion in early ontogeny*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- ² Skytte, Marianne (2009): *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. Viborg: Hans Reitzels Forlag.
- ³ Lisborg, Bente og Rask, Lisbeth (2008): *Et psykologisk perspektiv på børns mistrivsel*.
I: Bo, K., Guldager, J. og Zeeberg, B., *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*. København: Akademisk Forlag.
- ⁴ Hertz, Søren, (2004): *Diagnose i kontekst*, PsykologNyt 15,12-17.
- ⁵ Holmgren, Allan, (2007): *Systemisk og narrativ terapi*.
Karpatschof, B: *Klassisk og moderne psykologisk teori*. Hans Reitzels Forlag.

Ressourcer

Den danske forløbsundersøgelse af anbragte børn fra 1995-årgangen dokumenterer, at anbragte børn har flere somatiske og psykiatriske diagnoser og handicaps samt en markant sværere skolestart end andre børn.⁶ Forskningsresultater som ovenstående viser, at der er mange udfordringer i plejefamilien, når man har et barn i pleje.

Heroverfor tager kursusmaterialet KRITH afsæt i det resourcesyn, børne- og ungdomspsykiater Søren Hertz repræsenterer:

"... børn og unge i vanskeligheder har uanede udviklingsmuligheder. (...) Det, som umiddelbart forekommer problemfyldt, adfærdsvanskeligt, mangelfuldt eller sygt, kan opfattes som en invitation – en invitation til omgivelserne om nysgerrigt og kreativt at forholde sig til, hvordan man bedst kan bidrage til udvikling af det uanede".⁷

Hertz opfordrer til, at man begynder at se efter de ændringspotentialer, der ligger indlejret i eller lige ved siden af det problematiske. Grundsynet i KRITH støtter sig til denne mulighedsorienterede forståelse af børn og unge, der anbringes i plejefamilie. KRITH støtter sig til den forskning,⁸ der mener, at barnets eller den unges udvikling vil være tilgængelig for nye erfaringer og muligheder, sammenfattet i sloganet: "Det er aldrig for sent!". Denne tankegang er et opgør med determinismen i børnefaglig tænkning og indsats. Især den klassiske psykoanalyse har influeret med den forestilling, at fejludvikling hos barnet i den tidlige udvikling vil betyde, at barnet vil være skadet for resten af livet. Har man et sådant grundsyn, bliver megen psykosocial indsats vanskeliggjort.

Inddragelse

Service_loven understreger, at barnets retsstilling skal tage udgangspunkt i barnets tarv. Inddragelse af barnet er her meget centralt. I service_loven § 46, stk. 3 fremhæves det, at barnets "... synspunkter altid skal inddrages og tillægges passende vægt i overensstemmelse med barnets alder og modenhed". Dette ses endvidere af barnets styrkede retsstilling i service_loven, senest med Barnets Reform.

Plejefamilier har en enestående mulighed for at udøve inddragelse sammen med plejebarnet i hverdagslivet. Børn og unge skal også høres og inddrages i beslutninger af deres nærmeste. Derfor er inddragelse af børn et centralt tema i KRITH.

⁶ Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A-D., Lausten, M., Knudsen, L. Olsen, R.F. & Gerstoft, F. (2008). *Anbragte børns udvikling og vilkår*. København: SFI, 08:23.

⁷ Hertz, Søren, (2009): *Børne og Ungdomspsykiatri. Perspektiver og uanede udviklingsmuligheder*.

⁸ Ottesen, Mai Heide og Christensen, Pernille S: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*, SFI 08/2108.

KRITH tager med det moderne børnesyn afsæt i et grundsyn, hvor barnet både er subjekt og objekt og påvirker og påvirkes af sin omverden i en fortsat vekselvirkning. Som subjekt præger barnet udviklingen og samspillet med omgivelserne med sine særlige forudsætninger, hvilket den voksne kan imødekomme ved at tilbyde inddragelse. Som objekt er barnets udfoldelse afhængigt af de betingelser, det tilbydes. At betragte barnet som objekt er i KRITH ikke det samme som, at det skal gøres til genstand for handlinger uden at blive inddraget af den voksne uden subjektivitet. Barnet som objekt er udtryk for opmærksomhed på konteksten, på de miljøer, rammer og systemer, barnet befinder sig i og handler på baggrund af.

Det præciseres i serviceloven § 71, at hensynet til barnets tarv er over hensynet til forældrene i forhold til samværet. Dette bidrager til, at arbejdet med inddragelse af barnets/den unges perspektiv i forhold til samarbejdet med forældrene og barnets øvrige netværk er om muligt endnu mere centralt end tidligere. Barnet har ret til omsorg, beskyttelse og inddragelse.

Tillid og tilknytning

Serviceloven understreger barnets ret til samvær med familie og netværk – når det er til barnets bedste. Anerkendelse og inddragelse af barnets forældre som vigtige aktører i barnets liv under anbringelsen er derfor et vigtigt element i KRITH. I en svensk undersøgelse påpeges,⁹ at selv børn, der er knyttet til plejefamilien og ikke vil hjemgives, alligevel tænker meget på forældre, søskende og bedsteforældre. Båndene til forældrene kan være overvejende negative, men de er ofte meget stærke.¹⁰ Denne svenske forskning sandsynliggør endvidere, at et barn kun får dobbelt tilknytning til nye omsorgsgivere, hvis disse omsorgsgivere og forældrene kan arbejde gensidigt og respektfuldt sammen om barnet. Det er en forudsætning for, at barnet fuldt ud kan drage nytte af anbringelsesstedets tilbud.

Det fremgår af serviceloven § 46, stk. 1, nr. 1, 2 og 4 og § 68b, stk. 2

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel.

⁹ Esping, Ulla, og Hagbardt, Sigbritt, (1992): *Med barns ögan – in ett barnrelateret förhållningssätt i familjehemsvården*. Almänna Barnhuset.

¹⁰ Ottesen; Mai Heide og Christensen, Pernille S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*, SFI 08/2108.

Samt

§ 68 b. stk. 2.

Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

Serviceoven har fokus på at styrke sammenhængen i anbringelserne, ligesom barnets behov for omsorg og nærvær vægtes. Igennem nyere teorier om tilknytning og affektregulering¹¹ sigter KRITH mod, at plejeforældre handler og forstår sig selv som omsorgsfulde, trygge, sjove og tillidsvækkende voksne, der på én og samme gang tilbyder forudsigelighed, nærvær og omsorg til plejebarnet i rammerne af hverdagslivets spontanitet. Af teorierne kan vi lære, hvis vi ikke allerede ved det, at nærværende omsorgspersoner har stor betydning for plejebørns sociale, emotionelle og kognitive udvikling. Nyere forskning¹² dokumenterer, at plejebørn profiterer af plejeforældre, der er i stand til at danne trygge tilknytningsmønstre, og som kan etablere et forpligtende forhold til plejebarnet.

Tilknytningsforskning peger på vigtigheden af børns selektive tilknytningsforhold. Med begrebet dobbelt tilknytning indfanges det forhold, at barnets tidlige selektive tilknytning til forældre kan sameksistere med en med tiden udviklet selektiv tilknytning til plejeforældre.¹³ Ser vi på forudsætningerne for tilknytning mellem plejebørn og plejeforældre, er der flere indbyggede dilemmaer forbundet hermed: plejeforældrene ved ikke, hvor længe plejebarnet er i pleje. De er ikke garanteret, at tilknytningsforholdet til barnet får mulighed for at bevares, og de har ikke samme grundlæggende rettigheder i forhold til barnet som barnets forældre.

Disse refleksioner og denne viden er derfor et centralt fokus i kursusmaterialet.

"Ræven sagde: Det er den tid, du har spildt på din rose, der gør den så betydningsfuld"

"Den Lille Prins", Antoine de Saint- Exupéry

¹¹ Sørensen, Jens Hardy red.(2006): *Affekt regulering i udvikling og psykoterapi – interpersonel neurobiologi*. Hans Reitzels Forlag og Stern, Daniel, (2005): *Spædbarnets interpersonelle verden. Et psykoanalytisk og udviklingspsykologisk perspektiv*. 4. oplag. 2005

¹² Dozier, M., Stovall, K.C., Albus, K.E., & Bates, B. (2001): *Attachment in infants in foster care: the role of caregiver state of mind*. Child Development, 72, 1467-1477.

¹³ Corlin, Anne Blom, (2007): *Anbringelser i plejefamilier*. Psykolog Nyt nr. 7.

Hverdagslivets styrke

I forlængelse af relationers betydning har kursusmaterialet KRITH endvidere fokus på, at der eksisterer et spændingsfelt mellem idealer, som hyldes hos plejefamilien – for eksempel nærhed, det relationelle, det personlige, det engagerede – og så det professionaliserede. Netop plejefamiliens evne til at se 'den anden' snarere end 'det andet', til at se Peter frem for ham med ADHD er det, der gør plejefamilien til noget særligt og beforder, at de kan noget andet end professionelle på eksempelvis døgninstitutioner har mulighed for. Teoretiske kategoriseringer og instrumentelle metoder kan risikere at reducere det personlige og vanskeliggøre, at man ser det unikke ved barnet. Og det er netop den andens blik, der forpligter til et ansvar, der rækker ud over teorier, metoder, regler og rammer. Det betyder dog ikke, at uddannelse og viden står i modsætning til det personlige og det nære. Med kursusmaterialet KRITH rettes opmærksomheden på, at der skal være rum til, at plejefamilier skal gøre det, de gør godt, nemlig være familier – ikke institutioner. Ikke alle plejefamilier skal nødvendigvis være eksperter i socialfaglige og specialpædagogiske metoder. Derimod skal alle plejefamilier udvikle tillidsrelationer¹⁴ til plejebarnet og arbejde med, hvilke fremgangsmåder der giver mening i barnets og familiens hverdag.

Det er en pointe i KRITH, at plejefamilier er en del af en lovgivningsmæssig foranstaltning samtidig med, at de fastholder et hverdagsliv baseret på en personlig og familiemæssig indsats. Denne dobbelthed eksisterer samtidig i hverdagslivet i form af, at der skal være en balance imellem, at plejeforældrene forpligter sig følelsesmæssigt og knytter sig til plejebarnet, og at plejefamilien skal kunne anerkende og samarbejde med plejebarnets forældre samt være en offentlig familie.

Barnet eller den unge, der ikke har mulighed for at bo hos sine forældre i dele af eller hele opvæksten, kan drage fordel af at bo i en plejefamilie, der har opmærksomhed på de positive hensigter hos børnene/de unge og de mange, der er omkring dem og på børnenes behov.

Undervisningsprincipperne i KRITH

Der tilstræbes et læringssyn i KRITH, som er interaktionsbaseret og deltagende. Pædagogikken er i denne sammenhæng, at læring sker bedst gennem inddragelse og dialog. Formidlingen og sproget skal være tilgængeligt og tage udgangspunkt i hverdagssituationer. På denne måde formidles den teoretiske og juridiske viden via hverdagssituationer, så kursets indhold knytter sig til kursisternes billede af virkeligheden. Det vil således i høj grad være den konkrete dimension af familieplejeforholdet, der styrer og organiserer fremstillingen.

Didaktisk arbejdes der med transfer, altså fokus på, hvilke faktorer der fremmer, at det, der læres i undervisningen, efterfølgende anvendes i en arbejdsituation. Transfer beskæftiger sig med:

¹⁴ Stern, Daniel, (2004): *Det nuværende øjeblik i psykoterapi og hverdagsliv*. Hans Reitzels Forlag

- De individuelle forudsætninger for at lære
- Undervisningen
- Den kontekst, læringen skal anvendes i

Det betyder bl.a. at

- den lærende skal have behov for at lære det, de bliver undervist i
- jo flere eksempler og jo mere varieret – jo mere transfer
- den lærende skal medinddrages i undervisningen
- underviseren er vigtig¹⁵

Med dette udgangspunkt arbejdes der med eksemplarisk læring med cases om plejefamilieliv og øvelser, der kobler eksempler fra hverdagslivet med centrale problemstillinger og begreber, som kan bearbejdes på kurset. Jo flere eksempler og jo mere varieret anvendelsen af eksemplerne er i forhold til anvendelsessituationen, des større muligheder for at kursisterne kan forbinde praksis med teori.

Deltagerforudsætninger

Det forventes, at deltagerne på kurset erfaringsmæssigt vil være en meget differentieret gruppe, og kursusmaterialet lægger derfor op til en differentieret undervisning, som tager afsæt i deltagerens forskellige forudsætninger.

Det antages, at der med tiden vil deltage flere og flere uden erfaring som plejefamilie, fordi udgangspunktet er, at dette grundkursus skal finde sted, inden familien får barnet i pleje.

Plejefamiliernes uddannelsesmæssige baggrund kan variere meget. Der kan sidde uddannede børnefaglige professionelle som pædagoger, socialrådgiver og psykologer sammen med landbrugsfaglige, sælgere, kasseassistenter. Dette stiller krav til en rummelig undervisning, og at undervisningsmaterialet tager højde for de forskellige faglige udgangspunkter for undervisningen.

For deltagerne uden plejeerfaring gælder det, at de kan have et ret abstrakt forhold til dele af indholdet i kurset. Derfor indledes undervisningen i de forskellige problemstillinger med en konkret case eller et oplæg.

Kursisternes hensigt med at blive plejeforældre kan være meget forskellig. Da en del familier starter som aflastningsfamilie, vil en del kursister på kurserne formentlig have dette som sigte. Andre ved allerede, når de deltager på kurset, at de ønsker at blive fuldtidsplejefamilie.

¹⁵ Wahlgren, Bjarne. (2009): *Transfer mellem uddannelse og arbejde*. København: Nationalt Center for Kompetenceudvikling.

Tilmed står plejefamilierne over for forskelligartede opgaver – nogle med særdeles komplekse problemstillinger, som fordrer et tværfagligt og/eller tværsektorielt samarbejde omkring barnet. Det er overordnet set vigtigt, at underviserne ved start af kursusdagene skaber sig et overblik over, hvilken baggrund, erfaring og sigte deltagerne har. På den måde kan underviseren tilrettelægge undervisningen således, at den bliver mest udbytterig og relevant for alle deltagere.

Vejledningen

Vejledningerne til underviser i KRITH består af:

- Cases
- Oplæg fra underviser
- Spørgsmål til kursisterne
- Øvelser
- Udsagn til debat
- Litteraturhenvisninger og links

På baggrund af undervisningsvejledningen skal underviseren lave sit eget oplæg. Det anbefales, at underviser udskriver sit oplæg til kursisterne, så de kan tilføje egne noter. Underviser kan vælge at bruge underviservejledningen til at lave et oplæg på den måde, det foretrækkes. Det er således en mulighed for underviseren at omsætte kursusmaterialet KRITH til PowerPoint oplæg eller andre former for AV- midler. Som inspiration i forhold til brug af PowerPoint er vedlagt materiale til første kursusdag, som der kan arbejdes videre på. De vigtigste udsagn, begreber, lovstof og faglige oplysninger i oplægget anbefales nedskrevet på PowerPoint eller lignende. Brug relevante eksempler fra KRITH eller egen praksis.

Øvelser

Øvelserne i KRITH er meget forskellige i indhold, form og mål. Men fælles for øvelserne er, at de giver kursisterne mulighed for at være aktive og deltagende i undervisningen og inddrage deres egne specifikke erfaringer.

På grundkursusforløbet er det afgørende, at kursisterne får redskaber til at fremme tanker, refleksioner og mavefornemmelser i forhold til, om de som familie har lyst og formåen til at blive plejefamilie.

Praktiske forhold omkring øvelserne

Underviseren iscenesætter og har ansvar for gennemførelse af øvelsen.

Det er vigtigt at forklare

- Øvelsens faglige formål
- Øvelsens tilrettelæggelse

- Hvilke opgaver, deltagerne har
- Rammerne – hvordan og hvor længe

Etiske overvejelser

- Enhver synger med sit næb. Underviser opfordrer kursisterne til accept af forskellighed.
- Tavshedspligten, der gælder generelt for plejefamilier, skal indskærpes den første dag og skal understreges ved øvelser, da det er her, personlige erfaringer er i spil. Dette forhold gælder især familier, der allerede har børn i pleje.
- Nogle øvelser kan få kursister til at tale over sig. Den enkelte kursist opfordres derfor til at skærme sig selv og sit privatliv. Kurset er et fagligt forum – på trods af dets mange personlige referencer.
- Deltagerne bliver indbudt – ikke beordret – når der er tale om rollespil.

Anvendelse af arbejdshæftet

Ved siden af vejledningen til underviserne er der et arbejdshæfte til kursisterne.

Arbejdshæftet indeholder artikler, anbefalede litteraturhenvisninger til kursister, faktabokse med relevante faktuelle faglige oplysninger samt cases og øvelser.

Arbejdshæftet kan fungere som et hæfte, hvor kursisten selv nedskriver tanker, overvejelser og eksempelvis tegner sin egen netværkstegning og udfører andre øvelser. Kursisterne kan kommentere cases og andre aspekter i materialet.

Arbejdshæftet udleveres på første kursusdag. Arbejdshæftet kan udskrives som enkelsider eller anvendes elektronisk.

Ved siden af arbejdshæftet anbefales, at der udleveres en logbog (kinabog) på første kursusdag. I logbogen noterer kursisterne løbende deres tanker og refleksioner. Logbogen er helt privat.

Der indgår flere film som undervisningsmiddel. Det er udbyderen af grundkursus, der skal anskaffe filmene. Nogle kan dog downloades fra nettet.

Kursusdagens omfang og organisering

Hver kursusdag i KRITH er som udgangspunkt tænkt som 7 timers undervisning inklusive pauser. Undervisningen kan dog tilrettelægges på anden vis – over en længere periode og med mindre kursustid ad gangen. Kurserne kan endvidere med fordel oprettes som såkaldte splitkurser, hvor der er en eller flere mellemliggende perioder, hvor plejefamilierne arbejder med hjemmeopgaver eller med det lærte, som de samler op og diskuterer med hinanden på den eller de følgende dage.

Kursusdag 1. At være plejefamilie – plejefamiliens rolle og liv

Dagens læringsmål

At kursisterne

- udvikler indsigt i og kender egne ressourcer og begrænsninger i forhold til at drage omsorg for et plejebarns trivsel og løbende søger at tilegne sig ny viden og nye handlekompetencer som plejeforælder,
- kan fremme plejebarnets eller den unges selvstændighed, trivsel, sundhed og udvikling gennem inddragelse af plejebarnet i forhold til hjem, dagtilbud, skolegang og fritid.

Underviserens praktiske forberedelse og redskaber

- Arbejdshæfter printes til kursisterne
- Papir og blyanter til gruppearbejde
- Flipover til grupper og til undervisers kommentarer, hvis du bruger PowerPoint og ikke har tavle
- 2 film: "Plejeforældre fortæller" og "De loyale børn" skal skaffes
- Netværkstegning kopieres ekstra – 1 eksemplar pr. kursist (er i arbejdshæfte)
- Aftale om eventuelt besøg af plejeforældre med egne børn med oplæg om livet som plejefamilie. "Hvorfor det er meningsfuldt at være plejefamilie på godt og ondt"

Kursisternes forberedelse til dagen

Kursisterne har fået at vide, at: artiklen "Plejefamilien – et fælles projekt" forventes læst inden kursusstart (findes i arbejdshæftet under kursusdag 1). Den skal derfor sendes til kursisterne inden første kursusdag.

Dagens program

- Velkomst og forventningsafstemning (1 time)
- Hvad vil det sige at være plejefamilie? (1 time og 30 min.)
- Vurdering af konsekvenser for plejefamilien (2½ time)
- Netværkstegning
- Logbog og iagttagelser (1 time)
- Inddragelse, anerkendelse og respekt/mangel på respekt (30 min.)

Velkomst og forventningsafstemning

(Ca. 1 time)

Underviseren byder velkommen, præsenterer sig selv og introducerer til grundkursets 4 dage, herunder læringsmålene for grundkurset.

Underviser præsenterer dagens indhold og programmet.

Underviser kan bruge følgende model, hvis det er et split-kursus:

Kursusdag 1	Hjemme-opgave	Kursusdag 2	Hjemme-opgave	Kursusdag 3	Hjemme-opgave	Kursusdag 4
At være plejefamilie, dets rolle og liv		Børns udvikling og opdragelse og børns behov for nærhed og tilknytning		Barnets samvær med familien Børn i krise		Hvad siger loven? Samarbejdet med professionelle

Praktiske forhold

Underviser orienterer om det praktiske:

- Hvor er der toiletter?
- Hvor spiser vi?
- Hvad med kaffe/te?
- Andet

Spilleregler på grundkursus

Man kan sammen med kursisterne lave nogle spilleregler for, hvordan kurset skal gennemføres.

Følgende punkter kan være gode at tage op:

- Tidsrammen – hvad kan gøres for at overholde start og sluttidspunkter?
- Hvor lange og hvor mange pauser?
- Lave aftaler om rygning

Etikken på holdet

Underviser opfordrer kursisterne til

- At lytte til hinanden
- At give plads til, at kursisterne er forskellige
- At spørge, når der er noget, den enkelte ikke forstår
- At den enkelte selv bestemmer, hvor meget man har lyst til at fortælle i øvelser og på holdet
- At deltage og engagere sig. Det bliver et hold bedre af

Forventningsafstemning

(20 min.)

Underviseren danner faste arbejdsgrupper til grundkursus på baggrund af eksempelvis kursisternes bopælskommune, så der ved endt kursus er et godt fundament for kommende netværksgrupper ude i kommunerne. Andre kriterier kan selvfølgelig også bruges.

Underviseren giver kursisterne den opgave i grupper at fortælle om deres forventninger i forhold til kommende arbejdsopgaver som plejefamilie – eksempelvis aflastning eller fuldtidsplejefamilie.

Kursisterne præsenterer sig i grupper med 6-8 kursister. Kursisterne fortæller om deres forventninger til det at være plejefamilie. Kursisterne skriver på en flipover gruppens forventninger ned.

Underviser samler op i plenum og gemmer flipover til sidste dags opsamling og evaluering af grundkurset.

Underviseren gennemgår forventningerne og giver feedback i forhold til kursisternes forventninger som plejefamilie.

Det er vigtigt, at underviseren forholder sig til kursisternes forventninger til fremtiden som plejefamilie, og hvad der ligger i grundkurset – og hvad ikke.

(5 min. pause)

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG

Hvad vil det sige at være plejefamilie?

(ca. 1 time og 30 min.)

I det følgende introduceres de overordnede læringsmål for grundkursus for kommende plejefamilier. Dette er samtidig en første introduktion til opgaven som plejefamilie. På nær det første læringsmål, der færdiggøres dag 1, uddybes de andre læringsmål de følgende dage.

De forskellige læringsmål vil hver for sig og sammen indgå på konkrete kursusdage. Ved gennemgangen af de konkrete læringsmål nedenfor anføres, hvilke dage læringsmålene er tilknyttet. Underviser kan ligeledes finde læringsmålene ved opstarten af alle kursusdage.

Læringsmål

Læringsmålene for det fire dages grundkursus for kommende plejefamilier er, at kursisterne efter kurset

- Har udviklet indsigt i og kender egne ressourcer og begrænsninger i forhold til at drage omsorg for et plejebarns trivsel og løbende søger at tilegne sig ny viden og nye handlekompetencer som plejeforælder
- Kan understøtte stabilitet og sammenhæng i barnets og den unges liv og drage omsorg for et barn og ung i pleje, herunder tage hensyn til følgerne af anbringelsen og andre særlige behov
- Kan fremme plejebarnets eller den unges selvstændighed, trivsel, sundhed og udvikling gennem inddragelse af plejebarnet i forhold til hjem, dagtilbud, skolegang og fritid
- Kan støtte barnets samvær med forældre, pårørende og øvrige netværk med udgangspunkt i barnets bedste og indgå i et trivselsfremmende, inddragende og respektfuldt samarbejde.
- Kan indgå i et gensidigt forpligtigende samarbejde med professionelle omkring barnet til barnets bedste
- Kender de lovgivningsmæssige rammer for plejefamiliefunktionen

Læringsmålene står i kursisternes arbejdshæfte.

Underviseren gennemgår nedenfor læringsmålene, og uddyber enkelte underpunkter.

Formålet med den samlede gennemgang af læringsmålene er at introducere kursisterne til et billede af en plejeforælders opgaver og kompetencer.

Nedenstående rummer mange eksempler, som kan benyttes, men afhængigt af situationen kan du vælge eksempler til og fra.

Læringsmål 1 (kursusdag 1)

Den kommende plejeforælder har udviklet indsigt i og kender egne ressourcer og begrænsninger i forhold til at drage omsorg for et plejebarns trivsel og løbende søger at tilegne sig ny viden og nye handlekompetencer som plejeforælder.

De fleste kursister har endnu ikke plejebørn i hjemmet. Derfor er afklaringsarbejdet i forhold til at vælge at blive plejefamilie meget væsentligt:

- Familien skal afklare, om man skal være plejefamilie
- Hvis ja, hvilken slags plejefamilie skal og kan familien være?
- Hvordan skal de være plejefamilie?
- Hvad passer nu? Hvad passer senere?
- Hvad kan familien? Hvad kan familien ikke?
- Hvad siger familiens egne børn?
- Hvad kan familiens netværk? Hvad kan familiens netværk ikke?
- Hvordan vil et "fremmed" plejebarn påvirke plejefamiliens samspil og hverdag?

Disse spørgsmål indgår i den hjemmeopgave, som kursisterne skal lave til næste kursusdag.

Det er væsentligt at bevæge sig frem til en afklaring af familiens ressourcer og begrænsninger som plejefamilie – også fordi det for nogle kontinuerligt er et tema, om man fortsat skal være plejefamilie. Påtager man sig at tage et barn i pleje, som man ikke magter, kan det være en meget belastende oplevelse for plejefamilien, men barnet er næsten altid den største taber.

Læringsmål 2 (kursusdag 2)

Den kommende plejeforælder kan understøtte stabilitet og sammenhæng i barnets og den unges liv og drage omsorg for et barn og ung i pleje, herunder tage hensyn til følgerne af anbringelsen og andre særlige behov.

Plejefamilien skal knytte sig til barnet, men samtidig være indstillet på, at barnet kan hjemgives igen. Når man som plejefamilie går ind i et plejeforløb, så siger man ja til at være til for barnet på forskellige niveauer i livet, dvs. muligvis resten af plejeforælders liv.

Plejefamilien skal kunne knytte sig til barnet samtidig med, at plejeforældrene skal kunne arbejde med at understøtte barnets relation til familien. Anbringelser i en plejefamilie kan være meget forskellige. Nogle er for hele opvæksten.

Af Egelunds undersøgelse af sammenbrud i anbringelser¹⁶ fremgår, at der er stor usikkerhed omkring sammenbrudsfrekvens. Forskellige undersøgelser viser fra ned til 5 % og op til 60 % sammenbrud. I Egelunds undersøgelse af 225 teenagere, var det 44 %, der havde oplevet sammenbrud i anbringelsen. Nu behøver alle skift i omsorgsmiljø ikke at være dårligt, men nogle børn og unge er udsat for flere (og mange) på hinanden følgende skift. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på, hvilke faktorer der kan skabe stabilitet og sammenhæng omkring det enkelte barn i plejefamilien. I arbejdet med anbragte børn og unge har der været

¹⁶ Egelund mfl.(2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge: erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. SFI – Det nationale Forskningscenter for Velfærd.

tradition for at arbejde med livshistorier.¹⁷ Alt efter hvilke forudsætninger og sammenhænge kan en livshistorie skrues sammen på mange måder. Plejefamilien kan eksempelvis tilvejebringe et fotoalbum med kommentarer, så barnet eller den unge kan finde tilbage til svar på spørgsmålene: Hvornår boede jeg der? Hvem var det? Hvem kendte jeg? Hvad skete der? Osv.

Læringsmål 3 (kursusdag 1, 2 og 3)

Den kommende plejeforælder kan fremme plejebarnets eller den unges selvstændighed, trivsel, sundhed og udvikling gennem inddragelse af plejebarnet i forhold til hjem, dagtilbud, skolegang og fritid.

Inddragelse

Plejefamilien skal have respekt for barnet som et selvstændigt individ. Børn er selvstændige aktører i forhold, som har væsentlig betydning for dem og skal altid ifølge serviceloven inddrages, og deres mening skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med barnets alder og modenhed. Alt efter barnets alder og sociale omstændigheder vil dagtilbud eller skole være forhold, der er væsentlige for barnet.

Serviceloven § 46, stk. 3:

§ 46, stk. 3.

Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

Kildedal¹⁸ har foreslået 3 forskellige niveauer for inddragelse af barnet eller den unge: medindflydelse, medbestemmelse og selvbestemmelse.

Niveau 1. Medindflydelse

Her er barnet/den unge informeret om det forhold, der vedkommer det og får mulighed for at give sin mening til kende for derigennem at kunne påvirke beslutninger.

Eksempel: Plejebarnet Meyassar 13 år får at vide, at hun skal være hos plejeforældrenes voksne datter Lykke, når plejeforældrene skal til fest hos plejefars chef. Lykke spørger Meyassar, hvad hun har lyst til at lave, når de to skal være sammen.

¹⁷ Schwartz, Ida.(2010): *Fortællinger fra praksis. Om livshistorier og pædagogik.*

Hans Reitzels Forlag Horsdal, Marianne.(2009): *Livets fortællinger: en bog om livshistorier og identitet.* Borgen; Clausen, Birthe Juhl & Lauritzen, Jørgen.(2000): *Livshistorier i pædagogisk arbejde.* Semi-forlaget.

¹⁸ Kildedal "KIA projektet – en Håndbog: KIA: Kvalitet og mål i anbringelsen Karin Kildedal i samarbejde med Københavns Kommune/SOF, LFS, SL,DS, HK og Forstanderklubben/KKE, August 2008

Niveau 2. Medbestemmelse

Barnet/den unge er både med til at drøfte og med til at beslutte.

Eksempel: Plejebarnet Meyassar og plejemor taler om, hvor Meyassar skal være, når plejeforældrene skal til fest hos plejefars chef. Plejemor siger, at hun har talt med Meyassars mormor, og der kan Meyassar godt være. Meyassar spørger, om hun må være hos veninden Lisa. Men det er plejemor ikke helt tryk ved. Men i stedet foreslår plejemor, at Lykke, der er 7 år ældre, kunne være i plejefamiliens hus sammen med Meyassar. Meyassar ser et stort lys i Lykke og synes, det er en god ide. Plejemor vil spørge Lykke, om hun har tid til det.

Niveau 3. Selvbestemmelse

Barnet/den unge har ret til at bestemme selv og træffe egne beslutninger.

Meyassars plejeforældre skal til fest hos plejefars chef. Plejemor fortæller Meyassar om festen, og at plejeforældrene skal være væk. Meyassar siger, at hun kunne tænke sig at overnatte hos sin veninde Lisa. Lisa og Meyassar er gode veninder. Faktisk Meyassars eneste rigtige veninde. Plejemor er henrykt.

Trivsel og sundhed

Som plejefamilie er det naturligt, at man vil gøre, hvad man kan, for at fremme barnets trivsel og sundhed. Helbredsmæssigt er anbragte børn ligeså fysisk sunde som andre børn, hvad angår mindre alvorlige lidelser:

*"Anbragte børn synes ikke hyppigere end andre børn at være overvægtige eller skrante helbredsmæssigt: forekomster af sygdomsperioder og symptomer på f.eks. hoste, hoved- og mavepine er således omtrent de samme."*¹⁹

Til gengæld har de langt hyppigere diagnoser og langvarige sygdomme:

*"Blandt både de relativt langvarigt og nyligt anbragte børn var det 30 pct., der havde fået stillet en diagnose eller konstateret en langvarig sygdom, mens samme andel blandt de ikke-anbragte 11-årige børn var betydeligt lavere, nemlig 7 pct."*²⁰

Skolegang

Rigtig mange anbragte børn og unge får specialundervisning. At støtte barnet med skolegangen og sørge for, at kravene matcher barnet, er en vigtig kompetence hos en plejefamilie. Næsten alle anbragte børn har brug for ekstra støtte til skolegang.

"... knap halvdelen (46 pct.) af de anbragte børn modtog almindelig undervisning på en

¹⁹ Ottesen; Mai Heide og Christensen, Pernille S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. SFI 08/210821.

²⁰ Ottesen; Mai Heide og Christensen, Pernille S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. SFI 08/2108.

folkeskole, privat eller friskole, mens samme andel for de ikke-anbragte børn var 87 pct.”²¹

Undersøgelsen, hvor disse tal er taget fra, viser, at selv om de anbragte børn går i almindelige skoletilbud klarer de sig ikke på niveau med andre. Kravene til barnets skolegang skal matche barnets forudsætninger og motivation. Pointen er, at både motivation og forudsætninger fremmes af, at de voksne tilpasser kravene til barnets forudsætninger, og at barnet får den rette voksenstøtte.

Læringsmål 4 (kursusdag 3)

Den kommende plejeforælder kan støtte barnets samvær med forældre, pårørende og øvrige netværk med udgangspunkt i barnets bedste og indgå i et trivselsfremmende, inddragende og respektfuldt samarbejde.

Svensk forskning²² viser, at selv børn, der er knyttet til plejefamilien og ikke vil hjemgives, tænker meget på forældre, søskende og bedsteforældre. Bånd til forældre kan være overvejende negative, men de er ofte meget stærke. Denne svenske forskning sandsynliggør endvidere, at et barn kun får dobbelt tilknytning, dvs. tilknytning til både forældre og de voksne i plejefamilien, hvis de nye omsorgsgivere (plejeforældrene) og forældrene kan arbejde gensidigt og respektfuldt sammen om barnet. Så plejefamilier skal være dygtige til at inddrage og samarbejde med børn og deres forældre om samvær.

Plejefamilien skal støtte op om barnets samvær med familien, der kan finde sted enten et neutralt sted eller hjemme hos barnets mor eller far, bedsteforældre, større søskende eller barnets andre, nære familiemedlemmer. Plejefamilien skal vide, at barnet også har ret til samvær med søskende og bedsteforældre.

I forbindelse med samvær og barnets trivsel i plejefamilien skal plejefamilien forholde sig til barnets sproglige, religiøse, etniske og kulturelle baggrund. Ligeledes skal forældrenes perspektiv løbende inddrages i plejefamiliens hverdag.

- Hvad tænker I om at afsætte tid til at tilberede halalslagtet kød?
- Ved indkøb af tøj – hvornår skal man spørge forældrene? Hvad hvis man er meget uenig om tøjstil?
- Hvordan skal man kommunikere med forældre, der ikke kan dansk? Kan det gå gennem barnet?

Underviser informerer om forældres mulighed for tolkebistand. Hvordan det i praksis skal gennemføres, aftales i den enkelte kommune. Lignende emner aftales ofte med kommunens familieplejekonsulent.

²¹ Ottesen; Mai Heide og Christensen, Pernille S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. SFI 08/2108.

²² Esping, Ulla, og Hagbardt, Sigbritt.(1992): *Med barns ögan – in ett barnrelateret förhållningssätt i familjehemsvården*, Almänna Barnhuset.

Læringsmål 5 (kursusdag 4)

Den kommende plejeforælder kan indgå i et gensidigt forpligtigende samarbejde med professionelle omkring barnet til barnets bedste.

Når man bliver plejefamilie, bliver man en offentlig familie. Andre udefra kommende fra kommunen kan stille spørgsmål til plejefamiliens privatliv. Nogle familier oplever det meget grænseoverskridende, andre ikke. Det er vigtigt som plejeforælder at kunne modtage supervision og støtte fra den konsulent, man er tilknyttet.

Plejefamilien skal varetage børnenes interesser og arbejde ud fra en handleplan. Når der laves handleplan, er der ofte tale om tværfagligt samarbejde, selvom plejefamilien ikke altid vil få udleveret (hele) handleplanen. Omkring et barn kan der være mange forskellige samarbejdspartnere. På kursusdag 4 vil kursisterne lære om tavshedspligt, og hvem de må dele hvilke oplysninger med.

OPLÆG SLUT

ØVELSE TIL LÆRINGSMÅL 5

Plejefamilien skal kunne indgå i et gensidigt forpligtigende samarbejde med professionelle omkring barnet til barnets bedste.

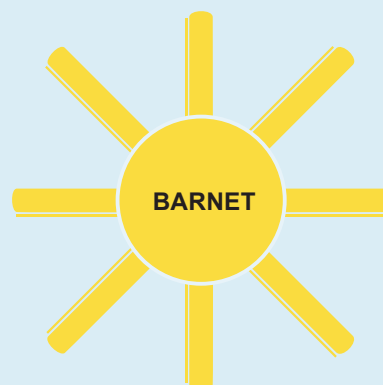
Tidligere erfaringer med undervisning af nye og kommende plejefamilier viser, at en del plejeforældre udelukkende er orienteret mod omsorgen for barnet. Hensigten med soløvelsen er derfor at illustrere alle de (professionelle) samarbejdspartnere, som en plejefamilie skal være indstillet på at samarbejde med i forbindelse med plejefamiliefunktionen. Øvelsens snævre formål er derfor at imødegå forventninger omkring rene omsorgsopgaver udelukkende rettet mod barnet, (selvom de muligvis findes).

Øvelsen er ikke analyserende – men netop introducerende.

Underviseren tegner en sol på tavlen.

Barnet i midten. Strålerne er (nævnes af kursisterne).

Tjekliste: socialrådgiver, PPR, skole, børnehave, barnets forældre, bedsteforældre, barnets søskende og egen familie, andre plejefamilier.

Plenum: Spørgsmål og kommentarer til solmodellen?

Der er mange instanser omkring barnet. Deri ligger afgørende opgaver for plejeforældrene. Kigger man på denne model, ser man, at for at kunne drage omsorg for barnets udviklingsmuligheder skal plejeforældrene samarbejde med mange professionelle og private aktører.

SLUT PÅ ØVELSEN

OPLÆG FORTSAT

Læringsmål 6. (det meste lovstof gennemgås på kursusdag 4)

Plejeforældrene kender til de lovmæssige rammer for plejefamiliefunktionen.

Som eksempel på retlige rammers betydning for plejefamiliefunktion kan underviser sætte fokus på:

- Kommunalbestyrelsens kompetence under anbringelsen

Det har stor betydning for plejefamilien at være bekendt med rolle- og ansvarsfordelingen under barnets/den unges anbringelse uden for hjemmet.

Når et barn anbringes uden for hjemmet, gøres der et indgreb i forældremyndighedsindehaverens ret til at træffe beslutninger på barnets/den unges vegne. Det betyder imidlertid ikke, at forældre slet ikke længere har ret til at bestemme noget på barnets vegne. Beslutningskompetencen er blot væsentlig indskrænket.

Under et barns/en ungs anbringelse uden for hjemmet er der altså flere aktører, der har beslutningskompetence i forhold til barnet/den unge:

- Forældremyndighedsindehaveren
- Forvaltningen

De overordnede retningslinjer om fordelingen af beslutningskompetence under et barns/en ungs anbringelse uden for hjemmet kan udledes af serviceloven § 69, stk.1 og ikke mindst det tilhørende vejledningsafsnit i Socialministeriets vejledning om særlig støtte til børn, unge og deres familier.

Af serviceloven § 69, stk.1, fremgår følgende:

§ 69, stk 1

I det omfang, det må anses for nødvendigt under hensynet til formålet med anbringelsen, skal kommunalbestyrelsen på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge på anbringelsesstedet, jf. § 70, stk. 2 og § 148, træffe afgørelse om ændret anbringelsessted, behandling, uddannelse, samvær med personer fra netværket m.v. under opholdet.

I Socialministeriets vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier fremgår følgende om kompetencefordelingen mellem forældre, forvaltning og anbringelsesstedet:

"Regulering af barnets forhold under anbringelsen, serviceloven § 69.

Efter serviceloven § 148 skal kommunen løbende føre tilsyn med barnet eller den unge og sikre, at barnets eller den unges behov tilgodeses under anbringelsen.

Når et barn eller en ung bliver anbragt uden for hjemmet, bliver forældremyndigheden ikke frataget forældrene. Som typiske eksempler på spørgsmål, som det tilkommer forældrene at træffe bestemmelse om, kan nævnes spørgsmål om dåb (navngivning) og konfirmation.

I nogle tilfælde vil barnet eller den unge selv kunne tage et spørgsmål op.

Det beror på lovgivningen inden for det enkelte område, hvilke rettigheder barnet eller den unge evt. selv har.

Hvis der er tale om faktisk forvaltningsvirksomhed, som f.eks. valg af en praktiserende læge, optagelse i pas, skole, indkøb af tøj og lignende skal der ikke træffes afgørelse efter denne bestemmelse. Normalt vil det være ting, som kommunen i samarbejde med anbringelsesstedet træffer afgørelse om, men det bør overvejes, hvilke af disse ting som forældremyndighedsindehaveren med fordel kan få indflydelse på, så vedkommende stadig føler sig som forælder. Anbringelsesstedet har mulighed for at handle inden for rammerne af kommunens beslutninger efter denne bestemmelse, men kan ikke beslutte, at et barn skal i behandling, vælge skoletilbud og lignende, da det alene er kommunen, der kan træffe beslutning efter serviceloven § 69, stk. 2.”

(Pause 15 min.)

At være enige om at blive plejefamilie og på hvilke præmisser

DISKUSSIONSOPLÆG (15 min.)

Fokus for denne refleksion er: hvor enige er de voksne i familien i forhold til den opgave at få et plejebarn ind i familien.

Underviser stiller følgende 3 spørgsmål til summegruppe, som har 5 min. til hvert spørgsmål, men øvelsen kan tage længere tid, hvis det virker naturligt i planlægningen:

- Hvilke tidskrævende hobbies/traditioner har I? Hvor vigtige er de, for hvem?
- Hvad vil I tilsidesætte, for at plejebarnet kan komme først? – Kan rengøringen vente, fordi plejebarnet har brug for jer? Find på andre eksempler
- Hvilke relationer vil I opleve belastende? Hvor er I robuste? Eks. skolen ringer og klager – det er helt ok, fordi ...

Et plejebarn er ikke en løsning på knas i parforholdet. (henvis til ”de loyale børn”, Louise i filmen)

Underviser: opsamling i plenum

Hvor er de største udfordringer? De største plusser?

Giv eksempler på, hvad plejeforældre har valgt at gøre:

- En plejefamilie, hvor plejemor har en mindre kennel, har fastholdt overfor kommunen, at plejefamilien vil blive ved med at have kennelen. Så plejebørn, der anbringes hos dem, skal kunne lide hundene og ikke have allergi over for dyr.
- En aflastningsfamilie har en meget inklusiv strategi. Alle i aflastningsfamilien – også familiens store børn (hvoraf tre er voksne, to er teenagere), er sammen om at passe de udviklingshæmmede børn, de har i aflastning.

- En anden plejefamilie har valgt, at den ene part har kontakten med kommunen. Det er kun denne plejeforælder, der deltager i møder med forældrene, med kommunen og tager med på lægebesøg m.m. Den anden part deltager i familien på samme måde, som med de øvrige børn, f.eks. forældremøder med skolen.

(Kort pause)

CASE-ØVELSE (30 min.)

Aflastning og alkohol

Denne øvelse har fokus på, at alkohol både er en stor del af almindelig omgang især blandt danske unge, og samtidig er alkohol en udbredt årsag til, at børn kommer i aflastning. Disse to forhold kan støde sammen i plejefamilien.

Underviseren henviser til casen "aflastning og alkohol" i arbejdshæftet.

Instruktion: Bed kursisterne gå i arbejdsgrupperne.

Hanne og Erik er for nylig blevet aflastningsfamilie for Brian og Oliver på 7 og 9 år.

Brian og Oliver bor sammen med deres mor Anne, som gennem de sidste 14 år har haft et stort alkoholmisbrug. Brian og Oliver elsker deres mor.

Hanne og Eriks begrundelse for at ville være aflastningsfamilie er, at de nu har overskud til at være noget for andre. Familien bor på landet med dyr og megen udenomsplads.

Hanne og Erik har selv 3 store børn, hvoraf den yngste dreng Peter på 19 år stadig bor hjemme og går i 3 g.

En weekend, hvor Brian og Oliver skal komme, har Peter fået lov til at holde fest i "den nedlagte stald". De unge mennesker, som ankommer til festen, har mange klirrende flasker med.

Oliver spørger Erik: Skal I også drikke?

Grupperne læser casen og søger sammen at svare på følgende spørgsmål:

- Hvad er jeres normer omkring alkohol nu?
- Hvad (om noget) vil ændre sig med et yngre barn (ca. 10 år) i pleje?
- Hvad (om noget) vil ændre sig med en teenager (ca. 14 år) i pleje?
- Hvordan kunne man gribe situationen i casen anderledes an?

Fælles opsamling

ØVELSE SLUT

Vurdering af konsekvenser for plejeforældrenes egne børn

FILM "DE LOYALE BØRN"

Introduktion til dvd "De loyale børn".

At tale om plejefamilier fører let til, at man sprogligt kommer på afveje. Hvad kaldes plejefamiliens oprindelige børn? Nogen siger biologiske børn (eller med et kælenavn bio-børn) – men alle børn er biologiske børn. Andre vælger så plejeforældrenes biologiske børn. Men det er ikke særligt mundret. Det mest anvendte er nok egne børn, som også bruges i dette kursusmateriale (sammen med de oprindelige børn, der udelukkende bruges for at skærpe pointen). Men også her er der et forbehold: "egne børn" og "ikke egne børn" må opleves distancerende for det plejebarn, der eksempelvis har boet ti år i plejefamilien. Derfor opfordres til at bruge begreber, der ikke "andetgør"²³ plejebarnet. Med andetgørelse tænkes her på, at barnet oplever i hverdagen at få understreget sit "ikke tilhørsforhold" i plejefamilien, at det er noget andet. Man skal være opmærksom på, at plejefamiliens oprindelige børn kan have samme oplevelse af at blive tilsidesat af et plejebarn.

De oprindelige børn i plejefamilier kan stå i situationer, hvor de har brug for hjælp, men hvor de tager (for) stort et hensyn til deres forældre. At afsætte tid til at tale med sine børn og måske sørge for, at de har en anden fortrolig uden for familien. Det kunne f.eks. være en bedsteforælder. På dvd' en er der 8 børn, som fortæller deres historie.

Holdet ser dvd "De loyale børn" (20 min.)

FILM SLUT

ØVELSE- OPSAMLING PÅ FILM OG ARTIKEL (30 min.)

Det følgende er en "omvendt" eller negativ øvelse. Med afsæt i artiklen "Plejefamilien – et fælles projekt" og dvd "De loyale børn" stilles følgende spørgsmål til kursisterne:

- Hvad kan plejeforældrene gøre for at overse egne børn og deres behov?

Underviser uddeler gule sedler til alle grupperne. Hver metode til at overse børnene skrives på en gul lap.

- Lapperne placeres på en flipover tavle.
- De groveste metoder øverst
- De mildere nederst

ØVELSE SLUT

(Pause 30 min.)

²³ Staunæs, Dorthe.(2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. København: Forlaget samfundslitteratur. Staunæs siger "Man bliver gjort og gør sig til den anden."

Logbog og iagttagelser

OPLÆG (1 time)

Baggrund: logbogen er et procesorienteret arbejdsredskab, som giver professionelle og uddannelsessøgende muligheder for indsigt i personlige kompetencer og måder at lære på. Logbogen er et vigtigt supplement, når der skal udvikles kompetencer, hvor person og fag hænger sammen og ikke kan adskilles.²⁴

Når logbøger er valgt til uddannelse af plejeforældre, har det et dobbelt sigte.²⁵

- På den ene side er logbog et redskab til evaluering og dokumentation i hverdagslivet
- På den anden side er logbogen en undervisningsmetode, der knytter an til refleksion over læreprocesser

Det betyder, at arbejdet med logbogen refererer til det første læringsmål: "... udvikle indsigt i egne ressourcer og begrænsninger og løbende søge at tilegne sig ny viden og nye handlekompetencer ..."

OPLÆG

En logbog minder om en dagbog. Til forskel fra en dagbog har den et afgrænset formål og skal være rettet mod dokumentation af et bestemt område.

På dette grundkursus kan kursisten notere i logbogen på kurset. Men den er især tænkt som et redskab til at binde de enkelte kursusdage sammen. Ideen er, at kursisterne skriver sine iagttagelser, overvejelser og tanker ned. Logbogen gør det muligt at efterbearbejde konkrete oplæg og øvelser på grundkurset. Den er samtidig en vigtig del af forberedelsen til undervisningen. Både gennem arbejdet med de konkrete hjemmeopgaver og de tanker, som grundkurset afføder.

Det anbefales, at kursisterne fortsætter med at skrive logbog, efter at de har fået et barn i pleje. Det giver mulighed for fortsat løbende dokumentation af arbejdet som plejefamilie: For løbende at kunne holde styr på hverdags observationer, tidspunkter for bestemte hændelser, udviklingsforløb og bevægelser for det enkelte barn. Alle væsentlige sider af plejefamiliefunktionen. Det kan samtidig danne en mere præcis baggrund for dialog med familieplejekonsulenter, supervisor, andre professionelle og ikke mindst forældrene om forhold omkring plejebarnet. Samtidig kan systematisk anvendelse af logbog også hjælpe plejeforældrene i dialogen med især det større barn eller ung, da man kan præcisere hændelser, der tidligere er sket. Eksempel: Den unge siger: "Far ringer aldrig". På den ene side kan man anerkende den unges oplevelse af savn. På den anden side kan man vide – og alt efter situationen sige: "Din far ringede 3 gange i november."

Skriv altid dato og sted øverst på hver side i logbogen.

²⁴ Wackerhausen, Birgitte og Wackerhausen, Steen. (2000): *Tavs viden*, pædagogik og praksis. No. 5.

²⁵ "Logbogen som dokumentationsredskab". Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 29 – 2000

Gode spørgsmål som kursisterne kan svare på i deres logbog i forbindelse med grundkursus:

- Hvad har du lært siden sidst?
- Hvad har overrasket dig?
- Ting, du skal huske
- Vigtigste begreb i dag
- Mål, du sætter op for dig selv
- Noter til oplæg, øvelser og noter til cases m.m. (findes i arbejdshæftet)

At lave iagttagelser til logbog

For at kursisterne kan afdække ressourcer og vanskeligheder, er der valgt en bevægelig interaktions- baseret iagttagelsesmetode²⁶ med afsæt og inspiration fra Marianne Hedegaard. Udgaven i denne vejledning er gjort mere tilgængelig, så den lettere integreres i plejefamiliens hverdag. Den interaktionsbaserede metode afdækker barnets forhold til omverdenen og omverdenens forhold til barnet. Det betyder, at denne metode er anvendelig for at få indsigt i barnets oplevelse af dets situation samt dets relation til omgivelserne. At indfange barnets oplevelse af en given sammenhæng er en væsentlig forudsætning for at kunne inddrage barnet i hverdagslivet. Det er åbenbart, at iagttagelser af børn ofte ikke kan stå alene. Barnets udsagn er her det centrale. Men nogle børn har meget lidt sprog (eksempelvis mindre børn), og nogle børn har nedsat social kognition eller kognitive ressourcer i øvrigt og er meget afhængige af den voksnes evne til at forstå dets perspektiv. Ligeledes vil der være situationer, hvor større børn og unge ikke ønsker at meddele sig (som i casen nedenfor), hvor de alligevel kan have brug for hjælp.

Følgende tredeling anbefales

Iagttagelser skal bruges til at beskrive konkrete hverdagssituationer – altså noget, der faktisk er sket og gjort. Husk at sætte dato, tidspunkt, anvendt tid, sted (eksempelvis stuen), hvem der deltager i situationen og deres alder.

Følgende tredeling af en iagttagelse anbefales:

A. Beskriv den konkrete situation med dit plejebarn. Hvem sagde hvad – til hvem.

Hvem gjorde hvad?

Beskriv så præcist og nøjagtigt som muligt. Begræns tillægsordene.

Vær så objektiv som mulig.

B. Nu skal du gennemgå situationen, du har beskrevet oppe i A. og prøve at se den samme situation med barnets øjne. Altså prøve at lave en anden fortælling end den dominerende. Hvad er barnets tanker, følelser og hensigter?

C. Til sidst laver du en vurdering af situationen og skriver, hvad du vil gøre for at komme videre i forhold til situationen.

²⁶ Hedegaard Marianne. (1994): *Beskrivelse af småbørn*. 2. udg. Århus Universitetsforlag.

Ad. A. Når du beskriver situationen så undgå ord som vanskelig, aggressiv, sød, genert, destruktiv, forstyrrende osv. Sådanne udtryk kan fastlåse iagttageren i fejlagtige holdninger mod barnet.

Eks. *"Peter opfører sig aggressivt over for Hans"*. I stedet: *"Peter farer frem mod Hans, standser lige foran ham, tager fat i hans tøj med begge hænder og vælter ham ved at trække i tøjet"*.

Skriv ikke: *"Karen føler sig såret og vil ikke lege mere med Ulla"* men *"Ulla vil ikke lade Karen låne dukken, Karen forlader værelset og sætter sig alene i sækkestolen."*

Skriv ikke: *"Kirsten leger med Anders og Grete vores egne børn"* men *"Kirsten graver med den grønne plasticspade i sandkassen. Ved siden af hende graver Anders (eget barn) og Grete (eget barn) med deres egne spader"*.

Ad. B. Når du skal forstå barnets oplevelse.

Det er en forudsætning at have deltaget i barnets daglige aktiviteter over længere tid for at opnå viden om og forståelse for barnets hensigter med sin adfærd.²⁷ Med tanke på inddragelse kan man tilføje til børneperspektivet ovenfor, at det er væsentligt at spørge til barnets og den unges opfattelse og hensigt i situationen.

Marianne Hedegaard taler om børneperspektivet. Det er den voksnes bestræbelse på at forstå barnets oplevelse af situationen.²⁸ Her er det centralt, at den voksne sætter sig "ud over sig selv" og sine egne motiver for at forstå barnet.

Herom siger Dion Sommer:

"Det fastslås, at (barnets (red.)) intention og andre mentale fænomener udtrykkes i social meningsfuld praksis. Gennem observation og samtale bliver det derfor muligt for både forskeren og pædagogen at tilnærme sig barnets perspektiv."

Barneperspektivet er altså ikke barnets perspektiv men derimod udtryk for den voksnes opfattelse og fortolkning af barnets informationer. Nogle gange kan det være det tætteste, plejeforælderen kan komme i bestræbelsen på at forstå og skabe nye fortællinger om og med barnet eller den unge.

Ad. C. Her skal du vurdere resultaterne af din iagttagelse og beslutte dig for, hvad du skal gøre. Følgende spørgsmål kan måske sætte dig i gang med denne del af arbejdet:

- Eventuelle teoretiske overvejelser – lad være med at bruge mere end et par begreber.
- Hvilke kompetencer er barnet eller den unge ved at lære?
- Hvad mener du, er årsagen til eventuelle stærke og svage sider?

²⁷ Hedegaard, Marianne. (1994): *Beskrivelse af småbørn*. 2. udg. Århus Universitetsforlag.

²⁸ Kampmann, J. (1998): *Børneperspektiv og børn som informanter*. København: Socialministeriet, Børnerådet; Sommer, Dion. (2003): *Barndomspsykologiske facetter*. Aarhus, Systime Academic. Sommer, Dion. (2003): *Børnesyn i udviklingspsykologien. Er et børneperspektiv muligt?* Pedagogisk Forskning i Sverige årg 8, nr 1–2 s 85–100.

- Hvad skal plejebarnet lære?
- Hvad kunne du selv (eller andre voksne og børn) gøre anderledes?

OPLÆG SLUT

ØVELSE I AT GØRE SIG IAGTTAGELSER

Case "Jacob og Karsten "

Jacob er 14 år. Han er lige kommet hjem fra skole til sine plejeforældre Hanne og Karsten. Han har været hjemme på weekend og tog selv i skole. Så Hanne og Karsten har ikke set Jacob siden fredag morgen. Karsten er kommet hjem, Hanne er stadig på arbejde. Da Jacob kommer ind ad døren, smider han skoletasken ude i gangen, sparker til Karstens fiskegrej, der står derude og smækker døren i efter sig. Han går op ovenpå. Smækker endnu en gang med døren. Karsten går op til Jacob. Han banker på døren. "Hej", siger Karsten. "Er der noget i vejen?" Jacob sidder ved den bærbare. "Skulle der være det?", svarer Jacob stirrende intenst på skærmen. "Du sparker til mine ting, smækker med dørene og kommer ikke ind og hilser", siger Karsten. "Einstein", siger Jacob. "Du skal tale ordentligt til mig", siger Karsten "og svare mig, når jeg taler til dig." "Jeg vidste ikke, at Einstein var et bandeord", svarer Jacob og trækker på skuldrende. Karsten sætter sig på Jacobs seng. "Hvordan gik det hos din mor?" "Godt", svarer Jacob. "Jeg vil gerne have noget privatliv nu."

Samme aften er Jacob på sit værelse – Hanne og Karsten går en tur med hunden. Karsten fortæller om Jacobs hjemkomst. Karsten er overbevist om, at der er sket noget hos hans mor og vil ringe til familieplejekonsulenten. Hanne minder om, at Jacob havde matematiktest i skolen samme mandag. Matematik er ikke Jacobs kop te – og det kunne være det ... Der var også noget med en pige, Michelle. Hvor det var Karsten, der havde nægtet Jacob at gå til en fest hos Michelle, fordi Michelle var alene hjemme (dvs. uden voksne) den aften. Jacob har været lun på Michelle længe.

De bliver enige om, at de hellere må tale med Jacob igen for at finde ud af, hvordan det er gået med alle de vigtige ting i hans liv.

Instruktion

Del kursisterne op i grupper på 3-5 personer.

De skal alle finde og beskrive Jacobs perspektiv i hændelsen. Kursisterne kan vælge at skrive om (skriv i stikord):

- Jacobs dårlige oplevelser hos mor
- Jacobs oplevelser omkring Michelle
- Jacobs oplevelser omkring matematiktesten
- Hvad siger Jacob?
- En kombination af ovenstående

ØVELSE SLUT

Inddragelse, anerkendelse og (mangel på) respekt

OPLÆG OG DIALOG (30 min.)

Både når man laver iagttagelser i hverdagen i plejefamilien, og når man i øvrigt omgås plejebarnet, er der brug for at skærpe opmærksomheden på anerkendelsen af barnet eller den unge.

Når en ung eller et barn kommer i plejefamilie, følges det ofte af en række negative fortællinger om, hvad den unge og vedkommendes forældre er og har gjort. Fortællingerne kan være fyldt af mismod og håbløshed. Det er de problemfyldte årsager, der ofte er grunden til anbringelsen. I det følgende ses på betydningen af anerkendelse og dets modsætning disrespekt for det anbragte barn.

Begrebet anerkendelse er de senere år blevet væsentligt kvalificeret gennem den tyske sociolog Axel Honneth. Anerkendelse er

Sociale mønstre af gensidig bekræftelse, som udgør nødvendige forudsætninger for en menneskelig bevidsthed om frihed, for autonomi og for identitetsdannelse.²⁹

Det vil sige, at mennesker danner bevidsthed gennem oplevelser af, at andre anerkender de værdier og forestillinger, vi selv har om livet og os selv. Ifølge Hegel³⁰ er mennesker født med et begær efter anerkendelse

... som kan sammenlignes med begæret efter at spise. Derfor kan "jeg-ets" (selvets) identitet først konstitueres gennem gensidig anerkendelse ...

Mange plejebørn er i en situation, hvor Honneths krav om anerkendelse ikke er indfriet.

I denne teori indgår, at et menneske (plejebarnet) har krav på anerkendelse inden for tre områder: privatsfæren, den solidariske sfære og den retslige sfære. Til de tre former for anerkendelse eksisterer tilsvarende former for disrespekt.

På baggrund af arbejdet med anbragte børn på døgninstitutioner og Honneths tanker har Kildedal frembragt følgende model.

²⁹ Nørgaard, Britta: "Axel Honneth og en teori om anerkendelse", www.socialpedagogik.dk/pdf/N%F8rgaard%20-%20Axel%20Honneth%20og%20en%20teori%20om%20anerkendelse.pdf

Honneth, Axel. (2003): *Behovet for anerkendelse*. En tekstsamling red. med indledning af Rasmus Willig. Hans Reitzels Forlag.

³⁰ Honneth, Axel. (2003): *Behovet for anerkendelse*. En tekstsamling red. med indledning af Rasmus Willig. Hans Reitzels Forlag.

Modellen er nedenfor tilrettet til kursusmaterialet KRITH med fokus på plejebarnet i plejefamilien.

ANERKENDELSE	DISRESPEKT*
Privatsfæren <i>Sikring af kærlighed (eksempelvis gennem vellykkede relationer mellem (pleje)forældre og barn)</i>	For den kropslige identitet <i>Fysiske og psykiske overgreb. Mange anbragte børn har været udsat for overgreb af deres forældre</i>
Den solidariske sfære <i>At føle samhørighed med en gruppe, f.eks. et konstruktivt fællesskab mellem børn i en fodboldklub – eller unge anbragte, der mødes i fora med andre anbragte unge</i>	Stigmatisering <i>F.eks. at visse livsformer nedværdiges og tilskrives en lavere social status. Det har mange anbragte børn været udsat for i skoler m-v.</i>
Den retslige sfære <i>Lovmæssige rettigheder jf. servicelovens krav om at blive reelt inddraget i eget liv</i>	Retstab <i>At blive nægtet sine rettigheder påvirker individets sociale integration. Mange børn har levet i kulturer, hvor dette er tilfældet</i>

*) Disrespekt³¹

³¹ Ordet disrespekt er anerkendelsens modsætning. Disrespekt bruges af Kildedal i modellen. Derfor er begrebet fastholdt.

Spørg kursisterne om eksempler på de 3 former for anerkendelse og eksempler på de 3 former for disrespekt, med udgangspunkt i plejebørn og unge. Eksemplerne skrives i følgende skabelon:

ANERKENDELSE	DISRESPEKT
Privatsfæren	For den kropslige identitet
Den solidariske sfære	Stigmatisering
Den retslige sfære	Retstab

Mange anbragte børn og unge er udsat for ikke at have fået den anerkendelse, de har haft brug for i deres liv for at kunne danne et positivt selv og selvbillede. Både privatsfæren, den solidariske sfære og den retslige sfære kan være sårbar for den konkrete unge eller barnet. Plejefamilier skal være opmærksomme på uforvarende at komme til at krænke deres plejebørn eksempelvis gennem mere subtile former for udelukkelse. Det kan være julegaver, der er mindre end de andre børns fra eksempelvis plejebesteforældre. Det kan være weekendture, man ikke kan være med på sammen med plejefamilien, fordi man skal være sammen med sin mor og far.

Med hensyn til den solidariske sfære er skolen for mange børn og unge det forum, der skal danne grundlag for fællesskaber og tilhørsforhold. Dårlige skolekundskaber og adfærdsproblemer giver sjældent adgang til den samhørighed som en solid og gunstig kammeratskabsgruppe kan byde på.

At skulle deltage i forældremøder med skolens lærere, hvor dine forældre ikke møder op, selv om de har lovet det, kan være svært. Eller forældre møder måske op og er berusede eller påvirkede. Plejebørn kan i sådanne hverdagssituationer, hvor det absolut ikke er tiltænkt at vise dem disrespekt fra f.eks. skolens side, utilsigtet komme til at opleve sig underkendt. Fordi udgangspunktet er, at et barn ønsker at have to aktive, interesserede, deltagende egne ædru forældre, der kan tilsidesætte egne behov for barnets. Plejeforældre kan, selvom de naturligvis deltager i møderne med skolen ikke altid kompensere for denne oplevelse af forladthed og underkendelse. Stigmatiseringen og omverdenens negative forventninger følger nogle gange det anbragte barn alene af den grund, at det er anbragt.

Den retslige sfære danner grundlag for, at den enkelte får grundlæggende rettigheder. Et eksempel er inddragelse jf. serviceloven, som tidligere omtalt. Et barn, der ikke bliver hørt om sine ønsker i forhold til samvær eller skolegang, vil være nægtet inddragelse. Et barn, der ikke har mulighed for at besøge sine bedsteforældre, fordi plejeforældrene ikke kan lide dem, vil være udsat for et retstab.

Disse forhold kan være en baggrund for at diskutere, hvordan barnets miljø i plejefamilien og andre steder er tilstrækkeligt anerkendende – herunder hvordan man kan støtte op om, at plejebarnet får adgang til anerkendelse i alle tre sfærer.

Netværkstegning

ØVELSE (1 time)

Netværkstegningen er i arbejdshæftet og her nedenfor.

Instruktion: Kursisterne sætter sig parvis og udfylder hver for sig netværkstegningen.

Formål

Der er omfattende teorier om netværk og mange måder, kortlægningen kan foregå på. I øvelsen her bruges en netværkstegning til at vise det aktuelle billede af plejeforældrenes relationer og netværk. Netværkskortet i denne øvelse er et såkaldt subjektivt firfeltskort. Et subjektivt firfeltskort tager udgangspunkt i en person i midten – f.eks. den kommende plejeforælder og afdækker kursistens netværkspersoner.

Formålet er, at kursisten skal gøre sig overvejelser over, hvorledes det vil påvirke vedkommendes netværk at have et barn i pleje. På længere sigt er hensigten også at give kommende plejefamilier et redskab til sammen med plejebarnet at afdække barnets mest betydningsfulde relationer.

Kortlægningen viser, hvem der fylder i plejeforælderens liv.

Instruktion til kursister

Kik på netværkstegningen. Du står i midten af cirklen.

Tag et kladdepapir. Lav en bruttoliste med de personer, der er i dit liv/eller betyder noget i dit liv – på godt og ondt.

Placer personerne på netværkstegningen i de felter, hvor de hører til. Jo tættere de er på dig, desto mere betyder de for dig. Jo længere væk, du placerer personen, desto mindre betyder personen for dig. Hvis du placerer personen helt uden for cirklen, er det fordi, personen er i dit liv, men ikke betyder noget.

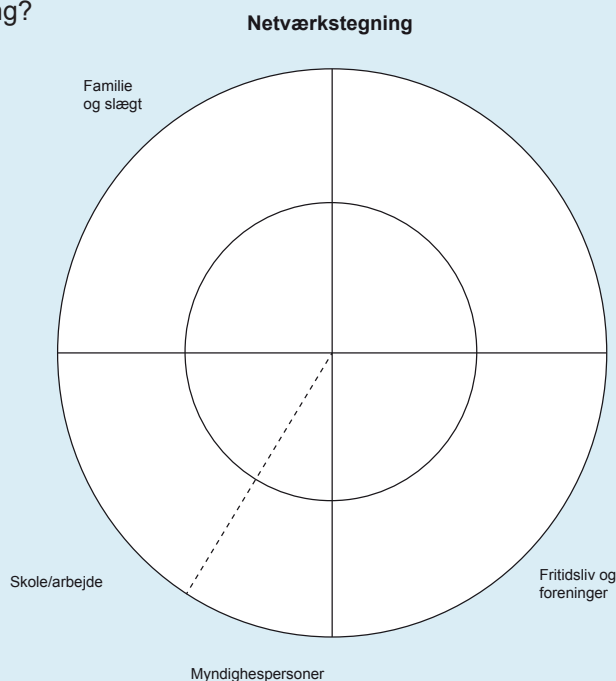
Tegn herefter streger mellem de personer, der kender hinanden i netværket. Angiv med farver relationens karakter: rød = stærk, blå = god, gul = svag, brun = meget svag, sort = konfliktfyldt.

Gå sammen med din partner

- Herefter fortæller du om tegningen ud fra følgende spørgsmål:
- Hvor i netværket vil det have betydning, hvis I får et barn i pleje?
 - Hvordan vil det påvirke jeres børn?
 - Hvordan vil det påvirke jeres lokalmiljø?
 - Hvordan vil det påvirke jeres øvrige familie/slægt?
- Hvordan vil det påvirke jeres venner?
- Hvad gør dig glad, når du ser din tegning?
- Hvad kunne du ønske dig anderledes?

Netværkstegningen er i øvrigt også meget anvendelig i samtaler med plejebørnene i forbindelse med udarbejdelse af deres livshistoriebog.

ØVELSE SLUT

Inspireret af Klefbeck & Ogden (2003),
Nettverk og økologi, 2. udg., Oslo: Universitetsforlaget

Figur 1: Netværksskottet

Afslutning på dagen

(ca. 15 min.)

Opsamling og afslutning af dagen samt underviserens perspektivering af dagens undervisning i forhold til næste dags undervisning.

- Hvad vil kursisterne gerne have mere af?
- Hvad vil kursisterne gerne have mindre af?
- Præsenter hjemmeopgaven til næste kursusdag

Hjemmeopgave til næste kursusdag

Som familie skal I tænke over jeres situation som plejefamilie. Hjemmeopgaven går ud på at besvare følgende spørgsmål:

Hvordan vil et "fremmed" plejebarn påvirke vores families samspil, netværk og hverdag?

Brug dit netværksskort. Sæt et tænkt plejebarn ind i dit netværksskort.

- Hvordan ser netværksskortet så ud? Hvad har ændret sig?
- Hvem kan hjælpe med at passe plejebarnet, hvis du er syg?
- Hvem kan hente barnet i eksempelvis børnehave? Osv.
- Hvem påvirker det i dit netværk? Hvem vil være hjælpere? Hvem ikke?

Hjælpe spørgsmål fra tidligere på dagen:

- Hvilken slags plejefamilie skal og kan familien være?
- Hvordan skal de være plejefamilie?
- Hvad passer nu? Hvad passer senere?
- Hvad kan familien? Hvad kan familien ikke?
- Hvad siger familiens egne børn?
- Hvad kan familiens netværk? Hvad kan familiens netværk ikke?
- Hvordan vil et "fremmed" plejebarn påvirke plejefamiliens samspil og hverdag?

Skriv en side i din logbog og medbring til næste kursusdag.

Kursusdag 2. Børns udvikling og opdragelse – Børns behov for nærhed og tilknytning – Børns behov for sammenhæng gennem varige stabile relationer og livslange bånd

Dagens læringsmål

At kursisterne

- udvikler og kender til egne ressourcer og begrænsninger i forhold til at drage omsorg for et plejebarns trivsel og løbende kan søge at tilegne sig ny viden og nye handlekompetencer som plejeforældre
- kan understøtte stabilitet og sammenhæng i barnets og den unges liv og drage omsorg for et barn og ung i pleje, herunder tage hensyn til følgerne af anbringelsen og andre særlige behov

Underviserens praktiske forberedelse og redskaber

- Gule blokke, så der er lapper nok til alle kursister
- Flipover
- Tavle og kridt/tusser
- Ca. 10 meter tov til barometerøvelse

Kursisternes forberedelse til dagen

Læs artikel af Anne Blom Corlin: "Tilknytning imellem plejebørn og plejeforældre"

Dagens program

- Opdragelse og hverdagsliv (2 timer og 15 min.)
- Almindelige børn kan almindeligvis (1 time og 30 min.)
- Det moderne børnesyn og opdragelsen (30 min.)
- At opdrage plejebørn er en særlig stor mulighed og en særlig stor udfordring (30 min.)
- Opdragelse og adfærd (45 min.)
- Hvad ville du gøre og hvorfor? (30 min.)

Risiko og mulighed (1 time og 15 min.)

- Belastningsfaktorer og beskyttelsesfaktorer i barnets liv (30 min.)
- Belastning og ressource på en og samme tid (15 min.)
- Udviklingsfremmende og udviklingshæmmende forhold i egen opvækst (30 min.)

Børns behov for tilknytning, nærhed og tryghed med få omsorgspersoner (1 time og 10 min.)

- Introduktion til kernebegreber indenfor tilknytningsteorien (20 min.)
- Caseøvelser: Jamie og Martin (20 min.)
- Plejebørns måder at udtrykke behov for omsorg og nærhed (30 min.)

Børns behov og professionelle relationer (30 min.)

- Hvem er mor og far? (20 min.)
- Er det ødelæggende for omsorgen og tilknytningen, at man får penge for den? (45 min.)
- Afslutning og ny hjemmeopgave (20 min.)

Baggrundsoplysninger til underviser

Lige knap halvdelen af alle anbragte børn kommer i plejefamilie. Ca. 2/3 af alle anbragte børn er mellem 12 og 17 år. Socialforskningsinstituttet (SFI) udgav i 2009 en opdateret oversigt over forskningsresultater vedrørende "Anbringelser af børn og unge uden for hjemmet". Rapporten sammenfatter nyere dansk, nordisk og engelsk forskning på anbringelsesområdet. SFI konkluderer bl.a. følgende: "Konklusionen er ligesom i den forrige oversigt klar: Anbragte børn klarer sig dårligere end ikke anbragte børn stort set på alle målte parametre (skolepræstation, helbred og trivsel). Anbragte børn har endvidere langt større risiko for at ende som lavt uddannede eller ufaglærte som voksne. Især de børn, der er blevet anbragt sent, og hvor anbringelserne ikke har været stabile, er udsatte."

Det er vigtigt at have for øje, at arbejdet med anbragte børn og unge er fyldt med mange udfordringer, men samtidig ved vi også, at det kan nytte, og at stabiliteten i anbringelserne og de relationer, der skabes i plejefamilierne, er helt centrale for, om anbringelsen bliver succesfuld.³² Det er dette fokus, kursisterne skal bibringes.

Almindelige børn kan

Moderne barndomspsykologi³³ har vist, i modsætning til hvad man troede tidligere, at børn ikke udvikler sig på samme måde og i samme udviklingsrækkefølge. Der er også meget store individuelle forskelle på, hvornår et barn kan mestre forskellige ting i deres udvikling. For som plejeforælder at kunne vurdere et barns reaktioner og forstå dets adfærd kan det være en hjælp at være opmærksom på generelle udviklingsfaktorer, som kan påvirke et barn på forskellige alderstrin. For mere udførlig viden om børns udvikling og tiltag til at støtte den, er der listet en række publikationer herunder.³⁴ Som vi kan se i det følgende, er det ofte sociale

³² Egelund, T.: *Anbragte børn og unge*, SFI 09: 226.

³³ Stern, Daniel. (2000): *Barnets interpersonelle verden*. Hans Reitzel.

³⁴ Publikationer:

Fra Komiteen for Sundhedsoplysning kan følgende være af interesse:

- *Sunde børn til forældre med børn i alderen 0-3 år*
- *Giv dit barn lyst til at lære*
- *Barnets sprog*
- *Opdragelse med hjertet – om udvikling og konflikter med små børn*
- *Ved du det om børn*

Fra Dafolo:

- *Kroppens muligheder og kropumulige unger – i indskoling, fritid og derhjemme*, af Gudrun Gjæsing.

Se desuden Sundhedsstyrelsens hjemmeside www.sst.dk

omstændigheder, der sætter gang i nye udviklingskriser hos barnet: overgang til dagpleje, opstart i børnehave, skolestart m.m. giver næsten altid udslag hos barnet.

I det første år gennemgår barnet en stor fysisk og psykisk udvikling. Når barnet er mellem 7 og 9 måneder, begynder det at kunne forstå, at mor eller far er der, selv om man ikke kan se dem. Det er i denne alder, barnet nyder at lege "borte-tit-tit" og kan reagere meget kraftigt på, at mor eller far forlader rummet. Her er det vigtigt at lave gentagelser, og at hverdagen foregår med mange genkendelige elementer, så barnet efterhånden kan forudsige, hvad der skal ske. Fra at være helt afhængig af andre kan barnet ved 1 års alderen bevæge sig rundt på egen hånd – og vil i denne alder oftest være meget udforskende og nysgerrigt. Det kommunikerer meget nonverbalt, bruger mimik og peger for at gøre sig forståelig, og det forstår konkrete beskeder, som har med dets egen verden at gøre. I 1 års alderen kan mange børn fremstå meget selvstændige, idet de er meget undersøgende og optagede af deres omgivelser, men hen imod 1½ år begynder barnet at søge tilbage til mor eller far: Det kan i denne alder optræde besidderisk og ikke ville lade andre (for eksempel søskende) komme til, når det sidder på skødet. Det er vigtigt, at barnet her får lov at få den meget tætte kontakt igen, men det skal selvfølgelig også lære, at mor eller far godt kan være tæt med dets søskende eller andre, uden at der går noget fra barnet.

Når barnet er 2 år, kan det være i en periode, hvor det som oftest har styr på mange dagligdagsting, sproget er på vej (nogen taler allerede i sætninger, mens andre bruger enkelt ord fortsat). Ved 2½-3 år gennemgår de fleste en markant udviklingskrise. Barnet går fra at være småbarn til børnehavebarn. Der sker mange ændringer: Det er i denne alder, det bliver renligt (i hvert fald om dagen), og sproget kommer mere og mere på plads. Mange børn behøver ikke længere at sove til middag. Alt sammen ændringer, som både barnet og omgivelserne skal indstille sig på. Mange forældre beskriver, at barnet fra den ene dag til den anden ændrer sig og kan begynde at reagere meget kraftigt i situationer, som ikke plejer at skabe problemer. Det kan være, at barnet ikke vil have børstet tænder eller bliver vredt eller ked af det, fordi mor eller far har gjort noget i forkert rækkefølge. Barnet vil i denne alder for det meste gerne klare alting selv og kæmper for eksempel med at tage tøj på og kan blive meget vred over indblanding. Det er en alder, der kræver stor tålmodighed fra omgivelserne. Det er vigtigt at holde fast i daglige rutiner og i, at de regler, der hele tiden har været der, stadig gælder, samtidig med at barnet kan have brug for ekstra omsorg og tålmodighed fra omgivelserne.

I børnehvealderen fra 3 – 5 år begynder barnet at lege med andre børn, relationer med jævnaldrende kan betyde meget for barnet. Det har brug for at fortælle meget om dets oplevelser og på den måde give udtryk for, hvad det har oplevet. Det er også i denne alder, at det kan stille mange spørgsmål om alt mellem himmel og jord, hvilket kan være en udfordring for omgivelserne. Den fysiske udvikling i denne periode går på at udvikle og eksperimentere med, hvad man kan med kroppen. Det vil udfordre balanceevnen, gå på line, klatre i træer, men også gerne tegne. I denne alder er det dejligt at være med til at hjælpe til i hjemmet og opleve, at ens indsats gør en forskel.

I 6 års alderen lige omkring skolestart gennemgår barnet igen en udviklingskrise, som kan minde om den krise, barnet gennemgår ved 2½ år og i puberteten. Det kan virke, som om barnet går lidt tilbage i udvikling, fordi det bliver usikkert og kan reagere meget voldsomt på små ændringer i planen og have brug for ekstra omsorg og tryk fra omgivelserne.

I skolealderen er det meget kammeraterne, der har betydning, og det har betydning at prøve sig selv af og finde fritidsinteresser som interesserer. I dag omtales perioden fra 10-12 år ofte

som præ-pubertet, hvor barnet begynder at tage afstand fra forældrene, kan blive vred og såret over noget, der forekommer som småting. Fra 13 år bliver barnet teenager og gennemgår en voldsom fysisk og psykisk udvikling, som stiller store krav til både faste rammer og tålmodighed fra omgivelserne.

Der er store individuelle forskelle i børns udvikling – ligesom der også er kønsmæssige forskelle. For eksempel er drenge ved skolestart i stand til at koncentrere sig om en given opgave i 12 minutter, mens piger kan koncentrere sig i 20 min.

TIPSKUPON (*rigtige svar er markeret med blåt*)

SPØRGSMÅL	SVAR A	SVAR B	SVAR C
1. Hvornår kan et barn begynde at spise skemad?	4 mdr.	Mellem 4 og 6 mdr.	6. mdr.
2. Hvornår begynder barnet at sige sine første ord?	Omkring 1års alderen	Omkring 1½ år	Omkring 2års alderen
3. Hvornår begynder de fleste børn at kravle?	Skriv dit svar her:	9-12 mdr.	
4. Hvornår begynder man at børste tænder på barnet?	Når barnet har fået alle 20 mælketænder	Når barnet er 12 mdr gammelt	Når den første tand er brudt igennem
5. Spædbørn skal sove:		På ryggen	På maven
6. Hvor mange timer skal et barn på 4 år sove?	8 timer	10 timer	10-12 timer
7. Hvornår skal barnet vaccineres?	3.mdr., 5.mdr., 12 mdr., 15.mdr., 4 år, 5 år og 12 år (for piger)	5 uger, 3 mdr., 5.mdr., 12.mdr., 15.mdr., 12 år (for piger)	3.mdr., 12. mdr., 2. år, 3. år 4.år, 12.år
8. Hvornår begynder barnet at anvende pincetgreb?	5.mdr.	9.mdr.	12.mdr.
9. Hvornår bliver børn som oftest renlige om dagen?	1½ år	2½-3år	4 år
10. Hvor mange børn tisser i sengen ved skolestart?	15-20%	1%	10%
11. Hvor længe anbefales det at give børn D-vitamintilskud?	Fra 2 uger til 6 mdr.	Fra 2 uger til 1 år	Fra 2 uger til 2 år
12. Hvornår kan de fleste børn lære at cykle?	3 år	4 -5 år	7 år
13. Hvor længe kan drenge på 6 år koncentrere sig om en given opgave?	20 min.	12 min.	30 min.
14. Hvor meget mælk har børn over 1 år brug for dagligt?	Ca. ½ liter dagligt	Ca. ½ liter om ugen	Ca. 1 liter om dagen
15. Hvor meget anbefales det at børn mindst bevæger sig?	30 min. om dagen	1 time om dagen	3 timer om ugen
16. Hvor mange timer skal teenagere sove?	6-7 timer	8-9 timer	10-12 timer

Opdragelse og hverdagsliv (2 timer og 15 min.)

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG (30 min.)

BØRNESYN	
Det Traditionelle Børnesyn	Det Moderne Børnesyn
Familieorienterede	Netværk og relationer
Mor i centrum af teorierne	Barnet har en verden med flere mulige omsorgspersoner – og flere mulige personer i netværket
Det skrøbelige ufærdige barn, fokus på hvor det kan gå galt	Kompetencebarnet – fokus på, hvad barnet kan
Den tidligere udvikling bestemmer, om barnet lykkes eller mislykkes	Den tidligste udvikling forudbestemmer ikke, hvad der sker med barnet resten af livet. Trivsel skal der fortløbende arbejdes for (selv børn med hjerneskader laves der i dag et stort udviklingsarbejde for*)
Stadieudvikling – dvs. alle børn skal igennem den samme udvikling i bestemte stadier, som de så kan klare mere eller mindre godt. Kommer et barn ikke rigtigt gennem stadierne, er der fare for fejludvikling	Barnet udvikler sig i samspil med omgivelserne. Barnets personlige kompetencer er i vekselvirkning med den kultur, barnet er i. Udvikling kan være meget forskellig fra barn til barn
Socialisering – barnet formes af de omgivelser, det er i – og har få valg	Barnet er aktivt – én der handler og påvirker sin omverden – også sine voksne
Barnet skal stimuleres og indlære det vigtige fra omverdenen	Barnet lærer aktivt
Voksenstyret syn – det vil sige børn er vellykkede, når de bliver til vellykkede voksne	Børneperspektiv – at spørge til børns syn på verden – og at bestræbe sig på at forstå børns hensigter
	<i>Her udviklet med inspiration fra Dion Sommer, 1996</i>

*) se note 35

Det moderne børnesyn og opdragelsen

De seneste godt 25 år har viden inden for det børnefaglige område vist, at børn på en række udviklingsdomæner er mere kompetente end tidligere antaget.

Børn er fra begyndelsen parate til aktiv kommunikation med omgivelserne, og de deltager i det sociale miljø omkring dem. Børn danner meget tidligt på forskellige måder fælles forståelse med deres omgivelser. De er født med "gensidige sind", som psykologen Trevarthen siger.

En anden anerkendt psykolog Winnicott skrev: "Når jeg ser og bliver set, så er jeg." Teorierne bygger på en række grundige studier af konkrete børn. Mange forskellige teorier er enige om disse grundlæggende antagelser. Således også teorier, der er optaget af, hvordan miljøet og omgivelserne³⁶ har betydning for barnets oplevelse af trivsel.

³⁵ Se mere på www.vfhj.dk/ Videncenter for Hjerneskade.

³⁶ Man taler om kontekst.

Denne stærke betoning af det sociale samspil har betydning for opfattelsen af børn og unge i plejefamilie.

Især har det betydning for synet på, at man som plejefamilie har et stort ansvar i det samspil og den tilknytning, man har med barnet. I den relation dannes barnet, og man kommer som plejefamilie ikke ud af den uden at være blevet påvirket. Vi lærer også, at børn kan mere, end vi har troet, og at plejeforældre skal forsøge og bestræbe dig på at lade selv det svageste, det mest handicappede barn eller det mest udfordrende udsatte barn komme til orde.

Dobbeltsocialisering og multisocialisering

Som et eksempel på teoridannelse inden for det moderne børnesyn er Lars Denciks³⁷ begreb dobbeltsocialisering. Dobbeltsocialisering henviser til det forhold, at de fleste børn i Danmark i dag opdrages og påvirker deres forældre, men også opdrages af og påvirker deres miljøer i dagtilbud (vuggestue, børnehave, skole, SFO).

Hvor man i det traditionelle børnesyn ovenfor ville forstå barnet som udelukkende formet af sine omgivelser, har Dencik valgt en anden tilgang. Her ser man, hvorledes barnet bliver aktør, bliver en, der handler i forskellige arenaer og påvirkes og påvirker sine omgivelser.

En model inspireret af Dencik kunne se således ud for plejebarnet:

Lars Dencik skriver i sin artikel "Små børns familieliv"³⁸ under temaet om dobbelt-socialiseringen, at familien ikke har den samme betydning for barnets socialisering som tidligere. Hans undersøgelser viser, at i det postmoderne samfund er individerne i stigende grad individuerede, dvs. det, Giddens kalder for frisatte og dermed løsrevne fra traditionerne.³⁹

Det betyder, at familien får en anden indflydelse på barnets socialiseringsproces, men ikke mindre betydningsfuld rolle. Han deler familiens rolle op på følgende måde:

- Et Intimitetsreservat, hvor barnet kan håbe på, at deres inderste og mest private motiver møder forståelse. Altså en slag afkodningsinstans
- En Bekræftelsesinstans, hvor barnet får bekræftet, at han/hun er en unik person
- En Stabilitetszone, en base for barnet, som er stabil og uforanderlig i en ellers meget foranderlig verden. Et af de områder, Dencik påpeger, at mange moderne forældre har svært ved at leve op til

Som vi skal se nedenfor, er disse elementer vigtige dele i moderne udviklingspsykologi. Der er en stigende anerkendelse af familiens følelsesmæssige grundlag for barnets udvikling. Idet mange børn og unge i dag tilbringer megen tid uden for familien og mindre i den sociale arena, familien udgør, kommer relationerne bl.a. til kammeraterne til at få stigende betydning for

³⁷ Sommer, Dion. (1996): *Barndomspsykologi: Udvikling i en forandret verden*. Hans Rietzel.

³⁸ Dencik, L og P. S. Jørgensen (Red.). (2002): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. 2. oplag.

³⁹ Giddens, A. (1999): *Modernitet og selvidentitet*. 4. oplag.

barnets/den unges sociale udvikling. Det er karakteristisk for anbragte unge,⁴⁰ at de knytter sig meget til andre unge, de møder i løbet af deres anbringelse, medens de langt sjældnere knytter sig til en ansat på en døgninstitution.

Dion Sommer er skiftet fra at bruge begrebet dobbeltsocialisering til at tale om multisocialisering. Multisocialisering betyder, at samtidig med kammeratskabsgruppens store indflydelse for især større børn og unge har også alle de nye sociale mediers store betydning for børn og unges identitetsdannelse og omgangsformer, nye kontaktflader osv. Samtidig er der kommet mange nye familieformer til, der også kan deltage i barnets og den unges liv, f.eks. fars nye kæreste, morfars nye kone osv.

Egelund bemærker også i en kommentar,⁴¹ at skolen på trods af sin stigende betydning for børn og unge ikke formår at kompensere for børn og unges udsathed. Tværtimod indgår skolen nogle gange som aktør i marginaliseringen af barnet eller den unge.

En anden måde at se på multisocialiseringens betydning for anbragte børn er at se på Ankestyrelsens anbringelsesstatistikker. Her har man bl.a. opgjort, hvad der er udslagsgivende faktorer for anbringelsen målt op på de 6 parametre fra handleplanen. Nedenfor uddybes anbringelsesfaktorerne. Dette er blot en oversigt i relation til multisocialiseringsbegrebet.

§ 50 undersøgelsens kriterier⁴² for udslagsgivende faktorer ved anbringelser

- 60% Udvikling og adfærd
- 90% Familieforhold
- 36% Skoleforhold
- 46% Sundhedsforhold
- 31% Fritid og venskaber
- 24% Andre relevante forhold

Sommer skriver, i sin bog "Barndomsspsykologi" om den moderne familie, at undersøgelser tyder på, at mange familier i de vestlige samfund forholder sig til børn og unge på en særlig måde, idet forklaringer, begrundelser, forhandlinger og argumenter spiller en stor rolle i forhold til deres børn. Hvilket falder godt i tråd med, at der ikke længere – som også Giddens påpeger – er faste normer og værdier, men at disse forhandles og genforhandles ud fra konteksten.⁴³ Det betyder også, at forskellige familier kan have meget forskellige opdragelsesværdier, hvilket er af stor betydning for plejefamiliens opgaveløsning.

OPLÆG SLUT

⁴⁰ Egelund, Tine mfl. (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

⁴¹ Egelund, Tine.: *Hvad ved vi om de vigtigste faktorer i en god børnesag?* Oplæg ved Tine Egelund, seniorforsker ved SFI, Det nationale forskningscenter for velfærd og adjungeret professor ved Stockholm Universitet.

⁴² *Ankestyrelsens anbringelsesstatistik 2009*. § 50 undersøgelsen hedder nu den børnefaglige undersøgelse.

⁴³ *Barndomsspsykologi*: Sommer 2. rev. Udgave 2003.

At opdrage plejebørn⁴⁴

OPLÆG OG REFLEKSIONSSPØRGSMÅL (30 min.)

Det, som kan karakterisere børn og unge, som anbringes uden for hjemmet i en fuldtidsanbringelse er, at de ikke har haft mulighed for at trives og udvikles. Det er ofte årsagen til anbringelsen. Nogle af børnene har oplevet omsorgssvigt, mishandling og andre svigt.

For børn, der kommer i aflastning, kan der være tale om, at man ønsker at styrke barnets hverdag, fordi situationen i hjemmet er belastet eksempelvis på grund af forældres sygdom eller andet. Eller der kan være tale om børn med funktionsnedsættelser, hvor forældre og barnet har brug for et pusterum og nye oplevelser i hverdagen (eksempelvis i aflastning).

Til underviser: Få kursisterne til at komme med bud på, hvorfor det er en ekstra stor udfordring – eller en særlig stor mulighed/glæde at opdrage børn i pleje?

Underviser opfordrer kursisterne til at holde fokus på plejefamiliens forhold til barnet og se i første omgang bort fra forholdet til barnets forældre.

Eksempler:

- Det kan være svært at have andres kritiske øjne på sig og sit privatliv (plejebarnets, kommunens og plejebarnets familie)
- De omstændigheder, der er årsag til, at barnet ikke kan bo i sin egen familie, kan præge barnet på forskellige måder. Det kan ofte udløse stærke reaktioner hos barnet
- Et barn, der har haft det svært, kan også i de rigtige rammer udvikle trivsel. At være fødselshjælper til et sådant udviklingspotentiale kan være en stor motivation for plejeforældre
- Barnet kan være forsinket i sin udvikling. Eksempelvis have for sin alder meget få begreber og en meget lille viden om forhold, som plejefamilien finder naturlige. Til gengæld ved barnet måske ting, som plejefamilien er ubekendt med – og måske også synes, at børn ikke bør vide
- Det er muligt at få flere børn – og have børn i hjemmemiljøet på præmisser, man har meget stor indflydelse på
- Som plejefamilie har man sin egen historie og erfaringer fra barndommen og fra egne børn med sig, og det kan være svært at vurdere, hvad der får lige præcis dette plejebarn til at trives
- Omgivelsernes kritiske øjne kan have indflydelse på den måde, man reagerer på i forhold til sit plejebarn
- Plejefamilien kender ikke barnets liv fra fødslen

OPLÆG OG REFLEKSIONSSPØRGSMÅL SLUT

⁴⁴ Øvelsen er opdateret fra RUGO med omskrivninger.

Opdragelse og adfærd (45 min.)

ØVELSE

Underviser starter øvelsen med at præsentere følgende:

Straffelovens § 213:

§ 213. Den, som ved vanrøgt eller nedværdigende behandling krænker sin ægtefælle, sit barn eller nogen hans myndighed eller forsorg undergiven person under 18 år eller en i opstigende linje beslægtet eller besvogret, eller som ved modvillig at unddrage sig en ham over for nogen af de nævnte personer påhvilende forsørgelses- eller bidragspligt udsætter dem for nød, straffes med fængsel indtil 2 år.

Diskuter følgende opdragelsesudsagn:

	1. RUNDE (INDIVIDUEL)	2 RUNDE (GRUPPEN)
Den voksne bestemmer, hvad der er bedst for barnet		
Børn lærer kun i tillid		
"Time Out" er en god måde at lære på		
Jeg går ind for belønning frem for straf		
Fratagelse af forventet belønning er en god måde at lære på		
Det er ok at købslå med et barn		
Straf hjælper altid		
Forhandling med barnet er den bedste strategi		
Den voksne skal tilsidesætte egne behov		

1. Første runde er individuel: Læs udsagnene igennem i modellen. Hvis du er enig, så giver du den et 10-tal. Er du uenig, så et 1-tal. Er du imellem, så angiv det tal, som du mener, er tættest på din holdning. Skriv dit tal i kolonnen i midten.
2. Nu skal I gå igennem udsagnene i jeres arbejdsgrupper og diskutere hvert udsagn. I må ikke lave studehandler (du fik ret sidst, nu er det min tur). I skal diskutere jer frem til enighed. I må vælge at være uenige et sted. Skriv dit tal i kolonnen til højre
3. Underviser repeterer: Det er forbudt at slå børn og unge

Underviser beder arbejdsgruppen skrive på flipover:

- Hvor der er størst uenighed i arbejdsgrupperne? Hvad består uenigheden af?
- Hvor er der mest enighed i arbejdsgruppen?

Underviser kan evt. gennemgå begrebet opdragelsesstil (ifølge Sommer*)

	RESPONSIV	IKKE- RESPONSIV
KRAVSTILLENDEN	autoritativ stil	autoritær stil
KRAVUNDVIGENDE	permissive stil	Uindvolderede stil

Og bede kursisterne melde, i hvilke situationer de bruger hvilke af Sommers opdragelsesstile.
Og hvilken opdragelsesstil, deres resultater fra øvelsen med opdragelsesudsagn ovenfor peger på.

ØVELSE SLUT

*) Se note 45

(Pause)

⁴⁵ Sommer, Dion. (2003): *Barndomspsykologiske Facetter*. Aarhus, Systime Academic.

Hvordan kan vi forstå barnets udvikling?

ØVELSE CHRISTIAN OG SIGNES MOBIL (30 min.)

Hvad ville du gøre og hvorfor?

Ved disse to cases føres kursisterne ind i hverdagssituationer med to plejebørn: 14årige Christian og 10årige Signe. Kursisterne skal forholde sig til henholdsvis Christians mere udadagerende adfærd og Signes mere indadvendte og komme med forslag på tilgange til at håndtere opdragelsessituationerne med.

Underviseren skitserer situationen (læser op) og stopper så op undervejs og spørger til kursisternes råd til, hvad hun eller han som opdrager skal gøre og hvorfor.

Case: Christian

Dit plejebarn Christian på 14 år er ikke kommet hjem som aftalt kl. 22.00. Dette er nu sket to gange indenfor den samme uge. Kl. bliver 22.45. Du har intet hørt. Du ringer derfor til ham på hans mobiltelefon. Christian tager den ikke. Kl. 23.15 kommer Christian hjem og går ud i køkkenet og åbner køleskabet for at tage noget mad. Hvad siger du til ham?

Bed kursisterne om råd/forslag.

Christian svarer på disse forslag ved at sige: "slap dog af mand – du er totalt for meget. Du behandler mig som en lille unge. Fuck dig."

Bed igen kursisterne om forslag på at håndtere sådanne udsagn.

Diskuter, hvilke tilgange til Christians opførsel som vil være mest hensigtsmæssige. Kom ind på, hvordan tilgangen til ham også vil være afhængigt af, hvordan man forstår hans adfærd, som et udtryk for:

- Et forsøg på at få opmærksomhed – i virkeligheden kan han godt finde ud af at holde tiden
- Han kan ikke finde ud af at holde tiden og skal derfor støttes og hjælpes til at udvikle nogle strategier for, hvordan han bedre kan overholde jeres aftaler
- Nogle venner trækker ham den anden vej

Case: Signes mobil

Plejemor er på vej hen for at hente sin plejedatter Signe på 10 år i skolen. De skal til en specialtandlæge, da Signe måske skal have bøjle på tænderne. Plejemor er bekymret for Signe. Hun har meget sjældent nogen at lege med i skolen. Hun plejede at lege med Astrid på 8 år – men efter den nye pige Kikki er kommet i Astrids klasse, har Astrid ikke været med hjemme.

Signe, Kikki og Astrid er ude i skolegården. Plejemor hører lige denne ordveksling mellem pigerne. Signe siger til Kikki: Du må gerne være med, og du må godt bestemme. Kikki svarer: "Så bestemmer jeg, at du ikke må være med". Kikki tager Astrid under armen og forsvinder med hende ind i vrirmlen i skolegården. Signe står med tårerne ned af kinderne, da plejemor når helt frem til hende.

Bed kursisterne om råd/forslag

2 dage efter kommer Signe hjem uden sin mobiltelefon. Plejemor er noget oprørt. Det er den 3. mobil, der er forsvundet i dette skoleår. Hun spørger Signe, hvor hun sidst har haft den. *"Det kan jeg ikke huske",* siger Signe. *"Prøv nu Signe. Havde du den på vej til skole?"*

"Det tror jeg nok", svarer Signe. *"Havde du den til gymnastik?"*, plejemor fortsætter. Men Signe siger, hun ikke ved noget. Senere ringer telefonen. Det er Astrids mor. Hun fortæller, at Astrid siger, at Kikki har Signes mobil. Signe har givet den til Kikki for at være med i legen med Kikki og Astrid.

Bed kursisterne om råd/forslag. Diskuter hvilke tilgange til Signes situation, som vil være mest hensigtsmæssig.

Lav gerne flere situationsbestemte eksempler med plejebørn i en opdragelsessituation på samme vis som ovenfor.

ØVELSE SLUT

Til underviseren: Formålet med oplægget er at give deltagerne kendskab til og forståelse af, at barnets udvikling er betinget af et komplekst samspil af faktorer, som påvirker forskellige børn forskelligt og dermed skaber forskellige udviklingsbetingelser og muligheder for forskellige børn. Oplægget vil fokusere på præsentationen af en udviklingsforståelse, der favner denne kompleksitet samt viden om begreberne og resiliens, som danner grundlag for en forståelse af, hvordan plejefamilien kan være med til at skabe udviklingsmuligheder i plejebarnets liv.

OPLÆG

De børn, som anbringes, er alle kendetegnet ved i løbet af deres opvækst at have været udsat for helt anderledes belastninger/opvækstforhold end deres jævnaldrende. Dette påvirker børnenes psykiske og sociale udvikling og i sidste ende deres skoleuddannelse og senere tilknytning til arbejdsmarkedet.⁴⁶ Der er altså tale om børn, hvis erfaringer betyder, at de har særlige behov for støtte og omsorg.

To grundantagelser om børns udvikling:

1. At arbejde med plejebørn handler om at arbejde med udviklingsmuligheder på baggrund af en forståelse af risiko og beskyttelsesfaktorer og et kendskab til det enkelte barn, dets historie og aktuelle livssituation
2. Vores forståelse af, hvad der er centralt i et barns liv, har afgørende betydning for vores opfattelse af barnets aktuelle livssituation. Og denne forståelse har betydning for, hvordan vi vælger at forklare barnets situation og vores perspektiv på barnets udviklingsmuligheder

⁴⁶ Nygaard Christoffersen, M. (1999): *Belastningsfaktorer i Barndommen*, SFI.

Derfor må vi som plejefamilie gøre os følgende klart

1. Hvordan finder udvikling sted?
2. Hvad skal der til for at skabe/støtte/ændre et udviklingsforløb?
3. Hvilke udviklingsmuligheder ser vi hos et bestemt barn?

Og det er dét, vi skal arbejde med nu.

Som vi så omkring multisocialisering, påvirkes barnets liv af mange faktorer fra mange sammenhænge rundt omkring barnet og gennem hele livet.

Den klassiske diskussion omkring, hvad der skaber udvikling hos et barn, kan fremstilles som forholdet mellem arv (de genetiske forhold iboende barnet, dvs. eks. også et handicap) og miljø (påvirkninger i omgivelser).

Arv og Miljø

ØVELSE

Til underviseren:

Underviseren deler tavlen op i to og angiver øverst i de to kolonner henholdsvis "arv" og "miljø". Øvelsen er gennemgående i oplægget, hvorfor det er vigtigt at lade modellen stå under resten af oplægget.

Spørgsmål til deltagerne – i plenum

- Hvilke forhold eller faktorer påvirker et udviklingsforløb?
- Hvilke kan tilskrives enten arv/genetiske forhold eller miljømæssige/sociale påvirkninger?

Her kan det være en idé, at underviseren selv byder ind med faktorer til en begyndelse: f.eks. temperament (under arv), kammerater (under miljø).

ØVELSE FORTSÆTTES

Opsamlende kommentarer fra underviseren:

Nogle forskere mener, at det er generne, der afgør barnets udviklingsmuligheder, mens andre mener, at det primært er barnets opvækstmiljø, herunder også påvirkningerne fra forældrene, der har betydning for barnets udvikling (jf. f.eks. Jonsson og "social arv"), mens endnu andre forskere peger på, at børnenes udvikling i høj grad påvirkes af samspillet med jævnaldrende, fordi børn i dag tilbringer en stor del af deres liv sammen med jævnaldrende i dagpleje, daginstitution, skole og skolefritidsordninger.⁴⁷

⁴⁷ Ellegaard, T. (2003): *Ikke enten-eller, men både-og*. Dansk pædagogisk tidsskrift, nr. 1, pp. 92-101.

Der er dog mange undersøgelser,⁴⁸ der peger på, at forklaringerne på, hvad der har betydning for et barns udvikling, ikke er så enkle endda. At det ikke er et enten-eller, men et både-og,⁴⁹ forstået på den måde, at både jævnaldrende, de professionelle opdragere (lærere, pædagoger o.a.) og familien (barnets forældre og plejefamilien) har betydning – den samlede socialisering har betydning.

Der er dog ingen tvivl om, at de forhold, som barnet vokser op i og gør til sit på sin egen vis – den nære familiemæssige (plejefamiliemæssige) sammenhæng, har betydning for, hvordan barnet møder eksempelvis gruppen af jævnaldrende. Det drejer sig både om opdragelsesmæssige værdier, holdninger i familien og familiens livsstil.⁵⁰ Barnet til- og overfører erfaringer fra en sammenhæng til en anden. Samtidigt giver de forskellige sammenhænge, barnets færdes i anledning til forskellige erfaringer for barnet, som igen får forskellig betydning for barnets udvikling. Derfor kan børn i samme familie komme ud af en opvækst med meget forskellige erfaringer og muligheder i livet. Nogen ser ud til at vokse af udfordringerne, andre er tydeligt belastede. Disse forhold har afgørende betydning, når vi ser på børns og unges identitetsdannelse.

Identitet som eksempel på syntesen af arv og miljø

Identitetsdannelsen foregår hele tiden. Det er en kontinuerlig proces, som aldrig bliver færdig og derfor udvikles livet igennem. Per Schultz Jørgensen definerer identitet på følgende måde:

*"Identitet er overensstemmelse – med de andre og med sig selv. De sociale identiteter repræsenterer mange forskellige muligheder, der afprøves, vurderes, overvejes – og inddrages i den kerne, man gradvis konstruerer sig frem til som et dækkende billede af én selv: den personlige identitet."*⁵¹

Individets identitetsdannelse har altså, ifølge Per Schultz Jørgensen, to sider. For det første en personlig identitet, som handler om mig selv og mine egne oplevelser og for det andet en social identitet, som indebærer min overensstemmelse med de andre og gruppen eller fællesskabet.

De er ikke adskilt, men skal forstås som to integrerede processer, der hele tiden er i interaktion med hinanden.⁵² Dannelsen af identiteten er derfor meget afhængig af samfundets og dermed kulturens udvikling og foregår som førnævnt både i og uden om individet. Man kan derfor, ifølge Schultz Jørgensen, tale om de indre betingelser og de ydre betingelser for identitetsdannelsen. Identiteten omfatter derfor både et personligt livsforløb og den sociale rolle, man indgår i.⁵³

⁴⁸ F.eks. Werner & Smith, 1992.

⁴⁹ Ellegaard, T. (2003) *Ikke enten-eller, men både-og*. Dansk pædagogisk tidsskrift, nr. 1, pp. 92-101.

⁵⁰ Jensen, B. (2007): *Social arv, pædagogik og læring i daginstitutioner*, Hans Reitzels Forlag.

⁵¹ Jørgensen, Per Schultz(1999): *Identitet som social konstruktion*. I: Kvan nr.54, 19 årg., s. 48-62.

⁵² Jørgensen, Per Schultz(1994): *Kultur og identitet*. I: Unge Pædagoger nr.2, 1994.

⁵³ Jørgensen, Per Schultz(1999): *Identitet som social konstruktion*. I: Kvan nr.54, 19 årg.

Faktisk er det sådan, at det individuelle udviklingsforløb ikke kan forudsiges bare ved at se på summen af de påvirkninger (fra arv og miljø), barnet har fået gennem opvæksten.⁵⁴ I stedet handler det om, hvordan de påvirkninger, barnet er udsat for, virker på barnet, altså på samspillet mellem arv og miljø, mellem individuelle og miljømæssige faktorer. Samtidigt er barnets alder også af betydning.⁵⁵

1. En del børn, der i disse år diagnosticeres med ADHD, diagnosticeres i skolealderen.⁵⁶ Hvad der på et tidspunkt antages at være normal adfærd (f.eks. energisk, selvstændig, lyst til at eksperimentere), vil i en anden alder blive opfattet som afvigende adfærd
2. Barnets alder kan være en beskyttelse eller en risikofaktor, alt afhængig af livssituation og erkendelsesformåen. Eksempelvis ved skilsmisse. Når barnet er helt lille vil det ikke helt kunne forstå, hvad der sker. Når barnet er større, vil det kunne begribe, dét der sker. Det kan være en belastning eller en beskyttelse

Begreberne belastningsfaktorer og beskyttelsesfaktorer skal vi se lidt nærmere på i det følgende.

Risiko og beskyttelse

Risikofaktorer

Til at forstå, hvordan påvirkninger virker forskelligt på børns udvikling, taler vi om belastningsfaktorer og beskyttelsesfaktorer. Det vil sige faktorer, der udgør henholdsvis en risiko i eller en beskyttelse i barnets udvikling.

Den danske forskningsoversigt viser,⁵⁷ at de børn, der i dag anbringes, typisk kommer fra familier, der selv er problempregede, og hvor opvækstmiljøet/forældrene er karakteriseret af belastningsfaktorer som manglende uddannelse, arbejdsløshed, misbrug, psykiatriske diagnoser, kriminalitet, ringe boligforhold, misbrug og vold.

Et fælles symptombillede hos børnene er alkoholskader, medfødte og erhvervede handicaps, manglende trivsel og dårlige helbredsforhold og misbrug af forskellige slags. Dette kan føre til aggressivitet og voldelig antisocial adfærd, psykiske lidelser og problemer i skolen.⁵⁸

⁵⁴ Stern, D. (2000): *Barnets interpersonelle Udvikling*;

Hans Reitzel; Ejrnæs, M. (2004): *Social arv, et begreb – tre betydninger*, I: Ejrnæs, Gabrielsen & Nørrung: *Social opdrift – social arv*, Akademisk Forlag, s. 47-66;

Schultz Jørgensen, P. (1993) *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?*, Socialministeriet/Det Tværministerielle Børneudvalg.

⁵⁵ Trillingsgaard, A. (1995) *Kun få vokser fra det – om DAMP, ADHD og Hyperkinetisk Forstyrrelse i livsforløbsperspektiv*, Dansk Psykologisk Forlag.

⁵⁶ Trillingsgaard, A. (2000): *Skolens Blinde Øje. Urolige og ukoncentrerede børn i folkeskolen*. Dansk Psykologisk Forlag.

⁵⁷ Egelund et al, 2009.

⁵⁸ Schultz Jørgensen, P. m. fl. (1993) *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?*, Socialministeriet/Det Tværministerielle Børneudvalg.

Anden forskning har sammenlignet anbragte børn med børn i almindelighed⁵⁹ og finder, at de udsatte børn generelt har en dårligere helbredstilstand end blandt jævnaldrende, der er anbragt.

Forældrenes problemer alene kan ikke forklare børnenes problemer, som den klassisk forståelse af social arv udtrykker. For børn, som vokser op under forholdsvis dårlige kår, får ikke automatisk problemer senere hen.⁶⁰

Anden nyere forskning viser, at der er forøget risiko (dog stadig lille) for, at et barn får sociale problemer, hvis dets livssituation over længere tid er karakteriseret ved eksistensen af en eller flere bestemte belastningsfaktorer.⁶¹

FORTSÆTTELSE AF TIDLIGERE ØVELSE (15 min.)

Spørgsmål til deltagerne – i plenum

- Kan der tilføjes nogle faktorer, der påvirker et barns udviklingsforløb, til listen over arv og miljø? (husk skilsmisse)
- Når der ses på de forskellige faktorer, hvilke vil da betegnes som mulige risikofaktorer? Marker risikofaktorerne med en stjerne

SLUT PÅ ØVELSE

Opsamling

Der tegner sig et nuanceret billede af, hvilke forhold eller faktorer der påvirker et barns liv. Og hvilke faktorer – også ud fra et forskningsmæssigt perspektiv – der kan udgøre en risiko i barnets liv.

⁵⁹ Ottosen, Mai Heide og Christensen, Pernille S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udvikling efter anbringelsesreformen*. SFI 08:2108.

⁶⁰ Ploug, N. (2007) *Socialt udsatte børn*, SFI 07:25;

Schultz Jørgensen, P. m. fl. (1993) *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?*, Socialministeriet/Det Tværministerielle Børneudvalg.

⁶¹ Ejrnæs, M. (2004) *Social arv, et begreb – tre betydninger*, I: Ejrnæs, Gabrielsen & Nørrung: *Social opdrift – social arv*, Akademisk Forlag, s. 47-66;

Ploug, N. (2007) *Socialt udsatte børn*, SFI 07:25.

Nedenstående oversigter kan formidles i det omfang, underviseren finder relevant.

ANKESTYRELSENS ANBRINGELSESSTATISTIK 2009	
Udslagsgivende årsager til anbringelse hos forældrene eller i hjemmet, 2009	Årsager hos barnet/den unge, 2009
Voldsom disharmoni i hjemmet 36%	I 58 procent af afgørelserne om anbringelse i 2009 var adfærds- og/eller tilpasningsproblemer en medvirkende årsag
Misbrug hos forældrene 17%	Sprogproblemer 3%
Sindslidelser hos forældrene 13%	Sundhedsforhold, helbred i øvrigt 11%
Groft omsorgsvigt 12%	Fysisk funktionsnedsættelse 2%
Utilstrækkelig omsorg 27%	Sindslidelse 3%
Vold eller trusler om vold mod barnet/den unge 9%	Udviklingshæmning 4%
Seksuelle overgreb, incest 2%	Udviklingsforstyrrelse (autisme, ADHD mv.) 11%
Anden kriminell adfærd i hjemmet 3%	Manglende familierelationer, gadebarn 6%
Fysisk dårlige sundhedsforhold i hjemmet 6%	Underkastet ungdomssanktion 1%
Forældre afdøde ved døden (forældreløs) 1%	Kriminell adfærd 13%
Alvorlig sygdom eller dødsfald i hjemmet i øvrigt 4%	Misbrugsproblemer 11%
Udviklingshæmning hos forældrene 4%	Selvskadende, opmærksomhedssøgende adfærd 16%
Fysisk funktionsnedsættelse hos forældrene 2%	Problemer i fritid og/eller venskaber, netværk m.m. 31%
Anbringelse med henblik på bortadoption 0%	Skoleproblemer 35%
Andre udslagsgivende forhold hos forældrene eller i hjemmet 39%	Indadreagerende adfærds- og/eller tilpasningsproblemer 19%
Ingen udslagsgivende forhold hos forældrene eller i hjemmet 11%	Udadreagerende adfærds- og/eller tilpasningsproblemer 39%
	Andre udslagsgivende forhold hos barnet/den unge 26%
	Uledsaget flygtningebarn/ung (forældre i udlandet) 2%
	Ingen udslagsgivende forhold hos barnet/den unge 14%

BELASTNINGSAKTORER*		
Individuelle faktorer	Familiemæssige faktorer	Faktorer i miljøet
Aggressivitet	Nedsat forældrekompetencer	Socialt belastet lokalmiljø
Impulsivitet	Forældres misbrug	Belastende kammeratskabsrelationer
(misbrug/kriminalitet m.m.)		
Udviklingshæmning, svag begavelse	Mor dømt for kriminalitet**	Tilhører en minoritetsgruppe
Køn (piger klarer sig ofte bedre)	Dårligt helbred, fysisk og psykisk	Belastet skolemiljø, mobning, marginalisering, uforstående lærere osv.
Nedsat empatisk evne		
	Dårlige socioøkonomiske forhold***	Manglende fritidsinteresser
Funktionsnedsættelser i øvrigt	Konflikter og vold i familien	
Psykisk sygdom	Ustabile og kaotiske familieforhold	
	Eneforsørgere	

*) Se note 62 **) Se note 63 ***) Se note 64

Belastning og beskyttelse på en og samme tid

Fælles refleksion (15 min.)

Det er ikke altid, at det er helt entydigt, om en faktor får effekt som enten risiko- eller beskyttelsesfaktor.

Giv eksempler på, hvordan forhold ved børns udvikling, som umiddelbart vurderes som "risikofyldt", kan vendes til en ressource eller samtidig kan være en beskyttelsesfaktor for den enkelte?

Eksempel 1

En skilsmisse kan have meget forskellige betydning for et barns udvikling afhængigt af, hvornår den sker i barnets liv, om den er en befrielse eller et tab, om den er fyldt med konflikter osv.

⁶² Skemaet er lavet med inspiration fra: www.servicestyrelsen.dk; Gjørøum mfl.(2000). Mestring som Mulighed. I mødet med børn, unge og deres voksne. Hans Reitzels Forlag.

⁶³ Lausten mfl. (2010): "Udsatte Børnefamilier i Danmark. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

⁶⁴ Lausten mfl. (2010): "Udsatte Børnefamilier i Danmark. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Barnet kan også i sin opvækst ændre syn på skilsmisken, efterhånden som barnet danner nye narrativer om hændelser i opvæksten. Forskellige børn oplever de samme ting forskelligt.

Eksempel 2

Børn, der grundet forældrenes situation tidligt er blevet meget ansvarlige for voksne gøremål (de tager sig eksempelvis af deres søskende, handler ind, laver mad m.m.).

Barnet har lært at mestre ved at tage et stort ansvar meget tidligt. Disse mestringsstrategier er ikke nødvendigvis hensigtsmæssige i en ny kontekst i plejefamilien.

Hvordan kan plejefamilien støtte ændringer? Underviser understreger, at barnets adfærd og udvikling ikke er fastlåst og statisk.

Eksempel 3

Et andet eksempel er en pige, som har haft en psykisk syg mor. Hun vælger senere at blive sygeplejerske og får ros for sin store forståelse af patienterne på det afsnit, hun arbejder ved. Pointen her er, at selvom situationen har været vanskelig, og børn er blevet nødt til at udvikle nogle strategier for at håndtere et udsat miljø, kan disse tillærte strategier blive en ressource senere i livet, forudsat at barnets udviklingsveje og samspil med omgivelserne falder ud til barnets fordel.

Eksempel 4

H.C. Andersen var en mand, der var udsat for mange belastningsfaktorer, og som gik sine helt egne udviklingsveje på baggrund af særlige mestringsstrategier. Hans særlige, nogle vil sige barnlige væsen, var samtidig én af hans største beskyttelsesfaktorer. Hans ensomhed har sandsynligvis i nogen grad befordret hans forfatterskab.

Resiliens

OPLÆG

Hvad gør, at nogle børn imod alle odds alligevel vokser op og formår at skabe sig en velfungerende tilværelse? Forskningen har fokuseret på, hvad det er for særlige forhold, der har betydning for, at en negativ udvikling vender til en positiv, for at vi på den måde kan lære, hvad der skal til, for at der kan skabes udviklingsmuligheder for de udsatte/risikobørnene.

Tidligere kaldte man de børn, der klarede sig mod alle odds for mælkebøttebørn.⁶⁵ Metaforen med mælkebøtten, der skyder op gennem asfalten som et billede på det robuste barn, der egenhændigt klarer sig trods store belastninger, er imidlertid forenklet. Der er snarere tale om langvarige processer i barnets liv, som hænger sammen med barnets samspil med bestemte forhold i barnets omgivelser, som danner grundlag for, at barnet overkommer eller lærer at mestre bestemte udfordringer i sit liv.⁶⁶

Resiliensen bevirker altså, at barnets udvikling på et eller flere områder når et tilfredsstillende resultat, til trods for at barnet har erfaringer med situationer, der indebærer relativt høj risiko for at udvikle problemer eller afvigelser.⁶⁷

Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at resiliens ikke er noget/en evne, som barnet har eller ikke har. Det er snarere et potentiale, som alle har i sig i større eller mindre grad, og som udvikles og kun kommer til udtryk under bestemte betingelser. Og det er her, det bliver særligt interessant for plejefamilien, som stiller et udviklingsmiljø til rådighed for barnet i kortere eller længere tid. For hvad er det, der skal til?

Beskyttende faktorer

Forskningen peger på, at der er flere mulige forhold, som gør sig gældende, når en negativ udvikling vendes til en positiv.⁶⁸

Dels kan der være tale om hændelser i barnets liv, som får særlig afgørende betydning for, om den videre udvikling kommer til at dreje i positiv eller negativ retning: Skolen, særlige relationer til voksne, positive oplevelser.

Dels kan en negativ udvikling vendes til en positiv ved, at specifikke faktorer, der udgør en risiko i barnets liv, mindskes. Eksempelvis er en anbringelse af barnet en sådan strategi. Man kan intervenere med en anbringelse i forhold til samspillet mellem flere belastningsfaktorer – de

⁶⁵ Birk Sørensen, J. (2007): *Støt mestring – bryd mønstre*, Frederikshavn: Dafolo A/S.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Rutter, M og Rutter, M (1997): *Den livslange udvikling- forandring og kontinuitet*, Hans Reitzels Forlag.

⁶⁸ Rutter, M og Rutter, M (1997): *Den livslange udvikling- forandring og kontinuitet*, Hans Reitzels Forlag;
Birk Sørensen, J. (2007): *Støt mestring – bryd mønstre*, Frederikshavn: Dafolo A/S.

såkaldte negative kædereaktioner. Eksempel: barnet oplever vold i hjemmet og får svært ved at koncentrere sig i skolen og kommer dermed bagud i det faglige og bliver genstand for mobning.

Når risikoen mindskes, får barnet plads og overskud til at tilegne sig nye positive erfaringer og muligheder – hvis og når det omgivende miljø stiller mulighederne til rådighed.

BESKYTTELSESFAKTORER		
Individuelle faktorer	Familiemæssige faktorer	Faktorer i miljøet
God intellektuel formåen	Nært forhold til omsorgsfuld forælder	Prosociale voksne
Omgængelighed	Autoritativ* opdragelse – balance mellem varme, forventninger og (?)	Belastende kammerat-skabsrelationer
Selvtillid/oplevelsen af selvkontrol	Socioøkonomiske ressourcer	Aktiv i fritidsliv, hobbies
Særlige talenter	Familien har gode støttende uformelle netværk	Godt daginstitutionsmiljø
Tro på fremtiden og religiøsitet		Godt skolemiljø

*) Se note 69

Man kan også fremme ovennævnte beskyttelsesfaktorer. Er man som plejefamilie i stand til at kombinere beskyttelsesfaktorerne, virker de mere gennemgribende. Eksempelvis en tillidsfuld relation til plejefar, der medfører, at Sammy og plejefar bruger mere og mere tid på at fiske sammen (en hobby). Det fører til, at Sammy henne på ungdomsskolen får øget ansvar for alt deres fiskegrej og har arrangeret en tur for 12 andre unge på ungdomsskolen. Som igen giver helt nye kompetencer i forhold til selvstændighed og ansvar.

Det centrale er barnets oplevelse af situationen, og at dét barnet tillægger mening, er det, som får betydning for barnet. Det er dermed barnets oplevelse af at kunne mestre sit liv, oplevelsen af, at der er sammenhæng i barnets liv, at barnet forstår, hvorfor tingene sker, der er betydningsfuldt, når barnet skal mestre risikofaktorer. Kvaliteten i det individuelle liv afhænger af oplevelsen af at kunne forstå, håndtere og føle livets mening – at have valg- og handlemuligheder.

Et sidste forhold skal nævnes for at forstå forholdene mellem risiko og beskyttelsesfaktorer, nemlig barnets subjektive oplevelse af henholdsvis beskyttelses og belastningsfaktorer.

⁶⁹ Dion Sommer definerer den autoritative opdragelse som den tilpasse balance mellem kravstillelse og responsivitet. Sommer, Dion. (2003): *Barndomspsykologiske facetter*. Aarhus: Systime Academic.

Mønsterbrydere

Ved en mønsterbryder⁷⁰ forstås mennesker, som har brudt med et opvækstmiljø, der socialt set er karakteriseret af faktorer som manglende uddannelse, arbejdsløshed, ringe boligforhold, misbrug og vold samt psykologisk set af klientgørelse, støtteforanstaltninger og offerrolle.⁷¹

Mønsterbruddet har medført en tilværelse, der socialt er karakteriseret af uafhængighed, uddannelse, arbejde og god økonomi – og psykologisk set af faktorer, som det at være aktør, mestring af eget liv, subjektivitet og selvbestemmelse.⁷²

Forskningen viser, at centrale forudsætninger for mønsterbruddet er relationer til betydende personer. Relationer

- Hvor barnet oplever at blive respekteret som et subjekt med retten til at være sig selv som sig selv
- Hvor barnet bliver mødt respektfuldt og anerkendende
- Hvor barnet bliver positivt bekræftet, sådan at barnets selvværd og selvtillid styrkes, og dets kompetencer stimuleres generelt
- Personlige egenskaber som ønsket om og viljen til at tage livet i egen hånd, stræben efter mestring og søgen efter mening
- Kvaliteten i det individuelle liv afhænger af oplevelsen af at kunne forstå, håndtere og føle livets mening – at have valg- og handlemuligheder⁷³

Opsummerende på risiko og beskyttelsesfaktorer er det centrale barnets oplevelse af situationen. Plejeforældre skal tilstræbe, at det, barnet tillægger mening, er det, som får betydning for barnet.

Case: Annette og mormor

Annette er syv år gammel, da hendes far bliver slået ihjel i en arbejdsulykke. Annettes mor går helt ned. Annette og hendes 3 år ældre storebror kommer i netværkspleje hos deres mormor.

Først efter 3 år, da Annette er 10 år gammel, føler mor sig i stand til at få pigen hjem. I de tre år bor Annette alene hos mormor. Mormor går dårligt, så det, de laver sammen de to, er at læse. Annette henter bøger på biblioteket til mormor og til sig selv. De læser dem sammen om aftenen. Annette begynder at klare sig godt i skolen. De laver lektier. Annette og mormor læser *"Brødrene Løvehjerte"*, og Annette skriver med mormors hjælp en stil om bogen, som Annettes klasselærer er begejstret for. Desværre er mormors helbred ikke for godt. Da mormor skal på sygehuset i en længere periode, flytter Annette hjem til sin mor. Annettes mor er ikke den mor, Annette husker. Hun er ligesom ligeglad og drikker alt for meget. Annette skal lave mad og vaske op. Hendes storebror skal ingenting lave derhjemme. Annette begynder at gå i byen i en af de store

byer i høje hæle og med makeup. Det gør hun, fra hun lige er fyldt 11 år. Mor siger ingenting, så —

⁷⁰ Denne tænkning minder meget om tankegangen om mælkebøttebørn.

⁷¹ Elsborg, Juul Hansen og Rabøl Hansen. (1999): *Den sociale arv og mønsterbrydere*. DPI.

⁷² Ibid.

⁷³ Elsborg, Juul Hansen og Rabøl Hansen. (1999): *Den sociale arv og mønsterbrydere*. DPI.

længe hun klarer opvasken. Hun besøger tit mormor efter skoletid – men glemmer at fortælle det til mor. I dag er Annette skolelærer. Hendes ældste er færdig som jurist til sommer. Storebror er ufaglært og meget afhængig af konjunkturerne. Går det godt, har han arbejde, ellers ikke ...

OPGAVE

Kursisterne læser casen igennem i grupper af fire personer

- Find risiko og beskyttelsesfaktorer i casen
- Marker særligt betydningsfulde hændelsesforløb

Opsamling og overgang til tilknytningsoplæg

Pointerne er, at

- der er uendeligt mange faktorer – både belastningsfaktorer og beskyttelsesfaktorer – der påvirker et barns udviklingsforløb
- faktorer kommer fra mange forskellige sammenhænge i barnets liv
- faktorerne påvirker forskellige børn forskelligt, og forskellige børn påvirker faktorerne forskelligt og får forskellig betydning for børnenes udviklingsforløb

Barnets udvikling finder sted i et komplekst samspil mellem mange forskellige faktorer, hvor nogle virker fremmende for udviklingen og andre virker hæmmende.

Hvordan en bestemt faktor påvirker barnet, kan meget sjældent forudses.

OPLÆG SLUT

Børns behov for tilknytning, nærhed og tryghed med få omsorgspersoner (2 timer)

OPLÆG (15 min.)

Tilknytningsteorien og forskningen inden for dette område vidner om, at børns mulighed for at danne tætte, omsorgsfulde og nære relationer til få stabile omsorgspersoner er af særlig stor betydning for børn og unges evne til at trives og fungere godt socialt og emotionelt. Tilknytningsteorien og forskningen inden for denne retning har igennem adskillige større undersøgelser dokumenteret, at børns sociale og emotionelle udvikling tager form gennem sammenspillet med barnets tætte og primære omsorgspersoner, især i barnets første leveår, men også igennem hele opvæksten.⁷⁴

Gennem tilknytningsteorien, og den forskning, der er indsamlet inden for denne tænkning, vil vi-

⁷⁴ Hart, S. & Schwartz, R. (2008): *Fra interaktion til relation. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Hans Reitzels forlag.

derfor nu se nærmere på børns behov for følelsesmæssig tryghed og stabilitet.

Særligt vigtigt for plejeforældrene er det at kende til, hvordan børn og unge, som har været udsat for omsorgssvigt, typisk relaterer sig til omsorgspersoner. Men tag først udgangspunkt i kursisternes egne tilknytningserfaringer og opfattelser af, hvad omsorg og nærhed vil sige for dem.

OPLÆG SLUT

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG (20 min.)

Introduktion til kernebegreber indenfor tilknytningsteorien (jf. artikel i arbejdshæfte)

Kursisterne skal, inden de kommer til kursets 2. dag have læst artiklen om tilknytning imellem plejebørn og plejeforældre. I denne artikel beskrives grundtanken indenfor tilknytningsteorien. Oplægget skal derfor tage udgangspunkt i denne artikel.

Spørgsmål til kursisterne

- Hvad forstår I ved ordet tilknytning?
- Hvilke associationer får I til dette ord?

Skriv deres ord op på tavlen. Kom dernæst med følgende definition på tilknytning:

"Tilknytning henviser til det stærke og vedvarende følelsesmæssige bånd, som et barn danner med få udvalgte personer, og som giver barnet en følelse af tryghed og velvære."

Besvar spørgsmålet om, hvornår en relation er en tilknytningsrelation. Hvornår kan vi tale om, at der er en tilknytning imellem et barn og en voksen? Det centrale her er, at et barn kan have mange relationer, men kun få tilknytningsrelationer. Tilknytningsrelationer er de relationer, vi henter vores følelsesmæssige tryghed i, når vi eksempelvis er utrygge, bekymrede, bange, kede af det, har brug for hjælp etc. Tilknytning er et aspekt ved en relation og henviser til barnets drivkraft til at søge beskyttelse og tryghed i en relation.

Den engelske børnepsykiater John Bowlby var den første, der anvendte ordet tilknytning om det stærke og vedvarende følelsesmæssige bånd, som et barn danner med få udvalgte tilknytnings-figurer, og som giver barnet en følelse af tryghed og velvære.⁷⁵

Giv eksempler på tilknytningsadfærd. Vis eventuelt klip fra film eller fra YouTube på internettet, som illustrerer "The Strange Situation Procedure" og tilknytningsadfærd. Se nærmere på : www.youtube.com/watch?v=36GI_1PBQpM&NR=1

I oplægget fremhæves vigtigheden af plejebørns behov for tryghed og stabile relationer, som

⁷⁵ Mortensen, K. V. (2001): *Fra neuroser til relationsforstyrrelser. Psykoanalytisk udviklingsteorier og klassifikationer af psykopatologi*. Nordisk Forlag A/S, København.

det kommer til udtryk i serviceloven:

"Støtten skal ydes med henblik på at sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne" (§ 46)

"Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig" (§ 68 b, stk. 2)

Spørg kursisterne

- Hvorfor er tilknytning til eksempelvis plejeforældrene vigtig for anbragte børn og unges udvikling?

Eksempler på svar⁷⁶

- De omsorgspersoner, der giver barnet en følelse af forudsigelighed og tryghed, er vigtige i angstfremkaldende situationer
- Det er i tilknytningsrelationer, at børn lærer at regulere følelsesmæssige tilstande.⁷⁷ Dvs. at udviklingen fra at være i sine følelsers vold til igennem et relevant samspil at blive i stand til at regulere sine følelser, kende dem, vide, at de hører en selv til og kunne skelne andres følelser fra ens egen. Det er det helt særlige udviklingsprodukt af barnets tilknytningsrelationer
- Det er i høj grad igennem tilknytningsrelationer, at børn og unge udvikler evnen til at forstå egne og andres følelser, handlinger og tanke, og derved gør dem i stand til at kunne klare sig i en social verden⁷⁸

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG SLUT

Hvordan barnets erfaringer med nære omsorgspersoner former og skaber barnets tilgang og forventning til den sociale verden

CASEØVELSER: JAMIE OG MARTIN (20 min.)

Formålet med denne øvelse er, at kursisterne får indsigt i, hvordan børns følelsesmæssige udvikling skabes gennem de erfaringer, som de tilegner sig i samspillet med de tætte og nære omsorgspersoner. I de to nedenstående eksempler skal kursisterne forsøge at leve sig ind i, hvordan det er at være henholdsvis Martin og Jamie.

⁷⁶ Corlin, Anne Blom: *Tilknytning imellem plejebørn og plejeforældre*. Arbejdshæftet.

⁷⁷ Der henvises her til begrebet *affektregulering* og *selvregulering*.

⁷⁸ Der henvises her til begrebet *mentalisering*.

Kursisterne arbejder i arbejdsgrupperne:

Case: Martin

Martin er 11 mdr. og skal til at starte i vuggestue. Din mor er lidt anderledes, når I er i vuggestuen. Hun gør noget, som du aldrig har oplevet før: Hun kysser dig og giver dig til en af pædagogerne, og så går hun. Du begynder at græde og kan ikke forstå, at hun ikke kommer igen. Hende pædagogen, du er hos lugter anderledes, og du synes, det hele er meget mærkeligt. Legetøjet er dog spændende, men du har ikke lyst til at blive sat ned på gulvet. Det er rarest at sidde her på skødet af pædagogen. Lige pludselig dukker din mor op igen. Du bliver glad og rækker ud efter hende. Når du kommer op til hende, begynder du at græde, og din mor lægger armene rundt om dig og siger, *"Nu er jeg her igen, det er ok, at du blev ked af det ..."*

Case: Jamie

Sundhedsplejersken og dagplejemoderen er begge bekymrede for Jamies udvikling. 8 måneder gammel kommer Jamie i vuggestue, fordi der er et mere professionelt personale til at tage sig af børnene. Jamie udvikler sig meget langsomt og bliver i undersøgelsen fra Pædagogisk Psykologisk Rådgivning beskrevet som: *"en tillukket dreng, der ikke lige er til at slå et smil af. Han holder meget af at sidde for sig selv støttet af puder og lege med et enkelt stykke legetøj. Han er svær at aflæse i forhold til, om han er glad eller ked af det. Jamie reagerer ikke, når hans mor Camilla går eller kommer. Hans appetit er ringe, og hans vækst svarende til et niveau for et 6 måneders barn."* I vuggestuen får Jamie sin egen pædagog 25 timer om ugen. Udviklingen går fortsat meget langsomt, og man er i tvivl, om Jamie er normalt begavet. 1 ½ år gammel visiteres Jamie til en specialinstitution for børn med fysiske og psykiske handicap, da den psykiatriske udredning tyder på, at Jamies symptomer skal ses i lyset af et understimulerende omsorgsmiljø. Det kan dog ikke afvises, at Jamie muligvis kan have en gennemgribende udviklingsforstyrrelse. I specialinstitutionen sker der en positiv udvikling med Jamie. Jamie kommer i bedre trivsel og begynder at gå omkring i institutionen. *"Jamie er en dreng, der skal holdes til."* skriver personalet. *"Ellers forfalder han til at sidde for sig selv i et hjørne"*. Efter jul, da Jamie er på vej til de 3 år, bliver hans far Søren dræbt ved et biluheld.

Camilla er gravid i 4. måned og har svært ved at klare hjemmet og Jamie.

Der etableres weekendaflastning for Jamie i en plejefamilie, som ikke har haft børn i pleje før. Familien er meget glad for Jamie, som opleves som et nemt barn, der hurtigt falder til i familien. Camilla føder i juni måned endnu en søn, som bliver navngivet Søren. Hun bor alene i en ny lejlighed og får hjælp af hjemme-hos pædagogen og hyppige besøg af sundhedsplejersken.

Den nyfødte anbringes 3 måneder gammel i plejefamilie, da Camilla får en svær fødselsdepression og ikke er i stand til at tage vare på sig selv eller børnene. Jamie kommer i samme plejefamilie efter sin mors ønske – vurderet og besluttet af sagsbehandleren. Aflastningsfamilien er desperate, men kommer ikke i betragtning.

Refleksionsspørgsmål

- Hvad lærte I om omsorgspersonernes betydning for disse to børns følelsesmæssige udvikling?
- Hvilke kompetencer skal den pågældende familie have, der skal modtage Jamie og hans bror?
- Hvordan tror I, at Jamie vil søge omsorg og nærhed hos sine nye plejeforældre?
- Hvad tænker I om aflastningsfamiliens situation?
- Hvordan kan plejefamilier søge viden og vejledning om, hvordan man støtter understimulerede børns udvikling?
- Der eksisterer forskellige måder at "teste" børns tilknytningsevne på

Opsamling i plenum

ØVELSE SLUT

Plejebørns måder at udtrykke behov for omsorg og nærhed

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG (20 min.)

Børn og unge, som anbringes udenfor hjemmet, har ofte været udsat for omsorgssvigt, og nogle har været udsat for mishandling af deres primære omsorgspersoner.

Disse børns måde at søge omsorg eller nærhed med plejeforældrene kan derfor være præget af, at de

- ikke udviser behov for omsorg og nærhed, hvor det ellers ville være forventeligt
- udviser umiddelbart stor selvstændighed. De kan håndtere frustrationer og angst selv
- har tendens til at "skubbe" plejeforældre væk, når de bliver frustrerede følelsesmæssigt eller kommer til skade
- i deres tilnærmelsesforsøg måske ikke er helt almindelige – plejefamilierne skal søge andre steder, end de forventer
- eller omvendt – de er tilpassede og voksenvenlige – og udtrykker sjældent egne behov
- eller de regredierer og viser en adfærd som et meget yngre barn
- eller de viser samme glæde overfor postbuddet som over for plejefamilien, da de kan være ukritiske i deres kontakt til voksne⁷⁹

⁷⁹ Smith, L. (2002): *Tilknytning og børns udvikling*. København: Akademisk forlag;

Rasborg (2007): *Miljøterapi med Børn og Unge*. Akademisk Forlag;

Killén, K. (1996): *Omsorgssvigt er alles ansvar*. København. Hans Reitzels Forlag.

Spørg kursisterne om grunde til, at plejebørn nogen gange kan udvise særlige måder at udtrykke behov for nærhed og omsorg.

Grunde kunne være:

- Plejebarnet kender ikke plejeforældrene
- Plejebarnet har været i et omsorgsmiljø, hvor barnet ikke har fået så meget støtte til at håndtere følelser eller behov. Barnets måde at udtrykke behov for nærhed eller mangel på samme har været hensigtsmæssig i deres tidligere omsorgsmiljø og den bedste måde for barnet at mestre situationen på
- At afvise andre kan være hensigtsmæssigt, hvis man selv som oftest bliver afvist
- Nogle har lært at regulere egne behov og selv håndtere angst og følelsesmæssige svære forhold, da det som oftest var det smarteste i barnets tidligere omsorgsmiljø
- Andre har måske ikke fået tilstrækkelig hjælp til at håndtere deres følelser gennem tillidsvækkende voksne. De kan derfor opføre sig, som om de meget let kommer i deres følelsers vold og bliver meget frustrerede

Børns måde at udtrykke behov for omsorg og nærhed er ofte et udtryk for, at barnet har tilpasset sig et omsorgsmiljøes særlige betingelser og uskrevne regler for, hvordan man udtrykker følelsesmæssige tilstande. Børn udvikler forskellige strategier til at håndtere følelsesmæssig stress på ud fra ønsket om at opnå mest mulig kontakt med deres forældre. Hvis et barn eksempelvis har haft en omsorgsperson, som har været forholdsvis afvisende og utilgængelig i sin omsorgsadfærd over for barnet, lærer barnet sig en strategi, hvor det nedregulerer egne behov og følelsesmæssige tilstand for ikke at virke krævende på omsorgspersonen.

Spørg kursisterne om, hvilke reaktioner, følelser eller tanker de i givet fald kunne forestille sig, at de ville have i tilfælde af, at deres plejebarn gentagne gange afviser deres forsøg på at give omsorg?

Kom her ind på

- Hvordan vil de handle i forhold til barnet?
- Hvordan vil de opleve afvisning?
- Hvordan vil de nærme sig barnet?

Spørg plejeforældrene om forslag til, hvordan man som plejeforældre kan være med til på sigt at støtte plejebarnet til at udvikle en mere hensigtsmæssig måde at udtrykke behov for nærhed og omsorg?

Kom her ind på følgende:

- Grundlæggende har disse børn og unge brug for nye positive samspilserfaringer med plejeforældrene, som afkræfter deres ofte ubevidste negative forventninger til voksne. Når plejeforældre er i stand til at møde plejebarnet på en anden måde, end det er vant til, opstår der nye udviklingsmuligheder for plejebarnet i dets psykiske og følelsesmæssige udvikling

- Det er vigtigt, at plejeforældrene giver omsorg, også selv om det ikke i første omgang falder naturligt
- Tilbyd kontakt-øer.⁸⁰ Den voksne skal blive ved med at vise barnet eller den unge, at "jeg vil gerne være sammen med dig", f.eks. banker på og sætter sig på en stol inden for døren hos det barn, der afviser. Hver dag på samme tid
- Vigtigheden af fysisk omsorg som at kramme, knuse og stryge barnet (især det mindre barn). Den fysiske omsorg udløser anti-stresshormoner
- Vigtigheden af at skabe et forudsigeligt omsorgsmiljø, så plejebarnet oplever tryghed
- Brug spejling som metode til at skabe tillid til barnet. Spejling går ud på at spejle barnets følelsesmæssige tilstande og hjælpe barnet med at rumme og bære smerte og frustrationer. Spejling kan også bruges til at skabe eller tilføje mening til det, som barnet gør eller signalerer⁸¹
- At kunne indgive barnet håb er i adskillige undersøgelser påvist som helbredende faktor

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG SLUT

(Pause)

Børns behov og professionelle relationer

(1 time og 15 min.)

ØVELSE

Formålet er at understøtte, at plejeforældrene kan forpligtige sig på barnet og samtidig forstå de rammer, der er for tilknytningen.

Til kursisterne: Tænk over følgende spørgsmål. Diskuter det dernæst med sidemanden i 5 min. Derefter drøftes i plenum:

Hvilke forhold kan kursisterne forestille sig, kan spille ind på den relation eller tilknytning, som de får til deres kommende plejebarn?

Her må de gerne komme ind på de betingelser, som deres fremtidige relation og tilknytning til plejebarnet/den unge vil foregå under:

- Det anbragte barns måde at knytte sig til andre voksne på (barnets erfaringer med at søge omsorg fra tidligere tilknytningspersoner)
- Plejeforældrenes egne værdier og måder at give omsorg og nærhed på til et givent plejebarn
- Plejeforældrenes egne børn

(Kort pause)

⁸⁰ Se herom www.soellund.dk

⁸¹ Rasborg, (2007): *Miljøterapi med Børn og Unge*. Akademisk Forlag.

- Barnets forældre og eventuelle loyalitetskonflikter/samarbejdsproblemer
- Handleplanen og bestemmelserne fra kommunen om anbringelsens varighed m.m.

Hvem er mor og far? (20 min.)

Underviseren læser følgende højt:

Det drejer sig om treårige Sofie, som anbringes i en plejefamilie. Sofie har inden anbringelsen haft en turbulent tilværelse og har de sidste seks måneder op til anbringelsen boet på et observationshjem. Sofie er i starten af anbringelsen meget stille og henvender sig næsten ikke til plejeforældrene, men til katten Nikodemus. I en kortere periode kan Sofie få anfald, hvor hun smider med tingene og græder. Denne periode går langsomt over. Sofie går rundt i huset og siger som en kat. Samtidig begynder Sofie at grine og fnise – især over Nikodemus. Plejeforældrene arbejder med at rumme og støtte Sofie i disse følelsesmæssige situationer. Plejefar er god til at lege kat. Han opdagede, at Sofie kan stoppe sine anfald, hvis han hvisker til hende: *"Pas på. Nikodemus bliver ked af det, når vi råber"* – så siger Sofie og plejefar sammen shhhhhh – og så går de ud og finder katten.

Efter et år i plejefamilie oplever de følgende: Plejemor er i supermarked og er ved at handle ind med Sofie, som nu er 5 år. Sofie har fundet hylderne med slik og vender sig om mod plejemor og siger: *"Mor, må jeg gerne få noget slik"*. Plejemor bliver helt mundlam og ved ikke, hvad hun skal svare. Sofie har indtil nu kaldt hende ved navn. Aldrig før er hun blevet tiltalt som mor. Plejemor mærker en bekymring og et stik af glæde: *"Er det nu ok – eller hvordan skal jeg håndtere det?"*

I små grupper bedes kursisterne om at reflektere over dette dilemma, når ens plejebarn kalder en mor eller far. Hvordan ville de tackle sådan en situation?

Opsamling

- Spørg nysgerrigt til, om der er nogen af kursisterne, som godt kunne tænke sig, at deres plejebarn eller ung vil tiltale dem med "mor" eller "far"
- Sammenlign evt. problemstillingen med mere moderne familieformer – f.eks. ved skilsmisse, når børnenes forældre får nye partner. I disse familieformer har børnene ofte flere fædre og mødre
- I relation til Sofies adfærd med at få anfald og have en speciel tilknytning til katten: hvad gør man som plejefamilie i sådanne situationer?
- Hvordan får man børnehave/skole involveret?

ØVELSE SLUT

Er det ødelæggende for omsorgen og tilknytningen, at man får penge for den?

(45 min. – øvelsen kan vare længere)

DIALOGOPLÆG MED ØVELSE

Nogle mener, at arbejdet som plejefamilie er et kald. Et kald, der betyder, at man arbejder udelukkende af hensyn til plejebarnet. Omsorgen er her at genskabe den kærlighedsomsorg,⁸² som forældre har til deres børn.

Andre mener, at plejefamilien (plejeforældrene) skal professionaliseres og skal regnes og ligestilles med andre børnefaglige professionelle. Det vil sige, at en plejeforælder skal bevare et vist forbehold til barnet. Dette forbehold skal ikke forstås som kynisk udnyttelse eller afstand, familien tilbyder venlig omsorg. Lønnen for arbejdet er en måde at vise anerkendelse og status på, som ved mange andre jobs. Den logik, som plejeforældrene her benytter, er den mere formaliserede omsorg, der eksempelvis eksisterer på døgninstitutioner.⁸³

Egelund⁸⁴ taler her om primær omsorg, som er den kærlighedsomsorg, der er i familien. Det særlige ved kærlighedsarbejde er, at det er personligt defineret. Medens den sekundære omsorg (der oprindeligt udspringer af den primære omsorg) er kendetegnet ved at have en række begrænsninger på sig, bl.a. i tid og intensitet. Og den er ikke personbunden. I princippet kan omsorgspersonen skiftes ud. Det er det, der sker, når et personale på en døgninstitution kommer ind på forskellige vagter. Set med barnets øjne, så kan det opleves overvældende, når det meddeles plejebarnet, at nu skal du være her i ½ år, så skal vi se, om du kan komme hjem, eller der skal findes et andet sted til dig. Situationer, der f.eks. kan opstå, når børn anbringes akut, hvor plejefamilien deltager som en del af udredningsarbejdet forud for en mere blivende anbringelse, eller hvor de hjemlige forhold tilsiger, at barnet på sigt kan komme hjem igen.

I det følgende indkredses forskellige sider af plejeforældrenes kompetencer. Her undersøges den offentlige familie, dobbeltheden i plejefamiliens opgaver, der både trækker på erfaringer fra privatlivssfæren (kærlighedsarbejde, den primære omsorg), medens andre hører til i den (det sekundære omsorgsarbejde) professionelle omsorg.

Denne dobbelthed kan indfanges med Habermas' begreber system- og livsverden. Habermas' forskning repræsenterer et forsøg på at forene omsorg og offentlighed. I livsverden reproducerer mennesker mening, solidaritet og identitet.⁸⁵ Livsverden er de relationer, der er styret med henvisning til et fælles sæt af normer, værdier og traditioner. Begrebet livsverden omfatter det subjektive og er den del af verden, mennesker tager for givet og normalt ikke problematiserer men som samtidig er grundlaget for den fælles forståelse f.eks. i familien. Livsverden er i høj grad ubevidst. Livsverden forudsætter et sprogligt og kommunikativt fællesskab. Kundskaber i livsverdenen kommer indefra, det er deltagerperspektiver, siger Karen Jensen.⁸⁶

Systemverden repræsenterer en kontekst, der består af de situationer, hvor den instrumentelle

⁸² Egelund (2008): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår.*

⁸³ Egelund (2008): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår.*

⁸⁴ Egelund (2008): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår.* s. 48

⁸⁵ Pedersen, Peter Møller (2010): Jürgen Habermas. I: *Pædagogik i sociologisk perspektiv.* ViaSysteme.

⁸⁶ Jensen, Karen. (1997): *Hjemlig omsorg i offentlig regi. En undersøgelse af kundskabsudviklingen i omsorgsarbejdet.* Hans Reitzels Forlag.

fornuft hersker. Her handles uden henvisning til normer. Handlinger i denne sammenhæng henviser til effektivitet, til nyttemaksimering og til magt. Et udsagn som: "Det står i loven, derfor skal du ..." vil være et systemimmanent udsagn. Det er vigtigt her at fremhæve for kursisterne, at vi alle er bærere af både systemverden og livsverden.

Ligeledes er det karakteristisk ved plejeforældres arbejde, at de henter ressourcer fra både system- og livsverden i omsorgsindsatsen for plejebarnet. De følgende øvelser har det formål, at kursisterne forholder sig til denne dobbelte position og integrerer dobbeltheden i deres forståelse af plejeforælderfunktionen. Samtidig er øvelserne også måder at udvide den enkeltes egen sondering af, hvor man står i spændingsfeltet mellem primær og sekundær omsorg.

Afslutning på dagen (15 min.)

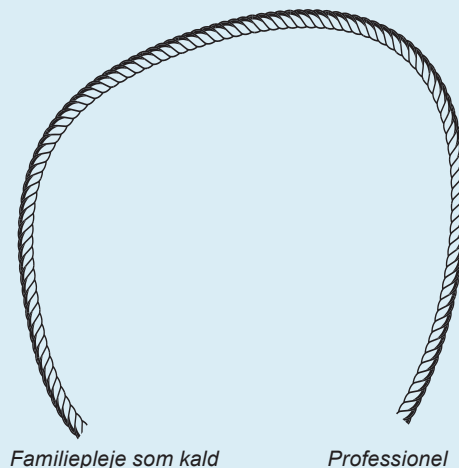
BAROMETERØVELSE

Instruktion:

Læg en snor på gulvet i en hestesko

Ved den ene ende af hesteskoen lægger du en flipover med ordet "Professionel" – i den anden ende lægger du en flipover med ordet "Kald"

Bed hele holdet rejse sig.

Instruktion til kursisterne

Nu skal I stille jer i hesteskoen med en passende afstand til henholdsvis "Plejefamilien som et kald" og "Professionel plejefamilie", alt efter hvor tæt I mener, I er til det enkelte standpunkt.

Når du har fundet din plads i hesteskoen (barometeret), skal du finde den nærmeste person, der står samme sted som dig. I skal forklare hinanden, hvorfor I har valgt at stå lige præcis der. Hvis du synes, at argumenterne er for langt fra dine egne, skal du flytte dig hen på et andet sted i barometeret og indlede en ny samtale om, hvilke værdier der knytter dig til denne placering.

Det er vigtigt at opmuntre kursisterne til at flytte sig på barometeret/snoren. Det lægger op til refleksioner, og at kursisterne vender deres synspunkter med flere andre kursister.

Opsamling

For at samle op på barometerøvelsen beder underviseren kursisterne om at sætte sig igen. Skriv de vigtigste overvejelser på en flipover og gå videre til næste øvelse.

ØVELSE SLUT

ØVELSE

Næste øvelse går ud på, at kursisterne med udgangspunkt i deres egne overvejelser og den viden, de har indarbejdet på denne kursusdag, arbejder på at identificere den omsorg, der er karakteristisk for dem som kommende plejefamilie.

På baggrund af ressourcer fra kærlighedsarbejde (primær omsorg), der udspringer af livsverdenen og ressourcer fra den professionelle omsorg, hvis ressourcer stammer fra systemverdenen, skal kursisterne først alene, siden sammen med sin partner, arbejde sig frem til en forståelse af plejeforældrenes omsorg.

Primær omsorg Kærlighedsarbejde	Plejeforældrenes omsorg – en person	Plejeforældrenes omsorg - to personer	Sekundær omsorg Professionel omsorg
Personligt båret			Opgavebåret
Ansvar, der er vedholdende			Ansvar – begrænset til sammenhængen
Tilknytning			Moderat tilhørsforhold
Kærlighed og tillid			Moderat og varierende tillid
Tilgodese barnets samlede behov			Tilgodese barnets behov for pleje, opdragelse, udvikling
Indbyrdes afhængighed			Forpligtigelse
Følelser – intense, langvarige på godt og ondt			Følelser, moderate, foranderlige
Egne og andres behov			Andres behov
Dine primære personer er i familien			Dine primære personer er udenfor din egen familie
Tager lang tid			Forskellig tid

Instruktion: se på skemaet ovenfor. Til venstre er der ord, der dækker den familiemæssige omsorg. Til højre den professionelle omsorg.

I midten skal du skrive de ord ned, du mener, er passende til at beskrive din omsorg for et barn i familiepleje. Du er velkommen til at føje flere ord på alle 3 kategorier.

Underviser samler op i plenum og pejer nogle kategorier ud til at bestemme omsorgen i plejefamilien.

ØVELSE SLUT

- Saml op
- Hvad vil kursisterne gerne have mere af?
- Hvad vil kursisterne gerne have mindre af?
- Præsenter hjemmeopgaven til næste kursusdag

Hjemmeopgave til kursusdag 3 (5 min.)

Skriv én side i jeres logbog om:

Muligheder og begrænsninger for tilknytning og tillid for dig som plejefamilie.

Medbringes til næste kursusgang

Kursusdag 3. Samvær med barnets forældre. Børn i krise

Dagens læringsmål

At kursisterne:

- kan støtte barnets samvær med forældre, pårørende og øvrige netværk med udgangspunkt i barnets bedste og indgå i et trivselsfremmende, inddragende og respektfuldt samarbejde
- kan indgå i et gensidigt forpligtigende samarbejde med professionelle omkring barnet til barnets bedste.
- skal kunne støtte barnet gennem en sorg og krise, som barnet kan være præget af i forbindelse med adskillelse fra forældrene og søskende

Underviserens praktiske forberedelse og redskaber

Gule sedler til hele holdet (1 blok)

Flipover

Fra øvelsen "På besøg i plejefamilien"

Skriv "Forældres forudsætninger" på 3 forskellige sedler til de kursister, der skal spille mor

- Mor, rollespil 1: Mor er skæv, da hun kommer til møde i plejefamilien. Mor kan ikke lide rådgiver. Mor er oprevet over, at hendes to døtre ikke kan bo hos hende
- Mor, rollespil 2: Mor er udviklingshæmmet. Mor er meget knyttet til sin dreng. Mor kan ikke forstå, at drengen ikke kommer hjem igen
- Mor, rollespil 3: Mor er gravid igen. Det ved hverken rådgiver, konsulent eller plejefamilie

Dvd: Plejeforældre fortæller. Forældresamarbejde (9 min.)

www.plejefamilierfortaeller.dk

Kursisternes forberedelse til dagen

Dagens program

Præsentation af dagen (ca. 10 min.)

- Opsamling på hjemmeopgave fra kursusdag (2 timer og 30 min.)
- Samarbejdet med forældrene (3 timer)
 - Roller i en plejeanbringelse
 - Barnets ret til samvær med forældre
 - Historien om Hannah og Rose
- Frokost
- Forældre gør det, så godt de kan
- At vise for forældrene plejefamiliens omsorg for barnet
- Forældresamarbejde – hvordan?
- Børn i krise - barnets reaktioner på anbringelsen (1 time)
- På besøg i plejefamilien (rollespil) (1 time)
- Hjemmeopgave til kursusdag 4 (30 min.) Baggrundsviden til underviser
- Hjemmeopgave til kursusdag fire (30 min.)

Baggrundsviden til underviser

Forældre til anbragte børn er generelt dårligere stillet end forældre til jævnaldrende børn i befolkningen som helhed. Oplysningerne nedenfor stammer fra SFI's forløbsundersøgelse,⁸⁷ der omhandler alle børn født i 1995, der er eller tidligere har været anbragt uden for hjemmet. Undersøgelsen følger børnene hvert 3. år igennem deres barndom, ungdom og tidlige voksenliv. Tallene nedenfor er fra, at børnene er ca. 11 år.

- Forældre til anbragte er kendetegnet ved, at knap 15% er gift eller samlevende, mere end halvdelen af mødrene til de anbragte børn er enlige
- Hver tiende anbragte barn er født af en teenagemor
- Lidt over hvert tiende anbragte barn er i en situation, hvor enten en eller begge forældre er døde. En meget lille gruppe af børnene (0,75%) er forældreløse
- Forældrene er dårligt stillede, hvad angår skole- og erhvervsuddannelser. Kun 17% af de anbragte børns mødre og 2% af fædrene har en eller anden form for erhvervsfaglig eller videregående uddannelse
- En stor del af forældrene er marginaliserede på arbejdsmarkedet, idet 79% af de anbragte børns mødre og 40% af fædrene er uden for arbejdsmarkedet
- Hvert syvende anbragte barn kommer fra et hjem med stærk materiel knaphed
- 13% af de anbragte børns mødre og 10% af deres fædre er registreret i misbrugsregistret
- Næsten hver tiende anbragte barn har en mor, der på et eller andet tidspunkt har siddet i fængsel, og hvert tredje har en far, der har siddet i fængsel
- Hvad angår psykiatriske diagnoser har navnlig mødre til anbragte børn en høj oversygelighed. 45% af de anbragte børns mødre har en psykiatrisk diagnose, mens det gælder for 28% af fædrene. 15% af de anbragte børn har forældre, der begge har en psykiatrisk diagnose
- Børn, der anbringes i en tidlig alder, kommer fra familier med de tungeste problemer
- Forældre med etnisk minoritetsbaggrund er repræsenteret i samme omfang som forældre med dansk etnisk baggrund

Opsamling på hjemmeopgave fra kursusdag 2

(20 min.)

Til Underviser: Bed kursisterne om at præsentere deres overvejelse over hjemmeopgaven "*Muligheder og begrænsninger for tilknytning og tillid for dig som plejefamilie*" i deres arbejdsgrupper. Hver arbejdsgruppe vælger 3 muligheder og 3 begrænsninger på baggrund af diskussionen. Kursisterne skriver en sætning på en gul lap.

De gule lapper kommes på tavlen. Underviser har delt tavlen op i muligheder og begrænsninger med en streg ned igennem tavlen.

Opsamling I opsamlingen er det vigtigt, at underviser ser på forskelle og ligheder fra de

⁸⁷ Egelund, Tine: *Anbragte børns udvikling og vilkår*. SFI's forløbs undersøgelse af årgang 1995.

forskellige grupper. Der kan være forhold, der ses som muligheder af nogle mens andre opfatter dem som begrænsninger. Ligeledes er det interessant, hvis der er markante undtagelser og ligheder.

Underviser samler op i plenum og bruger udvekslingen til at sætte gang i dagens første tema om forældres betydning og barnets samvær med forældrene.

(Pause 10 min.)

Samarbejdet med forældrene

(3 timer)

OPLÆG (10 min.)

Det er vigtigt, at barnet/den unge bevarer tilknytningen til familie og netværk under anbringelsen uden for hjemmet. Der findes derfor regler i serviceloven om barnets/den unges ret til samvær og kontakt, herunder regler om, hvordan samvær og kontakt kan reguleres under hensyntagen til formålet med anbringelsen.

Disse regler fremgår af serviceloven § 71, der har følgende ordlyd:

§ 71 *Barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelsen uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen skal under hensyntagen til barnets eller den unges bedste sørge for, at forbindelsen mellem barnet eller den unge og forældrene og netværket holdes ved lige. Ved tilrettelæggelse af samværet, skal der lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværket. En ret til samvær og kontakt, der er aftalt mellem forældrene eller er fastsat i medfør af forældreansvarsloven, opretholdes under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet, men kan reguleres eller midlertidigt ophæves efter reglerne i stk. 2-4.*

stk. 2. *Kommunalbestyrelsen skal om fornødent træffe afgørelse om omfanget og udøvelsen af samværet og kontakten og kan fastsætte nærmere vilkår for samværet og kontakten. Ved afgørelsen lægges særlig vægt på hensynet til barnet eller den unge og formålet med anbringelsen. Der kan ikke efter 1. pkt. træffes afgørelser, som medfører, at samvær og kontakt kun må finde sted mindre end en gang om måneden. En sådan afgørelse sidestilles med en afbrydelse af forbindelsen og skal træffes af børn og unge-udvalget efter stk. 3.*

Kommunalbestyrelsen kan med samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, træffe afgørelse om, at samværet mellem forældre og barnet eller den unge skal støttes ved, at der er en tredje person til stede.

stk. 3. *Når det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget for en bestemt periode træffe afgørelse om, at samvær kun må foregå under tilstedeværelse af en repræsentant for kommunen. Under de samme betingelser og ligeledes for en bestemt periode kan der træffes afgørelse om at afbryde forbindelsen i form af samvær eller brev-, mail- eller telefonforbindelse mellem forældrene og barnet eller den unge, ligesom der kan træffes afgørelse om, at barnets eller den unges anbringelsessted ikke må oplyses over for forældrene.*

Med Barnets Reform, der trådte i kraft 1. januar 2011, er serviceloven § 71 ændret, således at barnets/den unges behov i forbindelse med fastlæggelse af **samvær kom til at stå over forældrenes behov og ønsker**. Videre blev barnets/den unges mulighed for at bevare tilknytningen til netværket udvidet og præciseret.

I bemærkningerne til lovforslaget om Barnets Reform fremgår følgende:

"Til nr. 53 : Efter gældende ret, jf. lovens § 71, har både forældre og barnet eller den unge ret til samvær og kontakt under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet.

Det foreslås at ændre sidestillingen af henholdsvis forældrene og barnets eller den unges ret til samvær og kontakt, så hensynet til barnet eller den unge kommer til at stå over forældrenes ønske om kontakt og samvær.

Forslaget ændrer ikke på, at udgangspunktet for forvaltningens afgørelse skal være, at barnet eller den unge som hovedregel har brug for at bibeholde kontakten til de biologiske forældre. I den konkrete vurdering af omfang af samvær skal det forsat tillægges betydning, at et barn eller ung som udgangspunkt har behov for og interesse i en hyppig kontakt til forældrene. Det er dog også vigtigt, at kommunalbestyrelsen i sine afgørelser tager hensyn til, at barnet eller den unge ikke skal opleve et samvær eller en kontakt med en forælder i de situationer, hvor selve kontakten vurderes som skadeligt for barnets trivsel og udvikling. Det kan f.eks. være i situationer, hvor en forælder tidligere har udsat barnet eller den unge for vold eller seksuelle overgreb, og hvor samvær derfor vurderes at være til skade for barnet."

I bemærkningerne til lovforslaget om Barnets Reform fremgår følgende:

"Forslaget medfører også, at barnets eller den unges ret til samvær udvides til at omfatte barnets eller den unges netværk i form af søskende, bedsteforældre eller andre nære relationer. I forbindelse med vurderingen af barnets behov er kommunalbestyrelsen efter

gældende ret allerede forpligtet til at sikre, at der finder en samtale sted med barnet eller den unge, jf. lovens § 48, hvorved barnet eller den unges holdning til en afgørelse om samvær kan tilvejebringes. På den baggrund skal barnet eller den unges mening tillægges vægt i forhold til barnets eller den unges modenhed og udvikling.

Selvom der med forslaget tillægges hensynet til barnet eller den unge en større vægt end hensynet til forældrene, er det forsat kommunalbestyrelsen, der efter en konkret vurdering træffer afgørelse om samværet, herunder om samværets omfang. Det bør dog fremgå af afgørelsen, hvis barnets eller den unges holdning ikke følges. Det er vigtigt, at kommunalbestyrelsen åbent og tydeligt gør barnet eller den unge opmærksom på, at der ikke er tale om, at barnet eller den unge selv skal tage beslutningen om samvær. Dermed kan det for det første undgås, at barnet eller den unge oplever selv at stå med ansvaret for beslutningen om samvær. For det andet skal barnet eller den unge vide, at kommunalbestyrelsen ud fra hensynet til barnet selv kan træffe en anden afgørelse, der går imod, hvad barnet eller den unge selv har pegt på.”

I Socialministeriets vejledning nr. 3 om særlig støtte til børn og unge og deres familier fremgår følgende om mulighederne for at regulere samvær og kontakt mellem barnet, forældre og netværk:

”Regulering af samvær og kontakt, serviceloven § 71, stk. 2

Afviklingen af retten til samvær og kontakt kan rejse en række praktiske problemer. Retten kan naturligvis ikke udøves af forældrene uden hensyntagen til, at barnet eller den unge nu er i et nyt miljø, og at anbringelsesstedet har sin tilrettelæggelse af dagligdagen, som må respekteres. Udgangspunktet er derfor, at forældrene og anbringelsesstedet aftaler, hvornår samværet skal foregå inden for de rammer, der er udstukket af kommunen, således at afviklingen af samværet kommer til at passe begge parter.”

OPLÆG SLUT

Barnets ret til samvær med forældre

OPLÆG (15 min.) + SPØRGSMÅL (15 min.)

Forældre kan have meget forskellige holdninger til, at deres barn skal opholde sig uden for hjemmet. Der er forskel på at være den familie, der ”låner” sit barn ud til aflastning en weekend om måneden og 1 dag om ugen og til det meget alvorlige indgreb i en families liv, som en fuldtidsanbringelse ofte er.

En igangværende undersøgelse⁸⁸ om sammenbrud i teenageanbringelser viser, at forældre – også under anbringelsen – spiller en betydelig rolle for de unge. I interview med de unge, hvis anbringelse er brudt sammen, springer det i øjnene, at forældre, som eventuelt har vanrøgtet eller har alvorlige kontroverser med de unge, alligevel ofte bliver deres eneste sikkerhedsnet i kaotiske perioder. Båndene til forældrene kan være overvejende negative, men de er ofte meget stærke. Endvidere viser undersøgelser, at børn, som ikke er anbragt sammen med deres søskende, bruger megen energi på at tænke på dem og ønsker mere samvær med dem. Undersøgelser viser også, at anbragte børn tit mister kontakten til deres eksisterende netværk under anbringelsen,⁸⁹ hvor de ellers ofte har allermest brug for den. At samvær altid skal træffes ud fra, hvad der er til barnets bedste, skal også have et langsigtet sigte. Egelund⁹⁰ bemærker, at anbragte ofte genoptager kontakten til familie og netværk efter endt anbringelse. Til gengæld er det sjældent, at kontakt til selv en langvarig plejehjemsanbringelse fastholdes.⁹¹ Kontakt til f.eks. forældre, bedsteforældre eller søskende kan bidrage med den kontinuitet og de stabile, tillidsfulde relationer over tid, som er afgørende for, at barnet her og nu og på sigt kan håndtere sin usikkerhed og falde til ro i anbringelsen.

Plejefamilien har en central rolle i forhold til at være med til at skabe et godt og inkluderende samarbejde med først og fremmest forældrene, men i høj grad også med barnet/den unges øvrige netværk. Plejefamilier vil altså skulle byde mange personer velkommen i jeres liv/hjem. At være plejebarn betyder ofte at være delt imellem to familier. Derfor er det altafgørende, at samarbejdet fungerer positivt og med respekt for alle parter for at mindske barnets loyalitetskonflikt.

Et sådant samarbejde har indbygget nogle særlige problemstillinger både for plejefamilien og for barnets familie.

(Pause 10 min.)

Spørgsmål til kursisterne i summegrupper (15 min. med opsamling)

- Hvilke problemstillinger ser I i samarbejdet med forældrene?
- Hvad er svært for forældrene? Nævn mindst 2 problemer
- Hvad er svært for plejefamilien? Nævn mindst 2 problemer
- Hvad er svært for barnet? Nævn mindst 2 problemer

Eksempler på problemstillinger:

- Det kan være svært for plejeforældre at samarbejde med mennesker, som har forvoldt deres børn smerte og svigt
- Forældrene kan føle jalousi og vrede i forhold til jer som plejeforældre, og I har ofte også nogle bedre materielle vilkår end dem

⁸⁸ Egelund mfl. (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge: erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

⁸⁹ Egelund, Tine: *SFI's forløbsundersøgelse*.

⁹⁰ Egelund, Tine. (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår: resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995, 2000-2009*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

⁹¹ Nielsen (red). (2005): *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*. Forlaget Børn og Unge.

- Plejeforældre kan føle jalousi over de rettigheder, som barnets forældre har, hvis de ikke synes, de "fortjener" dem
- I kan som plejeforældre være dybt uenige med barnets forældre omkring opdragelse og andre forhold omkring barnet
- Barnets dobbelte loyalitet over for både familie og plejefamilie skaber en mulig loyalitetskonflikt
- Barnets familie kan have en adfærd og nogle normer, som adskiller sig fra plejefamiliens og kræver rummelighed af plejefamilien og af forældrene

OPLÆG SLUT

ØVELSE MED CASE (45 min.)

Historien om Hannah og Rose

Til underviser: Kursisterne deles nu op i to temaer i deres arbejdsgrupper

1. Arbejdsgrupper (de fleste) er i øvelsen "plejefamilie"
2. Arbejdsgrupper, der er "Inger", og skal forstå historien ud fra mors oplevelser.

Alle forholder sig til de spørgsmål, der beskæftiger sig med Hannah og Roses perspektiv under casen.

Når historien læses op, stilles spørgsmål direkte til den gruppe, som spørgsmålet handler om. Grupperne skal svare konkret, som om de er den pågældende person.

Underviser læser

Historien om Hannah og Rose

Hannah blev født af en psykisk meget skrøbelig mor, Inger, som havde svært ved at klare situationen som enlig nybagt mor. Inger har i forvejen 1 pige på 8 år, Rose. Da Hannah er 2 år, modtager kommunen en underretning fra vuggestuen. De er meget bekymrede for Hannah og har været det i lang tid. Hannah viser tydelige tegn på mistrivsel, er stille, indadvendt og virker meget sky i kontakten.

Kommunen undersøger forholdene i hjemmet. Det viser sig, at Inger efterlader Hannah og Rose alene hjemme om aftenen. Inger har meget skiftende partnere, der både er voldsomme over for pigerne og hende selv. Inger tager lykkepiller, og i perioder drikker hun mere, end godt er. Hun er på grund af egne problemer og skrøbelige sind ikke i stand til at tilgodese Hannahs behov for tryghed og nærhed, mener kommunen.

Kommunen beslutter, at Hannah skal anbringes i familiepleje. Inger er meget imod dette, men hun er blevet gravid igen og er meget, meget træt og sløj. Inger går med til anbringelsen under pres fra kommunen. I undersøgelsesfasen op til anbringelsen får socialforvaltningen kendskab til, at Hannah har en moster Birte på 19 år, som hun er meget knyttet til.

Plejefamilie:

I bliver kontaktet af jeres børne- og ungekonsulent, som vil høre, om I kunne være interesserede i denne sag. I har selv 3 børn, hvoraf én er på Hannahs alder. De to andre børn er ældre.

Hvad vil I sige i telefonen? Hvilke spørgsmål vil være aktuelle at få besvaret, for at I kan være så godt klædt på som muligt?

Hvilke overvejelser gør I jer i forhold til jeres egne børn. Eksempelvis, at Hannah har samme alder som jeres yngste, samt hvorledes jeres egne børn skal inddrages i beslutningen?

I beslutter, at sige ja til at tage Hannah i pleje. Inger afleverer selv Hannah hos jer og forholder sig meget afstandstagende over for plejemor.

Inger:

Hvad tænker du om Hannah og dig selv – og om fremtiden?

Plejefar/plejemor:

Hvad tror du, Inger har brug for i situationen?

Da Inger skal gå igen, bliver Hannah dybt ulykkelig. Hun klamrer sig til Inger, og da Inger er gået, vender hun sig indad i sig selv.

Inger:

Hvad gør du, efter du har afleveret Hannah?

Plejemor/far:

Hvordan vil I tackle Hannahs reaktion?

Sceneskift 1

Inger kommer den efterfølgende weekend for at besøge Hannah i plejefamilien. Hannah er fortsat meget lukket og virker trist. Inger er vred på jer og udviser stor modstand mod jer. Hun fortæller jer, at hun arbejder på at få Hannah hjem hurtigst muligt.

Plejefar/plejemor:

Hvordan vil du svare Inger på hendes udsagn om, at hun vil have barnet hjem snarest muligt?

Hvordan tænker du, at du vil håndtere denne situation for at åbne op for en kontakt med Inger?

Hvad gør det ved din kontakt til Hannah, hvis der er usikkerhed om, hvorvidt hun skal blive hos jer?

Hvordan kan du sikre, at barnet ikke overværer samtaler, der øger hendes utryghed?

Inger:

Hvad har du brug for i denne situation?

Sceneskift 2

I bliver kontaktet af kommunen, som oplyser jer om, at Hannahs moster Birte skal have samvær med Hannah hos jer. Hannah er meget glad for at se sin moster. Da Hannahs moster kommer, har hun medbragt Hannahs søster, Rose. Hannah og søster Rose går udenfor og leger, mens Hannahs moster bliver siddende sammen med jer i køkkenet. Hannahs moster Birte fortæller jer en masse belastende ting om Inger, og det er tydeligt, at Birte har drukket.

Plejefar/plejemor

Hvordan vil i forholde jer til denne situation?

Inger

Hvad tænker du om din søster Birthes opførsel?

Hannah og Rose

Hvad tænker I om jeres mosters opførsel?

Sceneskift 3

I bliver ringet op af børne-unge konsulenten, som fortæller, at det er besluttet med samtykke fra mor Inger, at Hannahs søster Rose også skal anbringes i en plejefamilie. Børne-unge konsulenten spørger jer, om I vil kunne tage Rose i pleje?

Hannah har på dette tidspunkt været hos jer i 6 måneder. Samarbejdet med Inger er bedre. Hun er mere imødekommende over for jer, og hun er indstillet på, at Rose også skal i pleje hos jer.

Rose har en far. Han har været i fængsel på grund af flere domme for vold. Han skal have samvær med Rose hos jer. Inger og Roses far er ikke på talefod. Hvor Hannah er meget stille og indadvendt er hendes søster meget udadagerende og lidt aggressiv i kontakten. Hun er samtidig også meget ansvarlig over for Hannah. Plejefamilien tænker på deres egne børn. Rose er 8 år ældre end Hannah. Dvs. Rose er ældre end plejefamiliens to andre ældste børn. I har som udgangspunkt besluttet, at I kun vil have et barn i pleje.

Plejefar/plejemor:

Hvilke tanker/forbehold og muligheder ser i omkring denne forespørgsel?

Sceneskift 4

Hannah skal starte i børnehave. Jeres eget barn på Hannahs alder er startet i en rigtig god

børnehave, og I tænker, at det vil være godt, hvis Hannah kunne gå i samme børnehave. Inger har endnu ikke taget stilling til børnehave. Der er en naturbørnehave der, hvor Inger bor, som Inger foretrækker. I synes, det er langt at køre og aflevere og hente to børn fra to forskellige børnehaver med 11 km afstand imellem. Det er også to børnehaver at samarbejde med. Der skal hurtigst muligt tages beslutning om børnehave. I ved, at Inger er meget sårbar overfor jer.

Plejefar/plejemor:

Hvordan vil I gribe denne situation an?

Hvornår vil I kontakte familieplejekonsulenten?

Hvornår og hvordan vil I kontakte Inger for at aftale nærmere?

I forhold til børnene, Hannah og jeres eget barn, hvad gør I så?

Hvordan kunne man tale med så små børn om deres børnehave?

Inger:

Hvordan kunne du tænke dig, at denne situation blev grebet an?

Sceneskift 5

Hannah og Rose har nu været hos jer i 3 år. Det er besluttet, at de om 6 måneder skal hjem til deres mor igen. I er ikke enige i denne beslutning. Både Hannah og Rose er blevet glade og trygge ved at være hos jer. Alle børnene i familien er begyndt at opfatte hinanden som en samlet søskendeflok. Rose hjælper sin plejebroder med matematik. De klarer deres lektier helt selv.

Som plejefamilie er I meget positive over, hvor godt det går i familien.

Inger er i gang med en uddannelse som social- og sundhedshjælper. Hun vil gerne have børnene hjem. Det går fremad for Inger. Rose og Hannah er stadig nogle skrøbelige børn. Plejefamilien er stadig ikke helt sikre på, at Inger vil være i stand til at varetage deres behov og skabe en tryk hverdag for dem. Og I vil alle savne Hannah og Rose. Jeres største bekymring er, at Inger ikke vil kunne skærme dem mod Roses far, som Inger stadig ikke helt har sluppet.

Plejefar/plejemor

Hvordan vil I forholde jer til at samarbejde med mor omkring hjemgivelsen, når i grundlæggende er uenige i beslutningen?

(Underviser anfører her, at plejeforældre har ret til at blive hørt)

Hvordan vil I forholde jer til samarbejdet med kommunen omkring en beslutning, som i er uenige med?

Alle

Hvordan tror I Hannah og Rose har det med, at de skal hjem til deres mor og tage afsked med plejefamilien?

Refleksion i Plenum

Øvelsen slutter med, at de to typer af grupper reflekterer over følgende spørgsmål:

- Hvilke muligheder er der for, at I fortsat kan have kontakt til Hannah og Rose?
- Hvilken betydning vil det have for Hannah og Rose?
- Hvordan var det at være Inger? Hvordan kom dine synspunkter igennem?

ØVELSE SLUT

(Pause)

Forældre gør det, så godt de kan

DIALOGBASERET OPLÆG (30 min.)

Udsagn til diskussion:

"Sådan, som vi beskriver et menneske, behandler vi det" (Peter Kemp)

Narrativ betyder fortælling og er ifølge Jerome Bruner den måde, vi former vores erfaringer og vores viden på. Mennesker skaber deres identitet og liv gennem, hvordan de taler om deres liv. Og hvordan vi andre i samspillet er med til at tale om deres liv og forhistorier.

Aksels vrede – en case

(læses højt af underviser)

Aksel har været i pleje siden han var 19 mdr. gammel. Efter samvær er lille Aksel grædende og svær at styre. Da han er 3, kommer han hjem med et blåt øje og en brækket arm. Aksels mors nye kæreste bliver dømt for overgrebet. Derefter foregår samvær hos plejefamilien. Samværet bliver mindre og mindre. Aksels mor dør, da Aksel er 5 år.

Mange år senere, da Aksel er en ung mand på 20 år, fortæller han sin kæreste om sin mor. Aksel er vred på hende. Fortæller om alle hendes mænd, om hendes druk og de 9 andre søskende Aksel har, som han ikke kender. Han fortæller om, hvordan hans plejefar en gang, da Aksel var to år, havde truet hans mors kæreste til ikke at tage Aksel med, da kæresten dukkede op i plejefamilien fuld og påvirket. Aksel kalder sin mor en narkoman og en luder.

Case slut

Spørgsmål til kursisterne (i summegrupper):

- Hvad tænker I om Aksels fortælling?
- Hvad tænker I om plejeforældrenes rolle under Aksels opvækst?

Den narrative tilgang (det at barnet hører historier om sig selv og sin baggrund) lærer os, at plejefamilien i høj grad kan være med til at give forældrene en mere eller mindre positiv rolle for barnet eller den unge. Plejefamilien kan vælge, om man vil møde familien med respekt for det, de også kan. For det, de betyder her og nu, eller kan komme til at betyde for barnet eller den unge.

Når man arbejder som plejefamilie, må man gøre sig umage med ikke at lægge egne normer og livsværdier ned over den biologiske familie og plejebarnet. Det kan være, at plejebarnet har nogle normer og værdier, som barnet synes er gode, med sig fra den biologiske familie.

Derfor bør man nøje sætte sig ind i, hvilken baggrund barnet har i sin familie. Det gælder med hensyn til forældrenes værdier, deres sociale og materielle forhold. Ligeledes hvordan barnet eller den unge selv opfatter sine forældre og sit hjemmemiljø.

Hvis barnet er meget knyttet til sine forældre og måske føler meget ansvar overfor dem, hvad betyder det for barnet, hvis forældrene f.eks. omtales nedsættende?

Forældre reagerer forskelligt på anbringelsen af deres børn. For mange er det et meget stort tab. Men det betyder noget for forældrene, under hvilke betingelser og på hvilken måde barnet er fjernet. Under alle omstændigheder må I regne med, at alle forældre har gjort det, de magtede – og fortsat gør det, de magter ud fra de forudsætninger, de har på det givne tidspunkt.

Anbragte børn kan føle sig svigtet af deres forældre. Hvis mor er fuld henne i skolen eller ikke kommer på besøg som aftalt. Og barnet kan da give udtryk for, at det føler sig svigtet til plejeforældrene. Det kan være en hårfin – men vigtig – balance som plejeforælder at støtte barnet uden at blive nedsættende over for forældrene.

Plejefamilien skal støtte barnet eller den unge. I respekt og anerkendelse for værdien af barnets baggrund kan man også inddrage værdifulde fortællinger og episoder, som barnet har oplevet sammen med f.eks. en bedstemor, som værdsatte og anerkendte barnet. Man kan brede fortællingen om "den usle barndom" ud på andre personer, som alt andet lige kan have været med til at skabe nogle positive historier i og om barnets liv.

Eks: Hvis plejefamilien anvender imødekommende vendinger som:

- Jeg så, du gjorde det og det og så også, hvor glad Villads blev over det.
- Det er dejligt at se dig. Det bliver Villads glad for.

LILLE ØVELSE (10 min. i summegrupper)

Sæt jer sammen to og to og find på andre ressourceorienterede udtryk, der kunne bruges. Gem dem i logbogen.

OPLÆG SLUT

OPLÆG FORTSAT

Får barnet det godt nok?

Forældre kan være meget usikre på, om barnet nu får det godt nok. Om plejeforældrene vil tage sig godt af barnet. Dette gælder både det ressourcestærke forældrepar til det handicappede barn i aflastning – og forældrene med et misbrug. Bekymringen og usikkerheden vil være der.

At vise forældrene plejefamiliens omsorg for barnet og respekt for forældrene

ØVELSE (15 min.)

Instruktion til kursister: I må gerne summe

Kom med mindst to forslag hver især til, hvordan du kan vise barnets forældre, at du passer godt på barnet, og at barnet har det godt.

Hvad er vigtigt for jer at få at vide fra barnets forældre om deres barn, som det kan være centralt at få med som plejefamilie? Det er en meget konkret måde at arbejde anerkendende på – at sikre sig, at forældrene får givet det videre, som, de synes, er vigtigt.

Underviser samler i plenum op på flipover

Anbefal kursisterne at låne af de andres ideer.

Alle skriver forslagene ind i logbogen.

ØVELSE SLUT

(Pause 10 min.)

Forældresamarbejde – hvordan?

ØVELSE (30 min.)

Film og gruppearbejde

Se dvd: "Plejeforældre fortæller. Nr. 4. Forældresamarbejde" (9 min.)

Underviser opfordrer kursisterne til selv at se: "Plejeforældre fortæller. Nr. 4: Forældrenes inddragelse og betydning for barnet" (9 min.)

Begge film findes på www.plejefamilierfortaeller.dk

Efter dvd'en drøftes i arbejdsgrupperne forskellige former for samvær i praksis.

Underviser opsummerer:

Samvær og kontakt er et punkt, som beskrives i handleplanen. (Dette får kursisterne om på kursusdag 4.) Samværsform, omfang og hyppighed aftales mellem kommunen og forældrene, og er en del af handleplanen.

Samværene kan være meget forskellige afhængigt af både børnenes og forældrenes situation.

Samvær kan foregå hos forældrene, hos bedsteforældre, ældre søskende eller en person i forældrenes netværk. Samvær kan også etableres omkring fritidsinteresser og eksempelvis udflugter og nogle gange hos plejefamilien. Her er det værd igen at understrege, at det er kommunens ansvar at finde en god form for samvær. Plejefamiliens opgave er at støtte op om aftalerne i handleplanen.

Samvær må gerne tage højde for plejebarnets øvrige interesser og netværk.

Samværets omfang og hyppighed aftales mellem forældre og plejefamilie med forvaltningen og er en del af handleplanen.

Der er flere hensyn at tage i forhold til omfanget af samvær:

- Barnets alder
- Forældrenes ressourcer og ønsker
- Barnets ønsker og ressourcer
- Praktiske forhold (afstand, skole, arbejde, fritidsinteresser).

Det er ofte således, at jo yngre barnet er, jo hyppigere og kortere er samværene mellem forældre og barn.

Med baggrund i filmen. Bed kursisterne komme med konkrete forslag til forberedelse af barnet på samvær

- Hvilke ideer har I taget med jer omkring samarbejdet med forældrene? Hvad kunne I forestille jer at gøre i forhold til samvær?
- Hvordan stiller I jer eksempelvis til at lave en fælles udflugt med én forælder?
- Drøft de forskellige former for samvær
- Giv eksempler på plejeforældres ubevidste påvirkning af barnet forud for og efter samværet

ØVELSE SLUT

(Pause 10 min.)

Børn og unge i krise – reaktioner på anbringelsen

OPLÆG (1 time)

For at kunne forstå et barns eller et ungt menneskes adfærd ved og under anbringelsen må kursisterne også forstå den sammenhæng, barnet eller den unge er en del af.

For at komme ud af magtesløsheden må kursisterne forstå børns adfærd set i forhold til helheden. Hermed er vi fremme ved den systemiske grundide, at: "man kan kun forstå delen ud fra helheden og helheden ud fra delen".

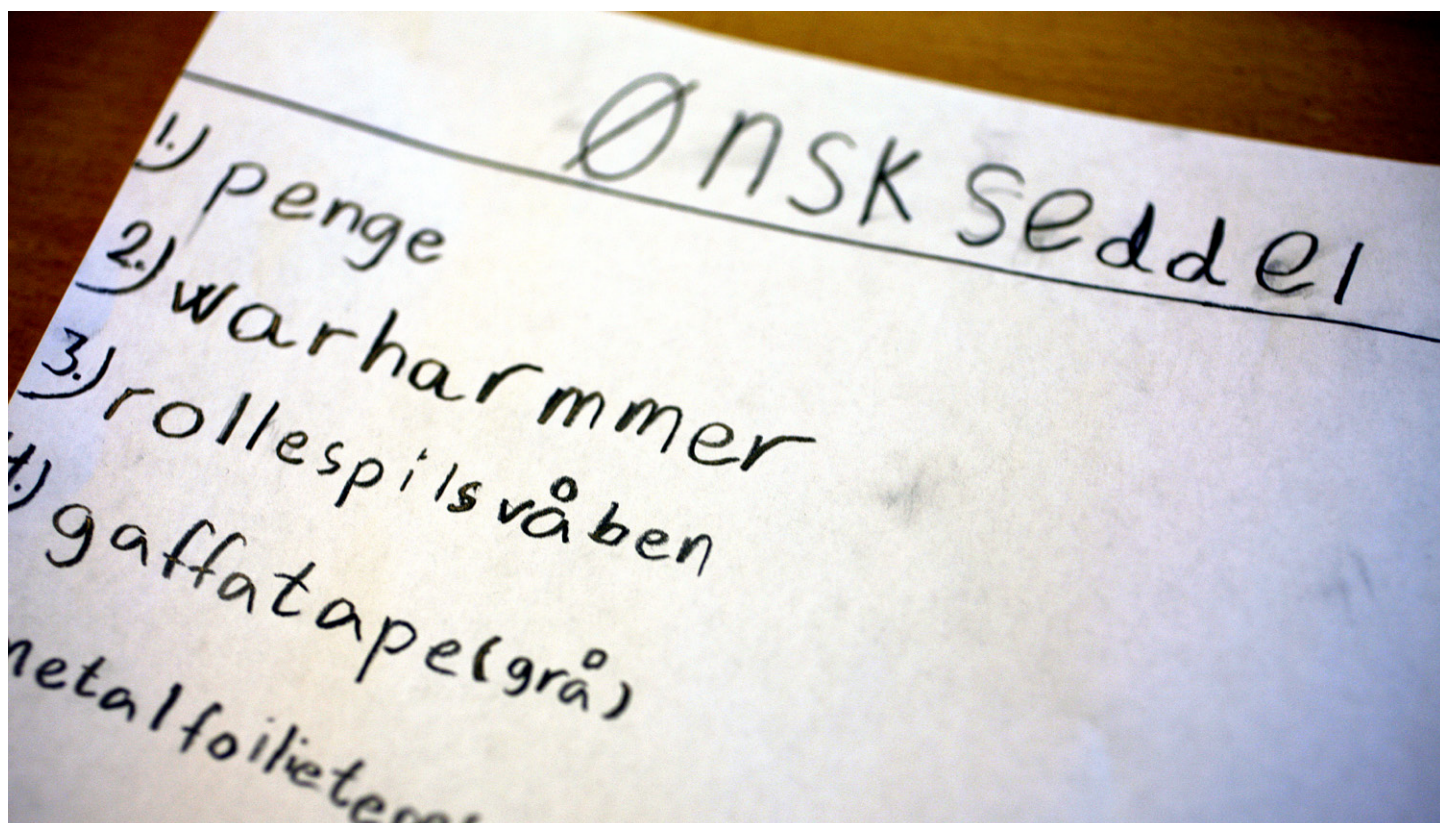
Det betyder, at barnets eller den unges reaktioner ved anbringelsen bl.a. hænger sammen med en række specifikke forhold omkring anbringelsen. Her kan nævnes:

- Forberedelsen af anbringelsen
- Forældrenes samspil med barnet eller den unge
- Plejeforældrenes modtagelse af barnet eller den unge
- Kulturforeneligheden mellem de to hjem
- Jo ældre den unge er, desto større mulighed vil den unge almindeligvis have for selvstændigt at fastholde kontakten til betydningsfulde jævnaldrene

Jo ældre den unge er, desto mere vil muligheden for at fastholde kontakten til betydningsfulde jævnaldrene være. (Her tages ikke stilling til, om det er en positiv socialiseringsfaktor)

Helhed og *del* kan ikke adskilles. Man kan ikke kun se på *delen* for at forstå *helheden* eller kun se *helheden* for at forstå *delen*. Det hører sammen i en samlet beskrivelse. Man kan ikke nøjes med at se tilbage på barnets opvækst og der finde forklaringer på dets nuværende adfærd, man må også se på f.eks. barnets samvær med bedsteforældre osv.

Mange børn vil ved anbringelsen være i krise. Et anbragt barn kan have været i krise i lang tid før anbringelsen, eller anbringelsen kan være årsag til en pludselig opstået krise. Men man må huske, at for nogle anbragte børn kan en anbringelse også betyde en med tiden positiv livsforandring for dem selv.

Ordet "krise" stammer fra græsk "krisis" og betyder en pludselig forandring eller forstyrrelse.

Der skelnes normalt mellem to slags kriser:

- A. Udviklingskriser/livskriser
- B. Traumatiske kriser (trauma betyder på græsk sår (på sjælen))

Ad. A Udviklingskriser/livskriser er normale hændelser i livet, som alle gennemgår, men som for nogle mennesker kan føles som en belastende begivenhed . Eksempel: for et barn at begynde i børnehave eller en ny skole, flytte til et nyt sted. For en ung at flytte hjemmefra, osv. Et barn eller en ung, der skal i aflastning, vil kunne opleve det som udviklingskrise, afhængig af dets erfaringer og foregående kendskab til aflastningsfamilien. Der er børn, der kommer i fuldtidspleje, som i tilbageblik kan se anbringelsen som en udviklingskrise. Der kan være vækst og læring knyttet til udviklingskriser

Ad. B Traumatiske kriser kan forekomme, hvis der opstår en pludselig, voldsom eller uforudset hændelse. Eksempel: adskillelse, sygdom, død, ulykker, skilsmisser, alvorlig svigt osv. Det er hændelser, der føles som et tab eller en trussel om tab af tidligere værdier eller tryghed. Et barn eller en ung, der anbringes i fuldtidspleje vil kunne have reaktioner, der ligner traumer (grænsende til PTSD), især hvis anbringelsen er toppen på andre voldsomme årelange belastninger.

Det er værd at bemærke, at barnets forældre/mor kan være i samme situation over anbringelsen og derfor ikke vil kunne yde samme støtte som tidligere.

Psykologisk forstået er kriser en tilstand, hvor barnet ikke er i stand til at tænke fornuftigt, ikke kan samle sig om dagligdags ting og derfor udfører handlinger, som det ellers ikke ville have gjort. Det mindre barn kan f.eks. holde op med at lege.

Et tab af relationer, vaner, identitet, bolig og måske endnu værre, magtesløshed og manglende håb for fremtiden kan være en meget voldsom oplevelse. Barnet eller den unge befinder sig muligvis i kaos med fortvivlelse over det skete, men hvor voldsomt barnet eller den unge vil føle sorgen eller tabet, vil altid være afhængig af, hvordan forberedelsen og ikke mindst inddragelsen af barnet er foregået.

Perioden kan være præget af voldsomme følelsesudsving med usædvanlige behov, nye adfærdsmønstre og stærke uadventede reaktioner i form af vrede, aggressioner og skamfølelse eller stærke indadventede reaktioner med apati og tilbagetrukkethed. Ængstelighed og skyldfølelse hos barnet i forhold til det skete kan også være en reaktion.

Børn, der leger, mestrer deres omgivelser

Børn før skolealderen bruger leg til at øve sig i at mestre udfordringer. Legen er en læreplads samtidig med, at leg er et tegn på trivsel. Når leg er en vigtig mestringsstrategi for børn, er det fordi barnet i legen kan indtage forskellige roller. Barnet kan lave en distance både tidsmæssigt (legen er i datid) og følelsesmæssigt. Samtidig har leg et forløb, dvs. en begyndelse, en fortsættelse og en slutning, hvor barnet selv bestemmer slutningen.

Det er karakteristisk for børn, der er i alvorlig krise, at de i perioder ikke leger – eller helt holder op. Det ses også, at nogle børn leger tvangsprægede gentagne adfærdsskvenser eller monoton leg.

Samtidig kan leg være et tegn på, at barnet er ved at bevæge sig videre som f.eks. 6årige Sisse, der brugte barbiefigurerne til at lege begravelse med, efter at hendes elskede mormor var død. Sisse og plejemor skulle igennem en del begravelser.

Undgåelsesadfærd

Børn og unge undlader meget ofte at fortælle om kriser (traumer), der plager dem, bl.a. fordi det gør erindringerne om det skete mere nærværende.⁹² Dette kan let blive til en fastlåst situation for barnet eller den unge, da man fra flere sider ved,⁹³ at voksne for sjældent indbyder til at tale om det tragiske, der er sket. Dette kan forstærke traumet hos barnet eller den unge.

Når barnet har oplevet at blive adskilt fra sin familie og flytte fra sit hjem, vil nogle børn undgå at tænke på det skete. Barnets sorgproces kan blive vanskeligere, fordi tanker om tabet bringer traumatiske tanker frem⁹⁴. Ligeledes kan en anbringelse ikke udelukkende ses som en sorgproces – hvis man med sorg forstår en proces, der går over igen. I det mindste så længe anbringelsen fortsætter, vil barnet skulle forholde sig til sin dobbelte rolle, mulige marginalisering, loyalitet og tilknytning.

Barnets eller den unges forsøg på at undgå aktiviteter og situationer, der frembringer minder om det skete, kan eksempelvis indebære, at det undgår bestemte lege, ligesom der kan være tale om en mere generel trækken sig fra andre.

Det er betydningsfuldt for det videre liv, at der er sammenhæng mellem livet i barnets familie og livet i plejefamilien. Uanset alder bliver et menneskes liv først en historie, når der kan opleves en sammenhæng.⁹⁵

Barnets fortælling er barnets fortælling, også selvom de voksne måske – som "dem der ved bedre" – synes, at han smører tykt på, når han fortæller om, hvor fantastisk hans forældre er, og om hvor sjovt de plejede at have det sammen. Det er barnets måde at holde fast i en fortælling om sig selv og sin familie som vellykket og give udtryk for sine drømme om og håb for et liv med forældrene.

Psykoanalytikeren Winnicott bemærkede, hvordan børn ikke kun klyngede sig til deres forældre men også til bløde objekter,⁹⁶ som de har et forhold til, som f.eks. tæpper, tøjdyr og andet og oplevede dem som meget betydningsfulde for barnets mulighed for at mestre adskillelsessituationer fyldt med angst og usikkerhed. Derfor kan "en bamse", som barnet er knyttet til, være til meget stor hjælp, når et barn flytter. Overgange kan lettes, idet barnet oplever en form for kontinuitet.

⁹² Hendricks, Black, Kaplan. (2004): *At hjælpe børn igennem traume og sorg*. 2. udgave, Psykologisk Forlag.

⁹³ Eks. Kræftens Bekæmpelse

⁹⁴ Dyregrov, Atle. (1997): *Børn og traumer*. Hans Reitzels Forlag.

⁹⁵ Thormann, Inger og Guldberg, Charlotte. (2001): *Den nænsomme anbringelse*, Hans Reitzels Forlag.

⁹⁶ Winnicott kalder sådanne for "overgangsobjekter".

Plejeforældrenes opgave er at få øje på disse objekter.⁹⁷ De findes ikke altid som ting, men kan også være ritualer og vaner som fingrepillen og fingersutning eller en bestemt hobby hos det større barn eller unge.

OPLÆG SLUT

(Pause 10 min.)

På besøg i plejefamilien

ROLLESPIL

(1 time, dvs. det afhænger af, hvor mange rollespil, der gennemføres.)

Der er planlagt 3 runder her.

Rollespillets tema

En plejefamilie får besøg af forældre, rådgiver og familieplejekonsulent forud for en anbringelse. Kursisterne er inddelt i deres arbejdsgrupper. Følgende roller fordeles i arbejdsgruppen: rollen som plejemor, plejefar, evt. egne børn i familien, mor, evt. far/kæreste, rådgiver og familieplejekonsulent.

(5 min. hver for sig)

Mor (forældrene) får udleveret forudsætninger af underviser.

Familieplejekonsulenten og rådgiver taler sammen om, hvilke spørgsmål de har.

Plejefamilien aftaler deres tilgang til besøget.

Forudsætninger til mor/forældre

Udleveres af underviser på hver sit papir (forberedt hjemmefra).

De andre kursister må ikke se forudsætningerne.

- Mor, rollespil 1: Mor er skæv, da hun kommer til møde i plejefamilien. Mor kan ikke lide rådgiver. Mor er oprevet over, at hendes to døtre ikke kan bo hos hende
- Mor, rollespil 2: Mor er udviklingshæmmet. Mor er meget knyttet til sin dreng. Mor kan ikke forstå, at drengen ikke kommer hjem igen
- Mor, rollespil 3: Mor er gravid igen. Det ved hverken rådgiver, konsulent eller plejefamilie

(10 min. til rollespillet)

De andre kursister er observatører og reflekterende team.

Observatørerne tager noter undervejs til spørgsmål bagefter.

⁹⁷ Sommerfelt mfl: *Drama & teater i undervisningen*, Danmarks Dramalærerforening, Nr. 1 – juni 2008.

Undervisers spørgsmål til plejeforældrene:

- Hvad gik godt? Hvor var du tilfreds med dig selv i samtalen?
- Hvad gik skidt? Underviser hjælper med at spørge ind

Undervisers spørgsmål til "Forælderen":

- Hvad gik godt? Hvor var du tilfreds med dig selv i samtalen?
- Hvad gik skidt? Underviser hjælper med at spørge ind

De øvrige kursister er team, der efterfølgende reflekterer over plejefamiliens interesse for barnet og barnets forældre, netværk, rådgivers klarhed omkring formålet med anbringelsen. De enkelte kursister har som observatører især opmærksomhed på, hvad de vil tage med sig til forberedelse af et sådant hjemmebesøg.

Opsamling i plenum**Hjemmeopgave til kursusdag 4****At forhandle en kontrakt**

(30 min.) *Kontrakten er i arbejdshæftet*

Introduktion til hjemmeopgaven

Til kursisterne: Du skal til kursusdag 4 lave et udkast til jeres egen plejefamiliekontrakt med en kommune.

Du skal vide, at der vil blive indhentet straffeattest og børneattest som en del af godkendelsen. Derudover vil kommunerne ofte også indhente oplysninger vedrørende helbred og skat. Samtidig med ansøgningsskemaet skal der underskrives en erklæring om samtykke til indhentning af disse oplysninger.

Der skal indgås en kontrakt mellem plejefamilien og den anbringende kommune for hvert barn, familien har i pleje.

Plejekontrakten kan indeholde følgende punkter:⁹⁸

- Aftale om vederlag og evt. vederlagsnedsættelse i forhold til barnets skolestart
- Aftaler om kost og logi og øvrige tilskud
- Retningslinjer for tilsyn
- Samarbejde med barnets familie vedrørende kontakt og samvær
- Aftaler om aflastning og efterværn

⁹⁸ Med inspiration fra *Familieplejehåndbogen*, 2 udg.

- Aftaler om supervision og efteruddannelse af plejefamilien
- Aftaler om afvikling af ferie og omkostninger til barnet i forbindelse med ferie
- Aftaler om forsikringsforhold
- Aftaler om plejefamiliens arbejdsforhold sideløbende med plejeforholdet
- Aftaler om pension, barsel og sygdom
- Aftaler vedrørende godtgørelse af kørselsudgifter
- Tidspunkt for genforhandling af kontrakten for plejeforholdet og opsigelser
- Fritidsaktiviteter, husdyr m.m.

KL har udarbejdet vejledende takster for vederlag, kost og logi, tøj- og lommepenge, m.m. se www.kl.dk

Honoreringen af plejefamilien er afhængig af barnets specifikke behov og vanskeligheder.

Hjemmeopgaven

Opstil krav til kontrakten som plejefamilie: Hvad er dine krav og ønsker i en plejekontrakt?

Skriv 1-2 sider og medbring udkast til plejekontrakt for jeres plejefamilie til kursusdag 4.

Afrunding og evaluering – eventuel i logbog

(10 min.)

Kursusdag 4. Lovgivningsmæssige rammer – Samarbejdet med de professionelle – At være en offentlig familie

Dagens læringsmål

At kursisterne

- kender de lovgivningsmæssige rammer for plejefamiliefunktionen, herunder serviceloven og servicelovens formålsparagraf
- kan indgå i et gensidigt forpligtigende samarbejde med professionelle omkring barnet til barnets bedste

Målet med dagens program er således, at kursisterne tilegner sig et overblik over, hvem der har myndighedsbeføjelser, og hvilke samarbejdspartnere der potentielt skal koordinere indsatsen i forhold til det anbragte barn, samt hvilken kompliceret opgave dette kan være. Endvidere er målet, at kursisterne tilegner sig viden om de lovgivningsmæssige rammer – herunder muligheder og begrænsninger – som de forskellige aktører skal agere indenfor. Der vil være et særligt fokus på det anbragte barns rettigheder, samt hvordan plejefamilien kan støtte op om barnet.

Underviserens praktiske forberedelse og redskaber

- Flipover
- Tusser og papir til kursisterne
- Gule sedler til hele holdet
- Film "Plejeforældre fortæller nr. 6" – Åbenhed for Supervision og netværk (6 min.)
- Vignetter til "At blive tilbudt et plejebarn" skal udskrives (måske forstørres) og sættes på karton
- De afsluttende evalueringer udskrives til alle kursister (Delphi). Se sidst i vejledningen

Hjemmeopgave til kursusdag 4 "At forhandle en kontrakt"

Kursisten skal til kursusdag 4 lave et udkast til sin egen familieplejekontrakt med en kommune. Opstil krav til kontrakten som familieplejer – hvad er jeres krav og ønsker ift. en plejekontrakt? Hjemmeopgaven skal bruges sammen med kursusdag fires afsluttende øvelse *Match mellem familie og plejebarn*.

Dagens program

- Hvordan forløber en børnesag (30 min.)
- Handleplaner (30 min.)
- Fortrolighed – tavshedspligt og underretningspligt i samarbejdet med offentligt og privat netværk (30 min.)
- Det professionelle netværk. Hvem skal samarbejde. Plejefamiliens position (1 time)
- Godkendelse, tilsyn og støtte, kontrol, rådgivning og supervision (1 time)
- Match mellem familie og plejebarn (opsamling og bearbejdning af hjemmeopgave) (1 time)
- Evaluering (30 min.)

Hvordan forløber en børnesag⁹⁹ og barnets styrkede retsstilling

OPLÆG MED ØVELSE (30 min.)

Indsatsen i forhold til udsatte børn skal ses som en del af den sammenhængende børnepolitik i Danmark. Alle børn uanset baggrund har ret til et aktivt liv med muligheder og rettigheder til at udvikle sig og uddanne sig som andre jævnaldrende. En anbringelse uden for hjemmet sker ofte for at fjerne barnet fra en svær baggrund. Samtidig skal man sikre sig, at barnet udvikler sig og får de samme muligheder som jævnaldrende. Jf. serviceloven § 46. Det er vigtigt, at alle omkring barnet arbejder helhedsorienteret og med barnet i fokus.

Forløbet i en børnesag kan kort skitseres på følgende måde:

- Start på sagen: Henvendelse fra forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge selv, eller underretning fra andre
- Børnefaglig undersøgelse af sagen efter serviceloven § 50
- Udarbejdelse af handleplan efter serviceloven § 140
- Iværksættelse af foranstaltninger i overensstemmelse med handleplanen efter serviceloven §§ 52, 57a, 57b, 58, 63 eller 76
- Opfølgning på handleplan og tilsyn med barnet/den unge jf. serviceloven §§ 70 og 148

Opstart af sag omkring et plejebarn

Langt de fleste sager om særlig støtte til børn og unge begynder på baggrund af henvendelse fra forældremyndighedsindehaveren selv.

Dog begynder sager også på baggrund af såkaldte underretninger fra enten de professionelle, som omgås barnet/den unge i hverdagen eller på baggrund af underretninger fra private.

De primære underretningsbestemmelser i serviceloven har følgende ordlyd:

Den skærpede underretningspligt:

§ 153. Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage,

- 1) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte efter kapitel 11,
- 2) at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte efter kapitel 11 på grund af de vordende forældres forhold,
- 3) at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for vold eller andre overgreb.

stk. 2. Socialministeren kan fastsætte regler om underretningspligt for andre grupper af personer, der under udøvelsen af deres erhverv får kendskab til forhold eller grund til at antage, at

⁹⁹ Oplægget kan understøttes af kopier af centrale §§ fra serviceloven, bl.a.

der foreligger forhold, som bevirker, at der kan være anledning til foranstaltninger efter denne lov. Socialministeren kan endvidere fastsætte regler om, at andre grupper af personer har underretningspligt efter stk. 1, nr. 2, i forbindelse med aktiviteter uafhængigt af deres erhverv.

stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal, medmindre særlige forhold gør sig gældende, efter anmodning videregive oplysninger til den person, der har foretaget underretningen efter stk. 1 eller efter regler udstedt i medfør af stk. 2, 1. pkt., om, hvorvidt underretningen har givet kommunen anledning til undersøgelser eller foranstaltninger efter denne lov vedrørende det barn eller den unge under 18 år, underretningen vedrører. «

Den almindelige underretningspligt:

§ 154. Den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældres eller andre opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

Undersøgelse af sagen

Kommunen har pligt til at undersøge forholdene, hvis der foreligger oplysninger, der giver formodning om, at et barn eller ung ikke trives og trænger til særlig støtte.

Udgangspunktet er, at undersøgelsen af barnet/den unge så vidt muligt skal ske i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren. § 50, stk. 1 har følgende ordlyd:

§ 50. Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunalbestyrelsen undersøge barnets eller den unges forhold. Undersøgelsen, der betegnes som en børnefaglig undersøgelse, gennemføres så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger.

Det fremgår videre af stk. 2, at der skal anlægges en helhedsbetragtning, og at undersøgelsen skal omfatte følgende forhold, hvis de vurderes som relevante:

- Udvikling og adfærd
- Familieforhold
- Skoleforhold
- Sundhedsforhold
- Fritidsforhold
- Venskaber
- Andre relevante forhold

Undersøgelsen skal efter stk. 3 belyse barnets/den unges samt familie og netværkets ressourcer og problemer. Efter stk. 4 skal undersøgelsen som hovedregel være afsluttet inden for en frist af 4 måneder. Endelig skal sagsbehandleren efter stk. 7 være opmærksom på, om der er andre børn i familien, hvis forhold ligeledes skal undersøges.

Det følger af § 50, stk. 5, at undersøgelsen skal afsluttes med en begrundet stillingtagen til, om der skal iværksættes foranstaltninger og i bekræftende fald af hvilken art. Anbringelse af børn og unge i familiepleje kan ske på frivilligt grundlag efter serviceloven § 52, stk. 8, men også som en tvangsmæssig beslutning efter serviceloven § 58, stk. 1 jf. § 52, stk. 8.

Den unges retstilling er blevet styrket

Den unge har ret til indflydelse på egen sag. Der eksisterer en klageadgang og en ret til at blive hørt efter serviceloven § 48. Konkret skal en 15-årig være indforstået med anbringelsen eller hjemgivelse. Børn og unge, der er fyldt 12 år, har mulighed for at klage over afgørelser om valg af anbringelsessted, samvær, hjemgivelse ect. Det er vigtigt, at de voksne omkring den unge støtter op om barnets rettigheder og hjælper den unge med at klage, hvis der er formodning om, at barnet ikke er tilfreds med en afgørelse.

For barnet er selve anbringelsen en del af et møde med et system, der ifølge serviceloven § 46, stk. 3: *"Støtten skal bygge på barnet eller den unges egne ressourcer, og barnet eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelsen med alder og modenhed."*

Barnets styrkede retsstilling

ØVELSE OM BARNETS STYRKEDE RETSSTILLING

Instruktion til underviser:

Lav summe grupper på op til 4 personer med følgende opgave:

- Nævn to muligheder ved barnets retsstilling i serviceloven
- Nævn to problemer eller dilemmaer ved barnets retsstilling i serviceloven

ØVELSE SLUT

OPLÆG SLUT

OPLÆG (15 min.) + SPØRGSMÅL (15 min.)

Udarbejdelse af handleplan og iværksættelse af foranstaltninger

Til underviser: I kursisternes arbejds hæfte er indsat et eksempel på en handleplan under kursusdag 4.

Kommunen er forpligtet til at udarbejde handleplaner efter serviceloven § 140, før der træffes afgørelse om foranstaltninger. Betyder hensynet til barnet eller den unge, at man ikke kan afvente udarbejdelsen af en handleplan, er en kortfattet angivelse af formålet med foranstaltningen tilstrækkelig, men da skal handleplanen foreligge senest 4 måneder senere.

Handleplanen skal udarbejdes i samarbejde med forældre og barnet/den unge.

Handleplanen skal definere følgende:

- Formålet med anbringelsen i forhold til barnet eller den unges trivsel og udvikling
- Alle involveredes roller og funktioner
- Forældrenes kontakt med deres barn skal tydelig fremgå

I forbindelse med anbringelser uden for hjemmet skal handleplanen endvidere angive anbringelsens forventede varighed, og hvilke former for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien, mens barnet er anbragt og i tiden efter hjemgivelsen.

Det er godt, at plejefamilien, inden de får et barn hjem, kender til barnets handleplan. Men plejeforældrene har ikke ret til det. Dele af handleplan kan indgå i den kontrakt, som plejefamilien skal lave med kommunen og dermed være kendt af plejefamilien.

Man har som plejefamilie ikke indflydelse på handleplanens indhold, og siger man ja til plejeforholdet, siger man også ja til at arbejde efter en sådan plan.

OPLÆG SLUT

Baggrundsviden til underviser

Som sagt skal der udarbejdes en handleplan jf. serviceloven § 140. Nedenfor er medtaget uddrag af serviceloven § 140, som gengiver de vigtigste pejlemærker i forhold til form og indhold af den udarbejdede handleplan i relation til familieplejeforhold:

§ 140. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en handleplan, inden der træffes afgørelse om foranstaltninger, jf. § 52 og § 76. Betyder hensynet til barnet eller den unge, at man ikke kan afvente udarbejdelsen af en handleplan, er en kortfattet angivelse af formålet med foranstaltningen tilstrækkelig. Det påhviler da kommunalbestyrelsen snarest muligt og senest inden 4 måneder at opstille en handleplan.

...

stk. 3. En handleplan skal angive formålet med indsatsen, og hvilken indsats der er nødvendig for at opnå formålet. Handleplanen skal tage udgangspunkt i resultaterne af den børnefaglige undersøgelse af barnets eller den unges forhold, jf. § 50. Handleplanen skal i forhold til de problemer, der er afdækket i undersøgelsen, indeholde konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling i overensstemmelse med det overordnede formål med støtten, jf. § 46. Herudover skal handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet.

stk. 4. En handleplan skal endvidere angive indsatsens forventede varighed. I sager om anbringelse uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 8, og § 58, skal en handleplan tillige angive, hvilke former for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien i forbindelse med, at barnet eller den unge opholder sig uden for hjemmet og i tiden efter barnets eller den unges hjemgivelse.

...

stk. 6. Der kan udarbejdes én samlet handleplan for flere børn i familien. Handleplanen skal i så fald tage højde for børnenes individuelle forhold.

Handleplanens formål er at fungere som et centralt styringsredskab for indsatsen. I forbindelse med tilsynet skal der tages udgangspunkt i opfølgning på de mål, der fremgår af handleplanen.

Opfølgning på handleplan og tilsyn med barnet/den unge jf. serviceloven §§ 70 og 148

Det følger af serviceloven §§ 70 og 148, at der efter § 70 skal ske en opfølgning på den efter § 140 udarbejdede handleplan. Endvidere at forvaltningen efter § 148 er forpligtet til at foretage et løbende tilsyn med barnet/den unge:

§ 70. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at der er iværksat en foranstaltning over for barnet, den unge eller de vordende forældre, vurdere, om indsatsen skal ændres, og om handleplanen, jf. § 140, skal revideres. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 6 måneders mellemrum foretage en sådan vurdering.

stk. 2. Ved anbringelse uden for hjemmet skal vurderingen af indsatsen efter stk. 1 og af behovet for revision af handleplanen ske på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge, jf. 148, stk. 1, og efter kontakt med forældremyndighedsindehaveren. Tilsynet efter § 148, stk. 1 skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden andre personer fra anbringelsesstedets tilstedeværelse. Vurderingen skal omfatte en stillingtagen til, hvorvidt andre forhold end de hidtil beskrevne, jf. § 140, er relevante, og i så fald skal disse indgå i en revideret handleplan.

stk. 3. For unge, der er idømt en sanktion efter straffelovens § 74 a, skal vurdering og revision af handleplan og indsats særligt vedrøre, hvordan det sikres, at den unge kommer i uddannelse eller beskæftigelse. Det skal senest i forbindelse med den første vurdering konkretiseres, hvordan de overordnede mål om uddannelse og beskæftigelse nås i løbet af sanktionen.

stk. 4. Er der udarbejdet en særskilt plan for støtten til forældrene efter § 140, stk. 8, skal kommunalbestyrelsen tilbyde at revidere denne plan, når der er behov for det. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at barnet eller den unge har fået ophold uden for hjemmet, tilbyde en revision af planen. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 12 måneders mellemrum foretage en vurdering af, om der er behov for at tilbyde en revision af planen.

ØVELSE (15 min.)

Spørgsmål om handleplan til kursisten: "Sum med din partner!" Kursisterne opfordres til at se på handleplanen i arbejdshæftet. Kursisterne skal summe om følgende opgave:

- Forestil jer, at I som plejefamilie skal have et barn i anbringelse. I har ikke krav på at vide, hvad der står i handleplanen. Men I kan ved en samtale forsøge at nærme jer de oplysninger, der er særlige vigtige for jer
- Hvilke spørgsmål har I, på baggrund af dagens oplæg og handleplanen i arbejdshæftet, omkring jeres fremtidige plejebarns anbringelse hos jer?

Derefter fortæller kursisterne i plenum, hvilke spørgsmål, de mener, er relevante. Endelig en kortere diskussion i plenum af spørgsmålene.

ØVELSE SLUT

DISKUSSIONSBASERET OPLÆG (1 time og 30 min.)

Fortrolighed – tavshedspligt og underretningspligt i samarbejdet med offentligt og privat netværk

Når et barn anbringes i familiepleje, er barnet og familiens situation allerede gjort til en offentlig sag. Tavshedspligten er en paragraf i forvaltningsloven, der sikrer borgerens rettigheder. Plejefamilien bliver i den forbindelse til en offentlig sag og underlagt lovgivningen vedrørende tavshedspligt og udveksling af oplysninger. Lovgivningen om tavshedspligt og udveksling af oplysninger skal sikre, at plejefamilien og andre i offentlig tjeneste kun udveksler fortrolige oplysninger om barnet og deres familie, når det er tilladt ifølge forvaltningsloven og relevant for barnets sag.

Regler for tavshedspligt

En familieplejeopgave er efter retssikkerhedsloven § 43, stk. 2, en opgave, der overlades til andre end offentlige myndigheder, hvorfor plejefamilier er omfattet af forvaltningsloven og offentlighedsloven. Det betyder, at plejefamilien har tavshedspligt efter retssikkerhedsloven § 43, stk. 3 og efter forvaltningsloven § 27, stk. 1.

Retssikkerhedsloven

§ 43, stk. 3. Ved opgavevaretagelsen, jf. stk. 2, er videregivelse og indhentelse af oplysninger vedrørende enkeltpersoner omfattet af forvaltningsloven §§ 27, 29, 31 og 32. Dette gælder også for selvejende institutioner, der efter aftale udfører en opgave for en kommunalbestyrelse eller et regionsråd.

Forvaltningsloven § 27, stk. 1, har følgende ordlyd:

§ 27. Den, der virker inden for den offentlige forvaltning, har tavshedspligt, jf. borgerlig straffelov § 152 og §§ 152c – 152f, når en oplysning ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som fortrolig, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, herunder navnlig til:

...

3) forebyggelse, efterforskning og forfølgning af lovovertrædelser samt straffuldbyrdelse og beskyttelse af sigtede, vidner eller andre i sager om strafferetlig eller disciplinær forfølgning,

...

6) enkeltpersoners eller private selskabers eller foreningers interesse i at beskytte oplysninger om deres personlige eller interne, herunder økonomiske, forhold, eller

7) enkeltpersoners eller private selskabers eller foreningers økonomiske interesse i at beskytte oplysninger om tekniske indretninger eller fremgangsmåder eller om drifts- eller forretningsforhold.

Det er vigtigt at slå fast, at det er forbudt at videregive personlige og private oplysninger vedrørende plejebarnet og dennes familie. Det er vigtigt, at en kommende plejefamilie forbereder sig på, hvordan de kan takle tavshedspligten. Det er vigtigt, at familien har lagt en strategi og eventuelt også oplyst venner og familie om tavshedspligten, før barnet ankommer til familien.

Personlige oplysninger er:¹⁰⁰

- Familiemæssige forhold. F.eks. hvem af forældrene, der har forældremyndigheden, eller at barnet er adopteret
- Økonomiske forhold. F.eks. at familien får særligt børnetilskud
- Barnets eller den unges uddannelsesforhold
- Forældrenes arbejds- og ansættelsesforhold. F.eks. at en af forældrene er arbejdsløs
- Forældrenes boligforhold. F.eks. at der er risiko for, at boligen går på tvangsauktion
- CPR-nummer
- Sociale problemer, der ikke kan betragtes som store. F.eks. at barnet er meget overladt til sig selv i hjemmet

Listen er ikke udtømmende.

Der er oplysninger om en persons rent private forhold, som bør beskyttes i størst muligt omfang. Derfor bør oplysningerne som udgangspunkt ikke videregives til andre.

Private oplysninger er:¹⁰¹

- Race, religion og hudfarve. F.eks. at forældrene er Jehovas Vidner
- Politiske og foreningsmæssige forhold. F.eks. at forældrene er aktive i et bestemt politisk parti eller en bestemt fagforening
- Seksuelle forhold. F.eks. at moren er homoseksuel
- Strafbare forhold. F.eks. at faren er dømt for hæleri
- Helbredsforhold og misbrug af nydelsesmidler eller lignende. F.eks. at en af forældrene eller barnet eller den unge selv har kræft eller har et misbrug af alkohol
- At der er store sociale problemer i familien. F.eks. at forældrene er voldelige over for hinanden, eller at der er indgivet anmeldelse for seksuelt misbrug

Listen er ikke udtømmende.

NB: Hvis plejefamilien bliver i tvivl om, hvilke oplysninger der er tavshedsbelagte, bør plejefamilien kontakte den anbringende kommune, da det er kommunen, der er beslutningsansvarlig i plejebarnets sag.

¹⁰⁰ "Hvad må du sige?", Udgivet af Socialministeriet

¹⁰¹ "Hvad må du sige?", Udgivet af Socialministeriet

ØVELSE MED CASE I SUMMEGRUPPER 3 OG 3

Case: Ryan

Ryan er 12 år. Ryans far bor i udlandet. Ryan så ham sidst for to år siden til jul. Ryans mor Gitte er sent udviklet. Socialforvaltningen har fulgt familien tæt, idet man er bekymret for, hvor lang tid Ryans mor kan tilgodese Ryans behov.

Da Ryan er 9 år, bliver man for alvorlig bekymret for Ryan. Skolen beskriver, at Ryan gennem længere tid er blevet mere og mere urolig og har meget svært ved at sidde stille. Ryan virker til tider meget angst. Ryan kommer med mange frække og sjofle udsagn, og kammeraterne på skolen begynder at tage mere og mere afstand til Ryan. Ryan har det i det hele taget meget svært. Det vurderes i første omgang, at Ryan reagerer voldsomt på uhensigtsmæssige hjemmeforhold, og man sætter i første omgang ind med massiv støtte til Ryan og hans mor, imens man udarbejder en § 50 undersøgelse (som nu hedder en børnefaglig undersøgelse), der skal være grundlaget for at beslutte, hvorvidt Ryan skal anbringes uden for hjemmet.

Skolepsykologen, der har været involveret i Ryans sag, henviser Ryan til udredning på børnepsykiatrisk afdeling. Hun har mistanke om, at Ryans ageren kan være udtryk for andet end hjemmeforholdene. Det bliver klarlagt på børnepsykiatrisk afdeling, at Ryan lider af Tourette syndrom (Tourette Syndrom + andre adfærdsforstyrrelser). Udover voldsomme motoriske og verbale tvangshandlinger, har Ryan desuden depressive træk.

Det besluttet, at Ryan skal anbringes i familiepleje, idet moderen ikke formår at tage hånd om Ryans vanskeligheder. Det vurderes, at Ryans "Tourette" bliver forværret, idet han stresses over de utilstrækkelige hjemmeforhold. Plejefamilien oplever ved Ryans opstart hos dem, at hans tvangshandlinger forværres endnu mere.

Opgave

Forestil jer, at I er Ryans plejefamilie.

Ryans klassekammerats mor eller en nabo kommer og spørger nysgerrigt og interesseret til, hvordan det kan være, at Ryan har brug for at bo hos jer?

Hvad og hvordan vil I svare Ryans klassekammerats mor eller en nabo? I skal fremlægge nogle problemstillinger, I selv vælger fra casen uden at overskride tavshedspligten over for Ryan.

OPLÆG FORTSAT

I dagligdagen vil det være praktisk, at plejefamilien i en vis udstrækning har mulighed for at deltage i møder på barnets skole, i daginstitution, hos læge m.v. Plejefamilien vil i sådanne forbindelser af og til have et begrænset behov for at kunne videregive oplysninger, som kan have en fortrolig karakter om barnet eller den unge.

Hvis sådan et behov opstår, bør plejefamilien henvise til, at der skal rettes henvendelse til den anbringende myndighed med henblik på videregivelse af fortrolige oplysninger om barnets eller forældremyndighedsindehaverens forhold. For plejefamilien kan det forekomme omstændeligt i alle forhold at skulle henvise til den anbringende myndighed.

Det fremgår af bemærkningerne til loven at:

Der gælder ikke noget formkrav til et samtykke. Der kan således være tale om såvel skriftligt som mundtligt samtykke fra den registrerede, ligesom samtykket også vil kunne gives digitalt. Da bevisbyrden for, at der foreligger et samtykke, der opfylder lovens krav, påhviler den dataansvarlige, må det dog anbefales, at et samtykke i videst muligt omfang afgives skriftligt. Dette vil navnlig gælde, hvis der gives samtykke til behandling af oplysninger, som er af følsom karakter, eller hvis samtykket i øvrigt har stor betydning for en eller flere af parterne. Et samtykke skal endvidere være frivilligt. Samtykket må således ikke være afgivet under tvang. Dette gælder, uanset om det er den dataansvarlige selv eller andre, der øver pression over for den registrerede.

Et samtykke kan til enhver tid tilbagekaldes jf. persondataloven § 38.

Videregivelse (behandling) af oplysninger er reguleret af persondataloven kapitel 4 § 5 – § 14.

Videregivelse af personoplysninger kan ske med samtykke jf. persondataloven § 6 nr. 1; § 7 stk. 2 nr. 1 og § 8 stk. 2 nr. 1.

Forældremyndighedsindehaveren kan give samtykke jf. værgemålsloven § 2 jf. § 1.

OPLÆG SLUT

ØVELSE

Case: Tavshedspligt og videregivelse af oplysninger. (2 cases)

Instruktion til underviser: Bed kursisterne gå i deres arbejdsgrupper og på grundlag af de følgende cases diskutere problemer og dilemmaer i forbindelse med samarbejde med både private og offentlige netværk.

Case 1: Anders

Anders er 14 år og i pleje. Anders har fået diagnosen ADHD. Anders har af og til voldsomme vredesudbrud. Skolen oplever også disse vredesudbrud, hvor han bliver voldsom og har svært ved at falde til ro bagefter. Skolen har derfor indkaldt til møde. På mødet fortæller de, at Anders måske ikke kan blive i klassen, i hvert fald ikke uden støtte i en eller anden form. De fortæller også, at de andre elever af og til er bange for Anders. Det er Anders' plejemor Inge meget ked af. Det er rigtig skidt, da Anders i forvejen har svært ved at få og ikke mindst holde på sine venner.

Konkret spørger lærerne, om de må henvise Anders til PPR. De spørger også, om de må fortælle om Anders' situation på et fælles forældremøde. Plejefamilien ved ikke, om de må give lov til dette? Samtidig tænker de også på, at det måske er en god ide, at lærerne får at vide, at der er en undersøgelse fra Børne Psykiatrisk Afdeling, som netop fortæller, hvad Anders har brug for. Men må de egentlig udlevere denne?

Mødet ender dog med, at der ikke besluttet noget konkret. Men plejeforældrene diskuterer situationen på vej hjem i bilen. Plejefar Ole siger: "Det ville nu være godt, hvis alle vidste, hvad der er med Anders. Det bliver vi nødt til at fortælle." Plejemor Inge er enig: "Ja, det er vigtigt, at alle ved, hvordan vi bedst støtter Anders.

Må plejeforældrene give lov til, at alle de andre forældre får at vide, at Anders har fået en ADHD-diagnose?

Hvad med undersøgelsen fra børnepsykiatrisk afdeling, må plejeforældrene udlevere den?
Hvad tænker Anders?

Case 2: Tore

Tore er 5 år. Han har været i pleje i 4 måneder. Planen er, at han skal være i plejefamilien i mange år. Det fremgår af handleplanen. Det går egentligt godt med Tore. Tore har levet et meget turbulent liv. I hans korte liv er han flyttet 12 gange. Hele tiden nye adresser i nye kvarterer, nye vuggestuer, nye børnehaver og mange "farfigurer". Hans mor og far er skilt. Han har ikke set sin far i mange år. Tore kan ikke huske, hvordan far ser ud. Ind i mellem snakker han meget om sin far. Det er, som om han sætter far op på en piedestal. Det takler plejefamilien ved at snakke med ham.

Der er problemer, når plejefamilien har Tore med ude hos venner og familie. Tore kan da virke provokerende på nogen. Flere venner har sagt noget i retning af: "Hvordan kan I da holde ud at have ham boende". Specielt de mænd, der er i omgangskredsen, er trætte af Tore, eller den måde han opfører sig på. Han virker ofte klæbende, vil rigtig gerne i kontakt med mændene. Men det virker ofte modsat.

Plejefamilien tænker nogle gange på, at det måske var en god ide at fortælle om Tores baggrund og historie. Måske dette kunne give forståelse for hans situation. Og måske kan det gøre, at vennerne bedre kan rumme ham. Plejemor tænker også nogle gange på at fortælle om den episode, som Tore ofte fortæller om: *"Nemlig da hans far slog hans mor og bare gik uden at komme tilbage. Han sagde ikke engang farvel til mig"*, som han siger. Hvis bare vennerne vidste besked.

- *Hvad må plejeforældrene fortælle vennerne?*

Kommentarer til undervisers opsamling

Det er vigtigt med afsæt i ovenstående cases at søge at give præcise retningslinjer om udvekslingen af informationer i "offentlighedssfæren" og "privatsfæren".

Begge cases må forventes at kunne sætte en diskussion i gang i grupperne. Og formentlig give anledning til usikkerhed og spørgsmål om, hvordan disse dilemmaer skal takles. Disse spørgsmål belyses formentlig ved støtte under selve casearbejdet, men især ved opsamling på plenum. Det er vigtigt at begge cases "kommer i spil", da de belyser forskellige vinkler i forhold til problemstillingen.

I opsamlingen er det også vigtigt at understrege betydningen af det (juridiske) konkrete samtykke (fra forældre og ung). Særligt fokus skal der også lægges på samtykkets mere psykologiske og metodiske dimension (medejerskab, forældreskab og samarbejde).

OPLÆG OG ØVELSE SLUT

Det professionelle netværk – Hvem skal samarbejde?

Plejefamiliens position

Baggrundsoplysninger til underviser

Målet med arbejdet med dette tema er, at kursisterne får et overblik over, hvilke professionelle samarbejdspartnere, der kan komme i spil, når indsatsen i forhold til et barn/en ung skal være helhedsorienteret og sammenhængende. Målet er også, at kursisterne får et indblik i, hvilke delopgaver de forskellige samarbejdspartnere kan have. Endelig er målet, at de får en forståelse af, at dette er en kompleks opgave for alle involverede parter.

Børn og unge, der anbringes, har som hovedregel mange særlige behov, som kan have baggrund i en mangfoldighed af belastninger (psykiske, sociale og somatiske). Børnenes behov forudsætter en tværfaglig indsats. Serviceloven §§ 50, 52, 68 b, og 69 præciserer de sociale myndigheders pligt til dette.

Det er plejefamiliens samarbejde med aktører fra primært sundheds-, social- og undervisningssektorerne, der i det følgende er i fokus.

Instruktion til øvelse og oplæg

Målet med oplægget er at inspirere til arbejde i grupper med udgangspunkt i en eller flere af de vedlagte cases. Om cases til arbejde med netværkskort, se nedenfor.

OPLÆG (30 min.)

At være en offentlig familie

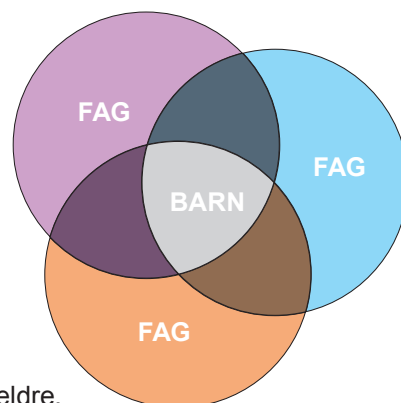
Som plejefamilie indgår man i et tæt samarbejde med andre aktører, hvor det kan være en stor omvæltning at gå fra at være privat til nu at være en offentlig familie. Erfaringer viser, at der blandt de forskellige aktører er behov for en tydelig forventningsafstemning og rolle- og kompetenceafklaring.

I dette samarbejde, hvor der ikke alene medvirker flere professionelle, men også flere institutioner, som opfatter flere af barnets sociale arenaer, kan en tværgående indsats risikere at fastholde barnet i en marginal position, hvorved det kan blive endnu mere udsat.¹⁰²

Plejeforældrenes opgave er at holde fokus på barnet, hvilket ofte kan være vanskeligt i forsøget på at tilgodese de forskellige professionelle omkring barnet. Det kræver også, at de professionelle aktører som f.eks. sagsbehandlere inddrager plejeforældrene omkring barnet, da de i hverdagen er dem, der kender barnet og har en særlig (vigtig) indsigt. En indsigt, der har stor betydning i det tværfaglige samarbejde, hvor hver aktør kan bidrage med netop sin viden og ekspertise. Dog viser bl.a. Ejrnæs' undersøgelser af læreres, socialrådgiveres og pædagogers forhold til udsatte børn:

... at der med hensyn til opfattelser, holdninger og specielt handletendenser ikke er de store forskelle mellem faggrupperne, men at der med hensyn til væsentlige spørgsmål er overordentlig store forskelle mellem medarbejdernes holdninger inden for alle faggrupper.¹⁰³

Barnet er hovedpersonen i det tværfaglige samarbejde, men undersøgelser har vist, at barnet typisk ikke deltager eller inddrages i det direkte tværprofessionelle samarbejde.¹⁰⁴ I det tværfaglige samarbejde indgår flere aktører med hver deres faglighed. Det kan dreje sig om myndighedssagsbehandler, psykolog, familieplejekonsulent, plejeforældre, talepædagog eller andre.

Desuden naturligvis også samarbejdet med plejebarnets forældre.

¹⁰² Bo, Karen-Asta m.fl. (2008): *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*. Akademisk forlag.

¹⁰³ Ejrnæs, Morten (2004): *Faglighed og tværfaglighed*.

¹⁰⁴ Kvantitativ undersøgelse i Odense Kommune 2005-2006 med udgangspunkt i 1000 børne- og unge sager – Sagsbehandling, inddragelse og tyngde.

I det følgende er fokus på samspillet mellem de professionelle aktører og plejeforældre samt de udfordringer og dilemmaer, det indebærer:

- Hvad siger loven om dette samarbejde?
- Hvilke forventninger har aktørerne til plejeforældre og omvendt?
- Hvilke opgaver har de enkelte aktører, og hvem bestemmer hvad?
- Afgrænsning. F.eks. mellem myndighedsperson og familiekonsulent
- Hvordan samarbejde med myndighedssagsbehandleren?
- Hvordan samarbejde med familieplejekonsulenten?
- Hvordan får plejefamilien positioneret sig i det tværfaglige samarbejde?
- Hvordan fastholdes fokus på barnet i konfliktsituationer med det professionelle netværk og evt. forældre?
- Hvor og hvornår skal barnet inddrages?
- At modtage supervision

Til Underviseren: Med afsæt i gennemgangen af tavshedspligt og videregivelse af oplysninger præsenteres mulige professionelle aktører, der altid er involveret, og aktører, der ofte er involveret (socialrådgiver, familieplejekonsulent, pædagog i dagtilbud, skolelærer, jobkonsulent, supervisor, læge ect.).

Denne del af oplægget kan med fordel tage afsæt i det professionelle netværksskema (fig. 1) og samarbejdscirkler (fig. 2). Se nedenfor.

Eventuelt inviteres myndighedsperson og familieplejekonsulent ind som oplægsholder eller deltager på oplægget.

Desuden lægges der op til drøftelser med kursisterne og øvelse.

Nedenfor er illustreret en meget enkel og lettilgængelig model. Fokus for modellen er at illustrere de mulige professionelle samarbejdspartnere samt de mange tværgående kommunikationsveje omkring barnet i plejefamilien.

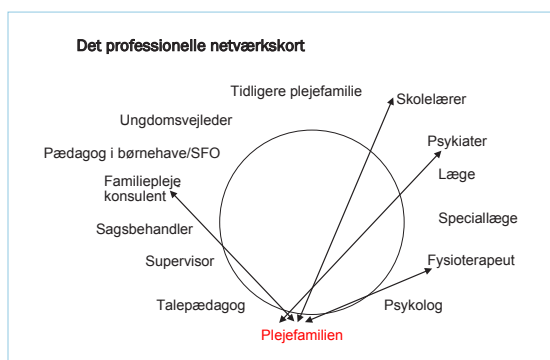

fig. 1 Det professionelle netværksskema

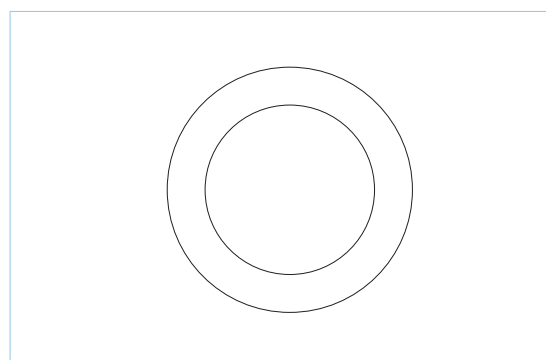

fig. 2 Tværfagligt samarbejde

Figur 1 er ikke fyldt helt ud, men ideen er, at den kan tydeliggøre kompleksiteten. Derfor er der behov for, at plejefamilien kan samarbejde og navigere med mange forskellige aktører.

Modellerne er i arbejdshæftet til kursisterne.

I den inderste cirkel oplistes de professionelle samarbejdspartnere, der har jævnlig kontakt med plejefamilien, f.eks. ugentligt: Det kan være pædagoger i dagtilbud eller lærere/pædagoger i skole/skolefritidsordning.

I den yderste cirkel skrives professionelle samarbejdspartnere, der ikke er så jævnlig kontakt med.

Ideen med at arbejde med disse to niveauer (eller flere) er at forenkle kompleksiteten og illustrere, at kontakten mellem de forskellige professionelle formentlig har forskellig karakter alt afhængig af, om kontakten er hyppig/daglig, formel/uformel, skriftlig/tale etc.

Til underviser: bearbejdning af cases

Målet med følgende cases er, at kursisterne selv skal arbejde med kompleksiteten i det professionelle samarbejde. Det er vigtigt, at kursisterne ved at arbejde med figur 1 og 2 får øjnene op for kompleksiteten i samarbejdet og de krav, det stiller til kommunikationen mellem de forskellige aktører. Måske vil det blive tydeligt, at kommunikationen ofte foregår uden barnet/ den unge, familien/plejefamilien orienteres og inddrages. Eller det illustreres, at det er vigtigt, at plejefamilien selv er opmærksom på at blive orienteret og inddraget.

Underviser kan på forhånd vælge én case pr. gruppe eller præcisere, at gruppen hurtigt vælger én case. Ligeledes skal det gøres tydeligt, at eventuelle kursisterfaringer kan være udgangspunkt for indkredsningen af, hvilke og hvor mange professionelle samarbejdspartnere der kan være "inde over".

Der kan med fordel bruges tid på, hvilke kommunikationsveje der kan være tale om.

Cases til arbejde med netværkshort

Nedenfor følger 3 cases, som kan benyttes i gruppearbejdet.

1. Louise er 2 år og er netop blevet anbragt i en plejefamilie. Louise er på mange måder alderssvarende. I dagtimerne er hun netop blevet flyttet til en vuggestue, da det rent geografisk var nødvendigt at stoppe i dagplejen. Hun reagerer dog på alle disse forandringer. Nævner ofte Lone, som den tidligere dagplejemor hed, og Rune og Lola, som var de andre børn i dagplejen. Ind imellem synes pædagogerne i vuggestuen, at Louise holder sig lidt for meget for sig selv. Plejefamilien og pædagogerne snakker om, hvorvidt det er muligt, at Louise kan komme på besøg hos den tidligere dagplejemor. Det kan umiddelbart synes som en god ide, men hvem skal kontaktes? Hvem skal spørges?
2. Nicolai er 9 år og har været i sin nuværende plejefamilie i ca. 3 år. Han er faldet godt til i plejefamilien. Han er hjemme hos sin mor næsten hver anden weekend. Hvorimod kontakten til hans far er mere ustabil. Plejefamiliens egne børn på henholdsvis 13 (Camilla) og 15 år (Mathias) er glade for Nicolai. Nicolai er meget glad for alle de dyr, der er i plejefamilien.

Særlig hunden Bobbe har han kastet sin kærlighed på. Ofte er det snakken til Bobbe, som gør plejemor opmærksom på, at Nicolai måske ikke altid har det så godt, som det umiddelbart ser ud til. Hun har således hørt Nicolai fortælle Bobbe at: *"de andre drenge i klassen er rigtig dumme. Bare far kunne komme og tæske dem, der driller – så de kan se, at jeg har en far ..."* Camilla på 13 kommer hjem fra skole. Hun siger til sin mor. *"Drengene i Nicolais klasse driller ham med, at han ikke har en far. De siger, han skal på børnehjem"* Plejemor bliver bekymret, men hvem skal og må hun tale med?

3. Lola er 15 år og anbragt igen. Denne gang i en plejefamilie.

Lola har nu boet i plejefamilien i 4 mdr. Det går efter omstændighederne rimeligt. Hun passer sin skole, om end hun har rigtig svært ved at koncentrere sig og følge med. Lektierne bliver ikke altid lavet, da det simpelthen er for svært for hende. Når udfordringerne bliver for store, er Lolas reaktion oftest at lukke sig inde i sig selv. Aktuelt bliver det hele rigtig svært, da de andre i klassen er begyndt at snakke fremtid efter 9. og 10. klasse. Ungdomsvejlederen har været på skolen og holde oplæg og har tilbudt sin bistand.

Plejefamilien har forsøgt at snakke med Lola om, hvad hun kunne tænke sig efter 9 klasse. Mange muligheder står åbne: Efterskole, 10. klasse eller? Hvad vil Lola?

Hvem skal Lola tale med?

Hvem kan plejefamilien tale med?

Godkendelse, tilsyn og støtte – kontrol, rådgivning og supervision

Godkendelse af plejefamilier og kommunale plejefamilier, herunder klager over manglende godkendelse.

OPLÆG

I forbindelse med Barnets Reform blev reglerne om kommunalbestyrelsens godkendelse af plejefamilierne væsentlig ændret. Det er særligt 2 forhold, som er ændret i forhold til den tidligere lovgivning. Der er med de nye regler mulighed for

- At konkret godkende plejefamilier, dvs. at den anbringende kommune godkender plejefamilien
- At anvende en ny type plejefamilier – kommunale plejefamilier
- At reglerne om godkendelse fremgår af serviceloven § 142

Af § 142, stk. 1, fremgår følgende:

stk. 1 Plejefamilier og kommunale plejefamilier for børn og unge, jf. § 66, nr. 1 og 2, skal være godkendt enten

- 1) af kommunalbestyrelsen i den stedlige kommune som generelt egnede eller
- 2) af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune som konkret egnede i forhold til et eller flere nærmere angivne børn eller unge. En sådan godkendelse udelukker som udgangspunkt, at kommunalbestyrelser i andre kommuner kan benytte familien som plejefamilie.

I bemærkningerne til lovforslaget om Barnets Reform fremgår følgende:

”Det foreslås at give mulighed for, at plejefamilier og kommunale plejefamilier kan godkendes som konkret egnede til et barn eller en ung af den anbringende kommune som alternativ til de allerede gældende regler om godkendelse som generelt egnet. Det betyder, at det kun er den anbringende kommune, der skal godkende og føre tilsyn med plejefamilien og barnet, selvom plejefamilien geografisk hører hjemme i en anden kommune. Hvis en plejefamilie er konkret godkendt af en anbringende kommune, kan andre kommuner som udgangspunkt ikke anbringe børn i den familie. Det skyldes, at plejefamiliens godkendelse hviler på dens særlige egnethed i forhold til de konkrete børn eller unge, der er anbragt. Konkret godkendte plejefamilier og kommunale plejefamilier adskiller sig fra netværksplejefamilier ved løbende at kunne optage flere børn eller unge i pleje, hvis den anbringende kommune godkender dette. Netværksplejefamilier vil som oftest kun tage børn i pleje, som de er i familie med.

Formålet med forslaget er at give kommunerne øget fleksibilitet i forhold til at tilrettelægge og målrette indsatsen, bl.a. fordi den konkret godkendte plejefamilie eller kommunale plejefamilie ikke behøver at afvente en generel godkendelse fra den stedlige kommune. Dermed kan plejefamilien hurtigere godkendes, således at familien hurtigere end ellers kan tage barnet eller den unge i pleje. Samtidig må det forventes, at den konkrete godkendelse i forhold til barnets behov vil kvalificere indsatsen over for barnet eller den unge.”

Sideløbende med de nye regler om, at anbringende kommune konkret kan godkende en plejefamilie eller en kommunal plejefamilie, eksisterer der i loven forsat mulighed for, at stedlig kommune (dvs. den kommune hvor plejefamilien bor) godkender en plejefamilie eller en kommunal plejefamilie som generelt egnede.

Som noget nyt er der i serviceloven § 142, stk. 8, åbnet mulighed for, at plejefamilier og de nye kommunale plejefamilier kan klage over et afslag på godkendelse efter § 142, stk. 1.

Derudover er der i serviceloven § 142, stk. 8, mulighed for, at plejefamilier og kommunale plejefamilier kan klage over ...

stk. 8. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan indbringes for det sociale nævn, jf. § 166, stk. 1. Dog omfatter klageadgangen efter stk. 1 ikke kommunalbestyrelsens beslutning om, hvorvidt godkendelsen kan ske som plejefamilie, jf. § 66, nr. 1, eller som kommunal plejefamilie, jf. § 66, nr. 2, eller om, hvorvidt godkendelsen skal være konkret eller generel, jf. stk. 1, nr. 1 og 2. Afgørelser efter § 142, stk. 2-6, kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Matchning

Der har hidtil i loven ikke været regler om, hvordan den såkaldte ”matchning” af barn og anbringelsessted skulle finde sted. Med Barnets Reform er der i loven indsat regler i serviceloven § 68b, der i en vis forstand kan have indflydelse på, hvordan matchningen skal finde sted.

Bestemmelserne har følgende ordlyd:

stk. 2. Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

stk. 3. Hvis barnet eller den unge har søskende, der er anbragt uden for hjemmet, skal kommunalbestyrelsen vælge samme anbringelsessted, medmindre de øvrige søskendes eller barnets eller den unges behov eller andre væsentlige forhold taler imod dette.

Pligt til at indhente udtalelse fra plejefamilien

Der er i serviceloven § 69, stk. 5 indsat en regel, der forpligter forvaltningen til at indhente udtalelse fra plejefamilien, forinden der træffes afgørelse om samvær, hjemgivelse eller ændring af opholdssted.

Reglen har følgende ordlyd:

stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal, inden der træffes afgørelse om ændret samvær samt afgørelse om hjemgivelse eller ændret anbringelsessted, indhente udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted til belysning af sagen.

Tilsyn

Der er to perspektiver vedrørende tilsyn i plejefamilien:

1. Det generelle tilsyn jf. § 148a. Den kommune, plejefamilien bor i, (den stedlige kommune) har ansvaret for det generelle tilsyn, som handler om plejefamilien som anbringelsessted.
2. Det specifikke tilsyn jf. § 148. Anbringende kommune har pligt til tilsyn med barnet mindst 2 gange om året. Tilsynet handler om barnets trivsel i anbringelsen.

Det generelle driftsorienterede tilsyn er reguleret i serviceloven § 148a, som har følgende ordlyd:

§ 148a. Den stedlige kommunalbestyrelse fører det generelle driftsorienterede tilsyn med tilbuddets personale, bygninger og økonomi herunder om grundlaget for afgørelsen efter § 14, stk. 3, om optagelse af et privat tilbud på Tilbudsportalen fortsat består.

...

stk. 2. Det generelle driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder for børn og unge, der er omfattet af § 66, nr. 1, 2, 5 og 6, skal endvidere påse, at det enkelte anbringelsessteds pædagogiske målsætning og metoder fortsat gør anbringelsesstedet generelt egnet til at opfylde målgruppens behov, herunder behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed, trivsel og forberedelse til et selvstændigt voksenliv. Det driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder, der er omfattet af § 66, nr. 5 og 6, skal omfatte mindst et uanmeldt tilsynsbesøg om året.

stk. 3. Det generelle driftsorienterede tilsyn omfatter ikke tilbud, hvor en anden kommune eller region har indgået en generel aftale om anvendelse af samtlige pladser i tilbuddet og om tilsyn, eller hvor tilbuddet er omfattet af regionsrådets generelle driftsorienterede tilsyn, jf. § 5, stk. 7.

stk. 4. Det generelle driftsorienterede tilsyn, jf. stk. 1 og 2, omfatter ikke plejefamilier, der er godkendt som konkret egnede efter § 66, nr. 1, og § 142, stk. 1, nr. 2, konkret godkendte kommunale plejefamilier efter § 66, nr. 2, og § 142, stk. 1, nr. 2, netværksplejefamilier efter § 66, nr. 3, og egne værelser m.v. efter § 66, nr. 4.

De indholdsmæssige krav til tilsynet skal tage udgangspunkt i viden om, hvad der er vigtigt for et godt børneliv, herunder skolegang, sundhed, fritidsinteresser m.v. Tilsynet skal fokusere på, om det konkrete anbringelsessted i tilstrækkeligt omfang har den pædagogik og de nødvendige kompetencer, der skal til for at støtte og udvikle den målgruppe, som stedet er godkendt til at modtage.

Som hovedregel skal der tales med barnet uden tilstedeværelse af plejefamilien. Tilsynet kan betyde, at der skal laves revision af handleplan.

Tilsynet skal ikke kun opfattes som kontrol. Tilsyn er i lige så høj grad en del af den støtte, der kvalificerer plejeforløbet og sikrer, at plejefamilien har de nødvendige kompetencer til at sikre barnets udvikling og imødekomme dets behov.

OPLÆG SLUT

ØVELSE

Diskuter følgende spørgsmål i summegrupper

- Af hensyn til hvem er der tilsyn i plejefamilien?
- Hvem skal der tales med ved et tilsyn?
- Hvem varetages det af?
- Hvad ser du som en fordel ved tilsyn?
- Hvad tænker du om kontrolaspektet ved tilsyn?
- Hvordan bruge tilsyn til at fremme udviklingsmuligheder omkring barnet?

ØVELSE SLUT

OPLÆG (15 min.)

Efteruddannelse og supervision

Serviceoven § 142, stk. 4 og 5 stiller krav om, at kommunerne efter anbringelsen af barnet eller den unge skal sikre løbende efteruddannelse, herunder kurser af minimum to hele kursusdages varighed årligt samt supervision.

Bestemmelsen har følgende ordlyd:

stk. 4. Den kommunalbestyrelse, der godkender plejefamilien, den kommunale plejefamilie eller netværksplejefamilien, jf. stk. 1 og 2, skal sikre, at plejefamilierne efter anbringelsen løbende gennemfører den fornødne efteruddannelse, herunder kurser, der som minimum svarer til 2 hele kursusdage årligt. Kommunalbestyrelsen skal endvidere sikre den fornødne supervision.

stk. 5. Den kommunalbestyrelse, der godkender en kommunal plejefamilie, jf. stk. 1, skal sikre, at den kommunale plejefamilie løbende modtager yderligere efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Den kommunalbestyrelse, der indgår aftale med en kommunal plejefamilie om en konkret anbringelse, skal i forbindelse med aftalens indgåelse sikre sig, at der er taget stilling til spørgsmål om arbejdsvilkår i overensstemmelse med plejeopgavens omfang.

Supervision¹⁰⁵ er et fagligt redskab til støtte for plejefamilien i deres arbejde. Supervision er en struktureret samtale med bestemte spilleregler. Det er plejefamilien, der sammen med supervisor sætter dagsordenen for supervisionen. Det er altså de problemstillinger, plejefamilien oplever i forbindelse med at være en plejefamilie, der bliver bearbejdet. Formålet med supervisionen er at støtte plejefamilien i at arbejde efter barnets handleplan og med de problemer, der løbende opstår, så plejeforløbet kan udvikle sig og sikre barnets udviklingsmuligheder.

ØVELSE – MATCH MELLEM FAMILIE OG PLEJEBARN (1 time)

(Øvelsen er til dels opdateret fra RUGO)

Arbejde på grundlag af den hjemmeopgave, der er stillet til kursisterne

(den fulde opgave finder underviser nederst på kursusdag 3 her i vejledningen)

Opstil krav til kontrakten som plejefamilie – hvad er jeres krav ift. en plejekontrakt – hvilke ønsker har I som familie ift. til rollen som plejefamilie?

Instruktion til underviseren: Denne øvelse opsummerer den læring, kursisterne har deltaget i på grundkursets fire dage og afslutter dermed forløbet.

Kursisterne har til kursusdag 4 lavet en hjemmeopgave, hvor de skal lave et udkast til deres ønsker til "Plejekontrakt" i arbejdshæftet.

De har i den forbindelse skullet gøre sig overvejelser om, hvilke kompetencer, begrænsninger, krav og ønsker de har i forhold til at være plejefamilie.

Denne øvelse skal bruges til at anskueliggøre virkeligheden omkring visitation og anbringelse, som plejefamilien vil møde, og til at sætte fokus på nogle af de dilemmaer, der er i visitationen.

Underviser orienterer kort om den visitationsprocedure, der findes i den stedlige kommune. Underviser sætter nedenstående beskrivelser af børn og unge, der skal anbringes på nogle

¹⁰⁵ Eide, Solveig Botnen. (2009): *Til den andens bedste*. Dansk Psykologisk Forlag.

store kort, og efter at kortene er læst højt, lægges de på et bord, og nu skal kursisterne skiftevis finde det barn eller den unge, de kunne forestille sig at få i familiepleje.

De skal derefter beskrive, hvorfor de mener, at lige akkurat deres familie er den bedste til det valgte barn eller den unge.

Sørg for, at der ikke er et plejebarn til alle familier på kurset. Det kan både medføre, at nogle ufrivilligt ikke får et plejebarn. Ligeledes kan der være familier, som ikke får et plejebarn, da de ikke mener, at der er et barn eller en ung, som passer til dem.

- Slut af med en diskussion om, hvorfor kursisterne har valgt de respektive børn, samt hvorfor nogen eventuelt har fravalgt et barn.
- Diskuter endvidere, hvordan det er ikke at få et plejebarn, og hvilke problemstillinger det medfører.
- Diskuter samtidig, om forældrenes karakteristika har nogen betydning for deres valg og fravalg.
- Diskuter, hvilke ønsker familien har til supervision og efteruddannelse i forhold til deres valg og fravalg.

Kom til sidst ind på, om kursisterne i den virkelige verden vil reagere anderledes i forhold til at vælge et barn til eller fra.

Vignetter til øvelsen¹⁰⁶

Tvillingerne Sultan og Nestat¹⁰⁷

Del 1

Da Sultan og Nestat er 5 år, underretter en nabo socialforvaltningen, fordi der er *"forfærdelig megen råben og skrigen fra både forældres og børns side"*. Børnene opfattes som *"ustyrige"*. Ved hjemmebesøg finder sundhedsplejersken, at tvillingerne er udiskriminerende (tilknytningsforstyrrede) og klæbende over for voksne, at forældrene fokuserer på drengenes negative sider, og at samspillet mellem forældre og børn er højtråbende og udskældende. Både boligen og drengene virker beskidte. Drengene gør stort set, som det passer dem, mens forældrene ser passivt til. Børnene leger sammen, men noget stereotyp, og de kommer ofte op at skændes eller slås. Deres sprog er dårligt, men de lader til at forstå hinanden.

¹⁰⁶ Vignetterne er taget fra *"Tærskler for anbringelse"* af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm i RUGO 2. Vignetterne er gjort kortere i KRITH. KRITH har tilføjet de to sidste cases.

¹⁰⁷ Vignetten er taget fra *"Tærskler for anbringelse"* af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm RUGO 2. Vignetten er gjort kortere, og der er ændret på børnenes alder.

Del 2

Da Sultan og Nestat er 9 år, underretter skolen socialforvaltningen. Drengene er hyperaktive, forstyrrer de andre, er ofte aggressive og bliver udelukket fra de andres lege. Deres sprog og begreber er dårlige. De er ofte uvaskede, og de andre børn siger, at de lugter. Forældrene deltager ikke i forældremøder. Ved hjemmebesøg kommer sagsbehandleren til en rodet lejlighed. Faren sidder i undertrøje og drikker øl. Han mener, at drengene bare *"skal opføre sig ordentligt"*. Moren er passiv bortset fra råben til drengene, som farer omkring under besøget. Forældrene henviser til, at drengene er for tidligt født og har nogle *"skavanker"* på grund af det, men der er ikke brug for hjælp ude fra. Forvaltningen arbejder på en anbringelse af drengene med forældrenes samtykke.

Erik¹⁰⁸

Del 1

Da Erik er 2 år gammel, mener vuggestuen, at han udviser tegn på udviklingsproblemer. Han er ængstelig, passiv i forhold til børn, er sprog- og begrebsfattig og har et stort behov for kontakt med voksne. Vuggestuen synes, at morens omsorg for Erik er mangelfuld både materielt (mad, hygiejne, påklædning) og i forhold til kontakt, tryghed og stimulation. Dette betyder, at vuggestuen søger om bevilling til nogle støttepædagogtimer til Erik i institutionen, idet personalet finder, at der er behov for ekstra stimulation af Erik.

Del 2

Da Erik er 12 år, underretter skolen forvaltningen. Skolen siger, at Erik er ængstelig, sårbar, har lav selvfølelse, dårlig koncentrationsevne og kommer fagligt til kort i skolen.

Han har fortsat meget behov for kontakt med de voksne. De andre børn opfatter Erik som *"speciel"*, og han er socialt isoleret. Ved undersøgelse hos en skolepsykolog bliver Erik vurderet som normalt begavet, men han har store sociale og emotionelle problemer. Psykologen mener, at Erik nu har stort behov for kontakt og stimulation. Der er stærke bånd mellem moren og Erik, men morens begrænsede ressourcer betyder, at hun – selv med en ekstra indsats og støtte – vil have vanskeligt ved at opfylde Eriks behov. Erik er i færd med at *"vokse fra"* hende. Moren vil gerne samarbejde om nye hjælpeforanstaltninger til Erik for at kunne beholde ham hjemme. Psykologen vurderer, at det vil blive tiltagende vanskeligt for moren, når han bliver ældre og kommer i puberteten. Forvaltningen beslutter, at Erik skal i plejefamilie, og hvis ikke moren accepterer dette, vil det blive en tvangsanbringelse.

Frederik¹⁰⁹

Del 1

Frederik er diagnosticeret med ADHD 11 år gammel. Han går i folkeskolens 5. klasse. Frederik flytter 12 år gammel til sin far men føler sig uønsket i sin fars nye familie. Han kommer dårligt ud af det med jævnaldrende, forstyrrer, truer, skaber frygt i klassen og har stort skolefravær.

¹⁰⁸ Vignetten er taget fra *"Tærskler for anbringelse"* af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm RUGO 2. Vignetten er gjort kortere, og der er ændret på børnenes alder.

¹⁰⁹ Vignetten er taget fra *"Tærskler for anbringelse"* af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm RUGO 2. Vignetten er gjort kortere, og der er ændret på børnenes alder.

I fritiden holder Frederik sammen med nogle lidt ældre belastede unge, og han begynder at eksperimentere med hash og alkohol. Da han er 13 år, går han til angreb på en skolekammerat, som han slår og sparker, til han besvimer. Han bliver bortvist fra skolen, som også underretter socialforvaltningen.

Del 2

Frederik er 15 år, og politiet ringer og beder en repræsentant fra socialforvaltningen deltage i afhøring. Frederik blev anholdt sent foregående aften, fordi han mishandlede en midaldrende mand. Manden havde forsøgt at stoppe Frederik og en jævnaldrende kammerat i at begå hærværk mod en bil. Manden blev slået bevidstløs af drengene og blev kørt til sygehuset, hvor han nu er uden for fare. Det overgives til socialforvaltningen at tage stilling til, hvad der skal ske nu. Forvaltningen beslutter, at Frederik skal anbringes i plejefamilie.

Kirsten¹¹⁰

Del 1

Kirsten er 4 år og går i børnehave. Børnehaven underretter socialforvaltningen. Kirsten selv er en aktiv og kvik lille pige, men hjemmemiljøet er stærkt præget af morens alkoholmisbrug. Kirsten må ofte stå op selv og tage morgenmad, hvis der er noget. Ind imellem må hun selv gå til børnehaven, der også har indtryk af, at hun af og til lades alene om aftenen. Kirstens far henter hende nogle gange, barnet virker glad for ham. Børnehaven ved imidlertid meget lidt om ham. Også Kirstens mormor henter hende af og til. Børnehaven har mistanke om, at også hun kan have et alkoholproblem.

Del 2

Kirsten er blevet 6 år. I forbindelse med overgang fra børnehaveklasse til 1. klasse er Kirsten blevet vurderet af en psykolog. Psykologen opfatter Kirsten som en velbegavet, robust pige, der klarer sig godt intellektuelt og socialt i klassen. Kirsten har imidlertid alt for mange pligter og for meget ansvar i hjemmet, som i perioder er ret kaotisk på grund af morens misbrug. Kirsten sørger ofte for praktiske ting, og hun afgør selv, hvornår hun vil flytte over til sin mormor for at blive passet, og hvornår hun er hjemme. Mormoren har selv en række sociale og psykiske problemer. Kirsten er knyttet til sin far, men periodisk forhindrer moren ham i at komme i hjemmet og have kontakt med hende. Forvaltningen leder efter en plejefamilie, der kan have Kirsten i aflastning/rådighedspleje.

Kim¹¹¹

Del 1

En nabokone, som har fortalt hjemmesygeplejersken om familien, ringer til socialforvaltningen og siger, at hun ofte hører lille Kim skrike eller græde. For et par dage siden stod hun ved vinduet og så faren slå drengen hårdt. Kim var kommet til at smadre en rude, da han havde fået

¹¹⁰ Vignetten er taget fra "Tærskler for anbringelse" af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm RUGO 2. Vignetten er gjort kortere, og der er ændret på børnenes alder.

¹¹¹ Vignetten er taget fra "Tærskler for anbringelse" af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm RUGO 2. Vignetten er gjort kortere, og der er ændret på børnenes alder.

lov til at spille fodbold med nogle lidt ældre drenge. Faren var meget oprørt, råbte til drengen og ruskede ham kraftigt. Naboen siger, at det ikke er første gang, hun ser faren være hård mod Kim.

Del 2

Ved en helbredsundersøgelse i børnehaven opdager sundhedsplejersken flere blå mærker på Kims ryg og et par runde brændemærker på hans ene arm. Forældrene siger, at Kim ofte falder og slår sig, fordi han er en meget aktiv dreng. Brændemærkerne fik han, da han – uden at se sig for – løb ind i farens tændte cigaret. Ved helbredsundersøgelsen viser det sig også, at Kim er gået ned i vægt siden sidste undersøgelse et halvt år tidligere. Moren beretter, at drengen i den sidste tid har haft dårlig appetit som eftervirkning af nogle nylige infektioner. Efter en nærmere undersøgelse af drengens forhold bliver Kim fjernet uden samtykke fra sine forældre og skal nu i familiepleje.

Lise

Del 1

Lise, som nu er 8 år, har fra hun var 2 år boet i samme plejefamilie, hvor hun blev anbragt på grund af forældrenes stofmisbrug, ustabile livsform og omsorgssvigt.

I skolen klarer Lise sig lidt under middel og har vanskeligheder ved at koncentrere sig. Hun har gode kammerater i nabolaget og på skolen og er godt integreret i plejefamilien og dens netværk. Men plejemoren er blevet syg. En alvorlig ryglidelse hæmmer hende fysisk, og hun har kroniske smerter, som tapper hende for overskud, så hun må give op som plejemor. Plejefaren har nok at gøre med at passe sit arbejde og støtte sin kone og kan ikke også påtage sig ansvaret for Lise. I lyset af dette har Lises biologiske mor forlangt hende hjemgivet.

Begge forældre har nu været stoffrie i 2 år efter lang tid på en behandlingsinstitution. I en periode afbrød de behandlingen og var tilbage i stofmiljøet. Efter et halvt år gik de imidlertid med til et fornyet ophold på institutionen. Begge forældre har ind imellem job men er også afhængige af kontanthjælp. Begge har besøgt Lise under anbringelsen, dog har besøgene i perioder været sporadiske. De har god kontakt med Lise, når de besøger hende i plejefamilien. Forældrene bor ikke sammen mere, men har jævnlig kontakt. Moren har en toværelses lejlighed, faren bor i nærheden. Forældrene vil støtte hinanden, hvis Lise flytter hjem. De oplyser, at de har ringe kontakt med deres familier, og deres øvrige netværk er også begrænset efter, at de har brudt med stofmiljøet. Forvaltningen søger en aflastningsfamilie til Lise, som også kan tage Lise i døgnpleje, hvis forældrene ikke magter opgaven.

Katrine¹¹²

Del 1

Katrine er 4 år og født med Downs syndrom. Katrine kan som 4årig sige 4 ord: "Moh" (mor),

"Dah" (far) "houu" (hov) og "Bebe" (Bertram, storebror). Katrines storebror Bertram er 6 år. Far har en lederstilling, mor er psykolog. Begge er udearbejdende karrieremennesker. Katrines mor er gået på deltid for at kunne passe Katrine hjemme. Familien bor i et stort hus. Forældrene føler, at Katrine tager meget af opmærksomheden fra deres søn. Hun skal have

¹¹² Casen er udviklet til KRITH

hjælp og støtte til rigtig mange ting. Katrine er født med en hjertefejl. Hun er opereret men

skal sandsynligvis opereres igen senere. Katrine har en meget usikker balance og skal støttes og trænes meget i hendes fysiske udfoldelser. Katrine har svært ved at spise og synke. Hun skal derfor overvåges og støttes meget i spisesituationer for ikke at få maden galt i halsen. Samtidig har hun ikke nogen mæthedsfølelse. Hun har derfor ikke nogen "stopklods", når hun spiser. Katrine og hendes mor og storebror er godt i gang med at lære "tegn til tale" (TTT), idet det er vurderet på Taleinstituttet, at det vil være en mulig og god kommunikationsform for Katrine. Far havde ikke tid til at tage med på TTT-kurset.

Del 2

Katrines mor får en kræftdiagnose. Mor bliver opereret og er efterfølgende igennem en lang periode med efterbehandlinger, som tager meget hårdt på hende og hele familien.

I denne periode ansætter de en ung pige til at passe Katrine. Desværre overlever mor ikke kræftsygdommen. Katrine er nu blevet 5 år. Katrines far har fået en depression og magter ikke at varetage omsorgen for Katrine. Storebror bor hos sin faster, der ikke ønsker også at tage sig af Katrine. Far er begyndt at drikke voldsomt. Katrine græder meget efter sin mors død, og den unge pige magter ikke længere at passe Katrine og er også noget skræmt af fars druktur. Det besluttet, at Katrine skal anbringes i familiepleje. Faderen er indstillet på dette og ønsker et langvarigt og tæt samarbejde med plejefamilien omkring Katrine.

Sofus¹¹³

Del 1

Sofus er 13 år. Han er spastiker og epileptiker. Han sidder i kørestol. Sofus har spasticitet i lungerne, hvilket nogle gange stopper hans talestrøm. Sofus' epilepsi har i perioder været svær at medicinere stabilt, hvilket medfører, at han til tider må akut på hospitalet, når plejeforældrene ikke kan få ham ud af anfaldet. Sofus er super god ved computeren. Han er verbalt og sproglig meget stærk. Sofus bruger sin humor rigtig meget og er vild med at fortælle vittigheder, især sjofle vittigheder, han finder på nettet. Sofus skal på grund af sin spasticitet gå til fysioterapeutisk behandling 3 gange om ugen. Hver morgen skal han op at stå i en speciel stræmaskine for at blødgøre og forlænge sine muskler. I weekender og ferier er det plejefamiliens opgave at sørge for, at Sofus får den passende hjælp til motorikken.

Sofus forældre døde i en trafikulykke, da Sofus var 2 år, og han har siden da boet i den samme plejefamilie.

Sofus går på en specialskole i den nærmeste storby, som ligger 50 kilometer væk. Sofus har meget svært ved matematikken, hvor han kæmper med 2.-3. klasses niveau, men i de mere sproglige fag ligger han på et 4.-5. klasses niveau.

Sofus har en kammerat Mads fra specialskolen, som han kommunikerer med over nettet hver dag. I skolen er de sammen i alle frikvarterer. Det er svært for dem at besøge hinanden, da de begge sidder i kørestol. Mads bor 35 km i den modsatte retning af Sofus' plejeforældre.

¹¹³ Casen er udviklet til KRITH

Del 2

Sofus plejeforældre fortæller nu, at de skal skilles. De magter ikke at have Sofus i pleje længere. Forvaltningen har længe overvejet, hvorvidt der skulle findes en ny plejefamilie til Sofus. Man har i en længere periode fra fysioterapeuten fået det indtryk, at plejeforældrene ikke helt magtede opgaven med at træne med Sofus i fritiden. Og i ferierne har de ikke fulgt ordentligt op på hans fysioterapi. Sidste sommer kom han stort set ikke til fys – og måtte derfor undergå endnu en operation på hospitalet efter sommerferien. Anbringelseskonsulenten udtaler, at det samtidig virker som om, plejefamilien ikke rigtigt har knyttet sig til Sofus. Hvilket da også viser sig ved skilsmissen, da ingen af dem ønsker at få Sofus med. Sofus selv har givet udtryk for, at han synes, det er meget svært, at hans plejeforældre skal skilles, og at de skændes rigtigt meget. Sofus er meget, meget ked af, at ingen af plejeforældrene ønsker at have ham boende. Sofus har en servicehund, som han fik af en fond for 4 år siden. Hunden, Balder, kan åbne penalhuse, åbne døre og låger – og henter ting til Sofus. Plejeforældrene ønsker ikke at beholde hunden.

Forvaltningen beslutter, at Sofus skal anbringes i en anden plejefamilie.

Litteratur til underviser til kursusdag 4

Højholdt, Andy: *Den tværfaglige praktiker*. Hans Reitzels Forlag

Ejrnæs, Morten: *Faglighed og tværfaglighed*. Akademisk forlag

Bo, Guldager og Zeeberg. *Udsatte børn – et helhedsperspektiv. kap. 8*. Akademisk Forlag.

Fortællinger om samarbejde. UFC – børn og unge.

Højholt, Charlotte. *Forældresamarbejde*. SAXO

Hånd om alle børn. www.alleboern.dk

KABU. Socialministeriet. 2002-2005

Tabuka. Socialministeriet

Sagsbehandling, inddragelse og tyngde. Projekt Odense Kommune 2005-2006

Evaluering af Grundkursus for kommende plejefamilier

Evaluering af, i hvilken udstrækning målene er nået, kan f.eks. ske ved, at deltagerne i grupper fortæller de vigtigste tre ting, som de tager med. Hver gruppe refererer så i plenum om fem vigtige ting, der er nævnt i gruppen.

Evaluering af kursusformen/processen via Delphi-metoden.

Orientering om metoden og skema til evalueringen findes nedenfor.

Der er vedlagt to evalueringstyper; en **kvantitativ** og en **kvalitativ** metode (Delphi-metoden)

- **Kvantitative evalueringer** i form af spørgeskemaer har den fordel, at man ved hjælp af denne metode hurtigt kan skaffe sig et overblik over evalueringsdata fra et stort antal respondenter. Ulempen er til gengæld, at materialet er forholdsvis informationsfattigt. Hvis der anvendes samme spørgeskema, er det muligt at sammenligne evalueringsresultater over tid mellem forskellige kursusforløb etc.
- **Kvalitative evalueringer** – enten i skriftlig eller mundtlig form – kan give nuancerede informationer om respondenternes vurderinger af undervisningen. Men hvis der er tale om tilbagemeldinger fra et stort antal respondenter, kræver det et stort arbejde at skaffe sig overblik over mønstre i evalueringen. Kvalitative data kan bidrage til årsagssammenhænge og kan være handlingsanvisende.

1) I hvilken grad har kurset som helhed levet op til dine forventninger? (sæt X)

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

2) I hvilken grad svarer det faktiske kursusforløb til kursusbeskrivelsen? (sæt X)

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

3) Vurderer du, at kurset som helhed har levet op til læringsmålene for kurset? (sæt X)

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

4) I hvilken grad har kursets indhold været relevant for dig? (sæt X)

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

5) I hvilken grad har de anvendte undervisningsformer på kurset understøttet din læring? (sæt X)

		Slet ikke			I høj grad
Oplæg	1	2	3	4	
Øvelser	1	2	3	4	
Diskussion	1	2	3	4	
Gruppearbejde	1	2	3	4	

6) I hvilken grad har undervisernes indsats levet op til dine forventninger? (sæt X)

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

7) I hvilken grad har din egen indsats levet op til dine forventninger? (sæt X)

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

8) I hvilken grad har kurset været inspirerende i forhold til din praksis?

Slet ikke			I høj grad
1	2	3	4

9) Har du kommentarer, forslag til forbedringer eller gode ideer, der er relevante for den videre udvikling af kurset?

Evaluering af grundkursus (via Delphi-metoden)

Delphi-metoden er en form for evaluering, der kombinerer skriftlig evaluering med mundtlig dialog. Dialogen på baggrund af resultaterne er relativt fri. Underviseren sørger for en vis strukturering, så ønskede emner diskuteres, og alle kursister kommer til orde.

Delphi-metoden fungerer på følgende måde:

Alle kursister får et skema, hvor de skriver tre gode ting samt tre ting, der kan forbedres på kurset eller nye ideer til kurset.

Skemaerne cirkulerer på samme tid på holdet i samme retning.

Alle tager stilling til hinandens udsagn ved at sætte streg ud for de udsagn, de er enige i.

Den skriftlige evaluering stopper, når kursisterne sidder med deres eget skema.

Herefter tælles stregerne og resultaterne diskuteres. Man kan evt. vælge at diskutere de udsagn, hvor der er flest, der er enige. Hvis det er et meget stort hold, kan man vælge at dele holdet i to enheder.

Slutteligt indsamles skemaerne, og underviserne kan forbedre og videreudvikle deres undervisning på baggrund af dette.

Fordele ved den valgte evalueringsform

Alle kursister får mulighed for at komme til orde. De udsagn, der senere får betydning, er dem, de fleste kursister finder relevante og interessante.

Evalueringen tager udgangspunkt i udsagn, som kursisterne selv formulerer. Det muliggør, at der vil komme vigtige problemstillinger frem, som underviseren ikke har været opmærksom på, og som ikke ville være blevet fremhævet ved en mindre deltagerstyret evaluering.

Metoden kan anvendes med henblik på forbedring og udvikling.

Ulemper ved metoden

Underviserne har mindre indflydelse på, hvad der evalueres.

Metoden tager relativt megen tid.

Udskriv skemaet på næste side til alle kursister på holdet

Evaluering: Delphi-metoden

Nævn tre ting som fungerer godt?	Sæt en streg, hvis du er enig
Nævn tre ting, som fungerer dårligt/ nye ideer?	Sæt en streg, hvis du er enig

Litteratur til grundkurset

Ankestyrelsens anbringelsesstatistik 2009.

Bo, Karen-Asta m.fl. (2008): *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*. Akademisk forlag.

Clausen, Birthe Juhl & Lauritzen, Jørgen (2000): *Livshistorier i pædagogisk arbejde*. Semi-forlaget.

Corlin, Anne Blom (2007): *Anbringelser i plejefamilier*. Psykolog Nyt nr. 7.

Corlin, Anne Blom (2011): *Tilknytning imellem plejebørn og plejeforældre*. Arbejdshæfte.

Dencik, L. og P. S. Jørgensen (Red.). (2002): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. 2. oplag.

Dozier, M., Stovall, K.C., Albus, K.E., & Bates, B. (2001) *Attachment in infants in foster care: the role of caregiver state of mind*. Child Development, 72, 1467-1477.

Dyregrov, Atle (1997): *Børn og traumer*. Hans Reitzels Forlag.

Egelund, Tine: *Hvad ved vi om de vigtigste faktorer i en god børnesag?* Oplæg ved Tine Egelund, seniorforsker ved SFI, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og adjungeret professor ved Stockholm Universitet.

Egelund, Tine mfl. (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, Forklaringer og årsagerne bag*. SFI – Det nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund, T.: *Anbragte børn og unge*, SFI 09: 226.

Egelund, T. Andersen, D., Hestbæk, A-D., Lausten, M., Knudsen, L. Olsen, R.F. & Gerstoft, F. (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår: resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995, 2000-2009*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund. (2008): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår*.

Eide, Solveig Botnen. (2009): *Til den andens bedste*. Dansk Psykologisk Forlag.

Ejrnæs, M. (2004): *Social arv, et begreb – tre betydninger*, I: Ejrnæs, Gabrielsen & Nørrung: *Social opdrift – social arv*, Akademisk Forlag, s. 47-66.

Ejrnæs, Morten (2004): *Faglighed og tværfaglighed*. Akademisk Forlag.

Elsborg, Juul Hansen og Rabøl Hansen. (1999): *Den sociale arv og mønsterbrydere*. DPI.

Ellegaard, T. (2003): *Ikke enten-eller, men både-og*. Dansk pædagogisk tidsskrift, nr. 1, pp. 92-101.

Esping, Ulla og Hagbardt, Sigbritt. (1992): *Med barns ögan – in ett barnrelateret förhållningssätt i familjehemsvården*, Almänna Barnhuset.

Giddens, A. (1999): *Modernitet og selvidentitet*. 4. oplag.

Gjærum mfl. (2000): *Mestring som Mulighed. I mødet med børn, unge og deres voksne*. Hans Reitzels Forlag.

Hart, S. & Schwartz, R. (2008): *Fra interaktion til relation*. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy. Hans Reitzels forlag.

Hedegaard Marianne. (1994): *Beskrivelse af småbørn*. 2. udg. Århus Universitetsforlag.

Hendricks, Black, Kaplan. (2004): *At hjælpe børn igennem traume og sorg*. 2. udgave, Psykologisk Forlag.

- Hertz, Søren. (2009): Børne og Ungdomspsykiatri. *Perspektiver og uanede udviklingsmuligheder*.
- Hertz, Søren. (2004): *Diagnose i kontekst*. Psykolog Nyt 15,12-17.
- Holmgren, Allan. (2007): *Systemisk og narrativ terapi*. I: Karpatschof, B., Klassisk og moderne psykologisk teori. Hans Reitzels Forlag.
- Honneth, Axel. (2003): *Behovet for anerkendelse*. En tekstsamling red. med indledning af Rasmus Willig. Hans Reitzels Forlag.
- Horsdal, Marianne. (2009): *Livets fortællinger: en bog om livshistorier og identitet*. Borgen.
- "Hvad må du sige?" Udgivet af Socialministeriet
- Jensen, B. (2007): *Social arv, pædagogik og læring i daginstitutioner*, Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, Karen. (1997): *Hjemlig omsorg i offentlig regi*. En undersøgelse af kundskabsudviklingen i omsorgsarbejdet. Hans Reitzels Forlag.
- Kampmann, J. (1998): *Børneperspektiv og børn som informanter*. København: Socialministeriet, Børnerådet.
- Kildedal "KIA projektet – en Håndbog: KIA: Kvalitet og mål i anbringelsen" Karin Kildedal i samarbejde med Københavns Kommune/SOF, LFS, SL, DS, HK og Forstanderklubben/KKE, August 2008.
- Killén, K. (1996): *Omsorgssvigt er alles ansvar*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvantitativ undersøgelse i Odense Kommune 2005-2006 med udgangspunkt i 1000 børne- og unge sager – *Sagsbehandling, inddragelse og tyngde*.
- Lausten mfl. (2010): *Udsatte Børnefamilier i Danmark*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Lisborg, Bente og Rask, Lisbeth (2008): *Et psykologisk perspektiv på børns mistrivsel*. I: Bo, K., Guldager, J. og Zeeberg, B., Udsatte børn – et helhedsperspektiv. København: Akademisk Forlag.
- Mortensen, K. V. (2001): *Fra neuroser til relationsforstyrrelser*. Psykoanalytisk udviklingsteorier og klassifikationer af psykopatologi. Nordisk Forlag A/S, København.
- Nielsen (red). (2005): *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*. Forlaget Børn og Unge.
- Nygaard Christoffersen, M. (1999): *Belastningsfaktorer i Barndommen*, SFI.
- Nørgaard, Britta: *Axel Honneth og en teori om anerkendelse*. www.socialpedagogik.dk/pdf/N%F8rgaard%20-%20Axel%20Honneth%20og%20en%20teori%20om%20anerkendelse.pdf
- Ottesen, Mai Heide og Christensen, Pernille S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang*. Udviklingen efter anbringelsesreformen. SFI 08/2108.
- Pedersen, Peter Møller (2010): Jürgen Habermas. I: *Pædagogik i sociologisk perspektiv*. ViaSysteme.
- Ploug, N. (2007): *Socialt udsatte børn*. SFI 07:25.
- Rasborg (2007): *Miljøterapi med Børn og Unge*. Akademisk Forlag.

- Rutter, M og Rutter, M (1997): *Den livslange udvikling- forandring og kontinuitet*, Hans Reitzels Forlag
- Schultz Jørgensen, P. m. fl. (1993): *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?*, Socialministeriet/ Det Tværministerielle Børneudvalg.
- Schwartz, Ida.(2010): *Fortællinger fra praksis. Om livshistorier og pædagogik*. Hans Reitzels Forlag.
- Smith, L. (2002): *Tilknytning og børns udvikling*. København: Akademisk forlag.
- Skytte, Marianne (2009): *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. Viborg: Hans Reitzels Forlag.
- Sommer, Dion. (1996): *Barndomspsykologi: udvikling i en forandret verden*. Hans Reitzels forlag.
- Sommer, D. (2003): *Barndomspsykologiske facetter*. Aarhus: Systime Academic.
- Sommer, D. (2003): *Barndomspsykologi. Udvikling i en senmoderne verden*. Hans Reitzel.
- Sommer, D. (2003): *Børnesyn i udviklingspsykologien. Er et børneperspektiv muligt?* Pædagogisk Forskning i Sverige, årg 8, nr 1–2, s 85–100.
- Staunæs, Dorthe. (2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. København: Forlaget samfundslitteratur.
- Stern, Daniel (2005): *Spædbarnets interpersonelle verden. Et psykoanalytisk og udviklingspsykologisk perspektiv*. 4. oplag.
- Stern, Daniel. (2004): *Det nuværende øjeblik i psykoterapi og hverdagsliv*. Hans Reitzel.
- Sørensen, Jens Hardy red. (2006): *Affekt regulering i udvikling og psykoterapi – interpersonel neurobiologi*. Hans Reitzels Forlag.
- Sørensen, J. Birk (2007): *Støt mestring – bryd mønstre*, Frederikshavn: Dafolo A/S
- Thormann, Inger og Guldberg, Charlotte. (2001): *Den nænsomme anbringelse*. Hans Reitzels Forlag.
- Trillingsgaard, A. (2000): *Skolens Blinde Øje. Urolige og ukoncentrerede børn i folkeskolen*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Trillingsgaard, A. (1995): *Kun få vokser fra det – om DAMP, ADHD og Hyperkinetisk Forstyrrelse i livsforløbsperspektiv*, Dansk Psykologisk Forlag.
- Trevarthen, C. (1998): *The concept and foundation of infant intersubjectivity*. I: S. Bråten (red): *Intersubjective communication and emotion in early ontogeny*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- "Tærskler for anbringelse" af Tine Egelund og Signe Andrén Thomsen. Forslag til foranstaltning er tilføjet af Ingrid Strøm RUGO 2.
- Uddannelsesstyrelsen. (2000): *Logbogen som dokumentationsredskab*. Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 29.
- Wackerhausen, Birgitte og Wackerhausen, Steen. (2000): *Tavs viden, pædagogik og praksis*. No. 5.
- Wahlgren, Bjarne (2009): *Transfer mellem uddannelse og arbejde*. København: Nationalt Center for Kompetenceudvikling.

www.servicestyrelsen.dk

www.soellund.dk

Med inspiration fra Familieplejehåndbogen, 2 udg. 2009

Jørgensen, Per Schultz (1999): *Identitet som social konstruktion*. I: Kvan nr. 54, 19 årg., s. 48-62.

Jørgensen, Per Schultz (1994): *Kultur og identitet*. I: Unge Pædagoger nr. 2, 1994

Jørgensen, Per Schultz (1999): *Identitet som social konstruktion*. I: Kvan nr. 54, 19 årg.,

Links til relevante hjemmesider for plejefamilier

Baglandet **www.baglandet.net**

Børnetinget – et debatrum for nuværende og tidligere plejebørn **www.boernetinget.dk**

Børnerådet **www.boerneraadet.dk**

Børns Vilkår **www.bornsvilkar.dk**

CAFA Center for Anbringelse af Børn og Unge **www.cafa.dk**

CESA Center for Socialt Arbejde **www.cesa.dk**

FABU Forebyggelse, Anbringelse, Børn og Unge **www.fabu.dk**

Familieplejeforeningerne CAFA og FABU samarbejder (CAFABU) om kurser for netværksfamilier. **www.familieplejen.dk**

ConCura **www.concura.dk/gfx/brugerupload/documents/film.pdf**

Den sociale ankestyrelse **www.ankestyrelsen.dk**

www.plejefamilierfortaeller.dk (6 film om plejefamiliers rolle og funktion)

Fortællinger om samarbejde. UFC – børn og unge. **www.servicestyrelsen.dk/udgivelser/born-og-unge-alle-udgivelser/born-unge-udgivelser-udgivet-for-2007/fortaellinger-om-samarbejde**

Forældrelandsforeningen **www.fbu.dk**

Hånd om alle børn **www.alleboern.dk**

Kommunernes Landsforening **www.kl.dk** – søg familiepleje

KABU. Socialministeriet. 2002-2005 **www.servicestyrelsen.dk/born-og-unge/anbringelse/kabu-kvalitet-i-anbringelsesarbejdet-med-born-og-unge**

Nordisk Forum for Megling og Konflikthåndtering **www.n-f-m.org**

Plejefamiliernes Landsforening **www.plejefamilierne.dk**

Red Barnet **www.redbarnet.dk/Red_Barnet**

Socialpædagogernes Landsforening **www.sl.dk**

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd **www.sfi.dk**

TABUKA Tidligere Anbragtes Bud på Kvalitet i Anbringelse **www.tabuka.dk**

Oversigt over kursusmateriale KRITH

Grundkursus

- Fire dages grundkursus for kommende plejefamilier

To dages efteruddannelseskurser for plejefamilier

Der er udarbejdet efteruddannelseskurser indenfor relevante temaer

Eksempelvis:

- Børn i familiepleje og deres samvær med forældre og øvrige netværk
- Efterværn og plejefamiliens rolle
- Barnet i netværksplejefamilien
- Barnet med handicap i plejefamilien – barnet med udviklingshæmning og/eller varige fysiske funktionsnedsættelser

Kommunale plejefamilier

- 12 dages videreuddannelseskursus for kommunale plejefamilier

Underviserkompetencer Grundkursus

Kursusdag 1	At være plejefamilie, dets rolle og liv	Underviser skal udover underviserkompetencer have viden om plejefamilier og pædagogik. Underviser kan eksempelvis selv være plejeforælder med pædagogisk baggrund eller være familieplejekonsulent
Kursusdag 2	Børns udvikling og opdragelse samt børns behov for nærhed og tilknytning	Underviser skal udover underviserkompetencer have viden om plejefamilier og nyere psykologi – evt. også pædagogik. Underviser kan eks. have en psykologisk efteruddannelse og samtidig være familieplejekonsulent
Kursusdag 3	Barnets samvær med familien Børn i krise	Underviser skal udover underviserkompetencer have viden om plejefamilier og samvær og nyere krisepsykologi rettet mod anbragte børn. Underviser kan eksempelvis selv være plejeforælder med psykologisk baggrund eller være familieplejekonsulent
Kursusdag 4	Hvad siger loven? Samarbejdet med professionelle	Underviser skal udover underviserkompetencer have viden om plejefamilier og være stærk i socialretlige forhold. Underviser kan eksempelvis være jurist, socialrådgiver eller bac. Samf. med indsigt i anbringelsesområdet

